

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ÇOCUK EVLERİ SİTESİ'NDE YAŞAYAN
ÇOCUKLARDA BAĞLANMA TARZLARI VE
EBEVEYN TUTUMLARININ DUYGUDURUM
PROFİLİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuba DAĞ

Enstitü Anabilim Dalı: Hemşirelik

Tez Danışman: Doç. Dr. Gülgün DURAT

ARALIK-2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUK EVLERİ SİTESİ'NDE YAŞAYAN
ÇOCUKLARDA BAĞLANMA TARZLARI VE
EBEVEYN TUTUMLARININ DUYGUDURUM
PROFİLİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuba DAĞ

Enstitü Anabilim Dalı: Hemşirelik

**“Bu tez/...../2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu
ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA

BEYAN

Bu alışma T.C. Sakarya Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 04.11.2018 tarihinde onay alınarak hazırlanmıştır. Bu tezin kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları kaynaklar listesine aldığımı, tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

22.12.20

Tuba DAĞ

İmza

TEŞEKKÜR

Sakarya Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Lisans eğitimim süresince fikir, bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım ve bu araştırmanın planlanmasından yazım aşamasına kadar fikir ve görüşleriyle beni destekleyen değerli danışmanım Doç. Dr. Gülgün DURAT'a, tezimin olgularına ulaşmamda yardımcı olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kocaeli İl Müdürlüğü çalışanlarına, çalışmamda gönüllü olan tüm çocuklara ve son olarak varlıklarıyla bana güç katan, bu süreçte yardımlarını esirgemeyen annem Nevin TÜZÜN DAĞ, babam Turgay DAĞ, kardeşlerim Tuğçe DAĞ ve İlayda DAĞ'a teşekkür ederim.

Saygılarımla.

İÇİNDEKİLER

BEYAN	i
TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vii
TABLolar	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER	2
2.1. ÇOCUĞUN GELİŞİMİNDE AİLENİN ROLÜ	3
2.1.1. Aile İçerisinde Kötü Muameleye Maruz Kalan Çocuklar.....	3
2.2. KORUNMAYA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLAR	5
2.2.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Sağlanan Bakım Hizmeti Modelleri	6
2.2.2. Kurum Bakımı.....	6
2.2.3. Çocuk Evleri Sitesi.....	6
2.3. EBEVEYN TUTUMU	7
2.3.1. Ebeveyn Tutumlarının Özellikleri.....	7
2.3.2. Ebeveyn Tutumlarının Farklılıkları ve Sonuçları	8
2.3.3. Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Duygudurum Profillerine Etkisi	9
2.4. BAĞLANMA VE GELİŞİM AŞAMALARI	11
2.4.1. Bağlanmanın Nörobiyolojisi	12
2.4.1.1. Hipotalamus	12
2.4.1.2. Hipokampus	12
2.4.1.3. Ödül Sistemi.....	13
2.4.1.4. Amigdala	13
2.4.1.5. Oksitosin	13
2.4.1.6. Prefrontal Korteks	14
2.4.2. Bağlanma Stilleri.....	14
2.4.2.1. Güvenli Bağlanma.....	14
2.4.2.2. Kaygılı Bağlanma.....	15
2.4.2.3. Kaçınan Bağlanma	15
2.4.3. Bağlanma Bozuklukları.....	15

2.4.4. Bağlanma Bozukluklarının Psikiyatrik Yansımaları.....	16
2.4.5. Bağlanma Bozukluklarına Yol Açan Faktörler ve Ebeveyn Özellikleri..	17
2.4.5.1. Bakım Ortamına Ait Faktörler	17
2.4.5.2. Çocuğa Ait Faktörler.....	18
2.5. KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR VE PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİ	18
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	20
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE TİPİ	20
3.2. ARAŞTIRMA İZİNİ	20
3.3. ÖRNEKLEM.....	20
3.3.1. Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri.....	20
3.3.2. Araştırmaya Dahil Edilmeme Kriterleri.....	21
3.3.3. Örneklem Büyüklüğü.....	21
3.4. VERİLERİN TOPLANMASINDA KULLANILAN ARAÇLAR	21
3.4.1. Görüşme Formu	21
3.4.2. Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği (AEİÖ)	21
3.4.3. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBBSÖ)	22
3.4.4. Olumlu Olumsuz Yaşantı Ölçeği (OOYÖ).....	22
3.5. İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRME	23
4. BULGULAR.....	24
4.1. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ, ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ VE OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEĞİ CRONBACH ALFA DEĞERLERİ	24
4.2. ÇOCUKLARA AİT DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER	25
4.3. KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİ İLE YAPILAN GÖRÜŞMEYE AİT BULGULAR	27
4.4. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ, ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ VE OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEKLERİNE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER.....	29
4.5. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİNİN ANNE TUTUMU ALT BOYUTUNUN ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	31
4.6. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİNİN BABA TUTUMU ALT BOYUTUNUN ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	34
4.7. ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARININ ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	37

4.8. ERGENLER İÇİN OLUMLU OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEK PUANLARININ ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	39
4.9. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ ANNE TUTUM ALT BOYUTUNUN KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİNDEN ALINAN BİLGİLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	41
4.10. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİNİN BABA TUTUM ALT BOYUTUNUN KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİNDEN ALINAN BİLGİLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	43
4.11. ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARININ KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	45
4.12. OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEĞİ PUANLARININ KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİNDEN ALINAN BİLGİLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR.....	47
4.13. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ İLE ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BULGULAR.....	48
4.14. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ İLE OLUMLU/OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEK PUANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BULGULAR.....	49
4.15. ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ İLE OLUMLU/OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEK PUANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BULGULAR.....	50
5. TARTIŞMA	51
5.1. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ, ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ VE OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEĞİ CRONBACH ALFA DEĞERLERİNE YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI.....	51
5.2. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİN TARTIŞILMASI.....	51
5.3. KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİ İLE YAPILAN GÖRÜŞMEYE AİT BULGULARIN TARTIŞILMASI.....	54
5.4. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ, ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ VE OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEKLERİNE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLERİN TARTIŞILMASI.....	56
5.5. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ ANNE TUTUMU ALT BOYUTUNUN, ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI.....	56
5.6. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİNİN BABA TUTUMU ALT BOYUTUNUN ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI.....	58

5.7. ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARININ ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI	60
5.8. ERGENLER İÇİN OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEK PUANLARININ ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI.....	62
5.9. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ ANNE VE BABA TUTUMU ALT BOYUT PUANLARININ KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİNDEN ALINAN BİLGİLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI	63
5.10. ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARININ KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI.....	65
5.11. ERGENLER İÇİN OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEĞİ PUANLARININ KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİNDEN ALINAN BİLGİLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI.....	66
5.12. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ, ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ VE ERGENLER İÇİN OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEK PUANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ ANALİZİNİN TARTIŞILMASI.....	68
6.SONUÇ	72
KAYNAKLAR	77
EKLER	94
ÖZGEÇMİŞ	105

KISALTMALAR

SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
AEİÖ	: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği
ÜBBSÖ	: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği
OOYÖ	: Olumlu Olumsuz Yaşantı Ölçeği
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
S.S	: Standart Sapma
Min	: Minimum Değer
Max	: Maksimum Değer
X	: Aritmetik Ortalama
n	: Örneklem büyüklüğü

TABLULAR

Tablo No:	Sayfa No:
Tablo 1: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Ve Olumlu Olumsuz Yaşantı Ölçeklerine Ait Cronbach Alfa Değerleri	24
Tablo 2: Çocuklara Ait Sosyodemografik Özellikler.....	26
Tablo 3: Kuruma Bağlı Bakım Personelinin Çocuğa İlişkin Verdiği Bilgilerine Göre Verilerin Dağılımı	28
Tablo 4: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Ve Olumlu-Olumsuz Yaşantı Ölçeklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	30
Tablo 5: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeğinin Anne Tutumu Alt Boyutunun Çocukların Genel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması	33
Tablo 6: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeğinin Baba Tutumu Alt Boyutunun Çocukların Genel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması	36
Tablo 7: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Alt Boyutlarının Çocukların Genel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması	38
Tablo 8: Olumlu/Olumsuz Yaşantı Ölçeği Puanlarının Çocukların Genel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması	40
Tablo 9: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği Anne Tutum Alt Boyut Puanlarının Kurum Personelinden Alınan Bilgilere Göre Karşılaştırılması	42
Tablo 10: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği Baba Tutum Alt Boyut Puanlarının Kurum Personelinden Alınan Bilgilere Göre Karşılaştırılması	44
Tablo 11: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Alt Boyutlarının Kurum Personelinden Alınan Bilgilere Göre Karşılaştırılması.....	46
Tablo 12: Olumlu/Olumsuz Yaşantı Ölçeği Puanlarının Kurum Personelinden Alınan Bilgilere Göre Karşılaştırılması	47
Tablo 13: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği İle Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Arasındaki İlişki	48
Tablo 14: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği İle Olumlu/Olumsuz Yaşantı Ölçek Puanları Arasındaki İlişki.....	49
Tablo 15: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği ile Olumlu/Olumsuz Yaşantı Ölçek Puanları Arasındaki İlişki.....	50

ÖZET

GİRİŞ VE AMAÇ: Bağlanma, bebeklik döneminde başlayıp hayatın sonuna kadar bireyi etkileyen, hayatına yön veren kavramlardan biridir. Bağlanma sorunlarının ebeveyne (tutum ve özellikleri gibi), çocuğa ve bakım verilen ortama (ailesiyle ya da ayrı yaşayan-çocuk evleri gibi) bağlı olduğu bilinen bir gerçektir. Bu araştırma, çocuk evleri sitesinde yaşayan ve anne-babası ile görüşmesine izin verilen çocuklarda ebeveyn tutumlarının ve bağlanma stillerinin duygudurum profillerine yansımalarını incelemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM: Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki araştırmaya 01.10.2019-29.02.2020 tarihleri arasında Kocaeli ilinde Çayırova, İzmit ve Gölcük çocuk evleri sitesinde yaşayan 70 çocuk dahil edilmiştir. Veriler; “Görüşme Formu”, “Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği”, “Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği” ve “Ergenler İçin Olumlu Olumsuz Yaşantı Ölçeği” ile toplanmıştır. Veriler bağımsız T testi, ANOVA ve pearson korelasyon testleri ile değerlendirilmiştir. Tüm test sonuçları 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR: Araştırmada, üç boyutlu bağlanma biçimlerinden güvenli bağlanma ile olumlu yaşantı arasında pozitif yönde, normal düzeyde; kaçınan bağlanma ile algılanan ebeveyn tutumlardan otoriter anne, otoriter baba ve ilgisiz baba arasında pozitif yönde, zayıf düzeyde; kaygılı bağlanma ile olumsuz yaşantı arasında pozitif yönde, zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

SONUÇ: Bu araştırmada çocuk evleri sitesinde kalan çocukların tutarlı ve koruyucu aile ortamından uzak kalmalarının çeşitli psikiyatrik bozukluklara zemin hazırladığı belirlenmiştir. Kendilik algılarının olumsuz olmasına neden olabildiği, anlayışlı ve duyarlı ebeveynlere sahip olan katılımcıların kendilik algılarının daha olumlu olduğu, ebeveynlerle iyi ilişkilerin güvenli bağlanmanın oluşmasına katkıda bulunduğu, duyarlı olmayan ebeveynlerin ise kaygılı ve kaçınan bağlanma özelliklerine yol açtığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma Tarzları, Çocuk Evleri Sitesi, Duygudurum Profili, Ebeveyn Tutumu, Hemşire

ABSTRACT

Investigation of the effects of parental attitudes and attachment styles on the mood profile of children living in the children's homes site

INTRODUCTION AND AIM: Attachment is one of the definitions that affect the individual starting from infancy to the end of life and directing the life. It is a known fact that attachment problems depend on the parent (such as attitudes and characteristics), the child and the care environment (such as family or separate living-child homes). This study was carried out to examine the reflections of parental attitudes and attachment styles on mood profiles in children living in children's homes and allowed to meet their parents.

METHOD AND MATERIAL: This descriptive and cross-sectional research was carried out between 01.10.2019 and 29.02.2020 with 70 children living in the Çayırova, İzmit and Gölcük children's homes site in Kocaeli. Data was collected with ; “Interview Form”, “Perceived Parental Relationship Scale”, “Three Dimensional Attachment Styles Scale” and “Positive and Negative Experience Scale for Adolescents”. The data were evaluated by independent T test, ANOVA and Pearson correlation tests. All test results were evaluated at the level of 0.05 significance.

FINDINGS: In the research, there was a positive and normal level correlation between secure attachment positive experience. There was a positive and weak level correlation between authoritarian mother, authoritarian father and indifferent father attitudes and avoidant attachment. There was a positive and weakly significant relationship between anxious attachment and negative life .

CONCLUSION: In this study, it has been determined that the children who stay in the children's houses site are away from a consistent and foster family environment, which paves the way for various psychiatric disorders. It has been concluded that self-perception may be negative, participants who have understanding and sensitive parents have more positive self-perceptions, good relationships with parents contribute to the formation of safe attachment, and non-sensitive parents lead to anxious and avoided attachment characteristics.

Keywords: attachment styles, child home sites, mood profiles, parental attitudes, nurse

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Ebeveynler, çocuklarının ilk öğretmeni olmakla beraber çocuğun eğitim, öğretim ve gelişiminde önemli yere sahiptirler. Ancak ebeveyni olmayan ya da ebeveyni ile birlikte yaşama olanağı bulamayan çocuklar da mevcuttur. Anne ve/veya baba yokluğu ya da ana ve/veya babanın belli olmaması veya çocuğun terkedilmiş olması, ihmal ve/veya istismara uğraması gibi durumlarda çocuk “korunmaya muhtaç çocuk” olarak değerlendirilmektedir (Aydoğdu 2016).

Aile içindeki psikolojik atmosfer çocuğun her yönden sağlıklı gelişmesi için önemli bir role sahiptir. Bu atmosfer; ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki temel değerlerini, tutum ve davranışlarını kapsamaktadır (Sümer, Aktürk ve Helvacı 2010). Bağlanma konusunda çocuğa ilk ve primer bakım verenler genellikle anne-baba olmaktadır. Bağlanma ile ilgili sorunları olan bireyler psikonevrotik, sosyopat veya psikotik problemlere daha eğilimli hale gelebilmektedir. Araştırma bulgularına bakıldığında çocukluk döneminde aileyle sağlıklı bağlanma ilişkisi yaşayamayan çocukların uzun dönemde ruhsal bozukluk yaşama olasılığı sağlıklı aile ortamında büyüyenlere göre daha fazla olmaktadır (Karataş 2017).

Çocuk evleri sitesinde kalan çocuklar, ebeveynin kaybı, boşanma, sosyo-ekonomik yoksunluk, kötü muamele, ihmal, erken yaşta/evlilik dışı çocuk sahibi olma, çocuğa bakım vermeyi engelleyecek fiziksel/ruhsal rahatsızlığın olması gibi nedenlerle bakım ve korunma altına alınmakta, ailesinden ayrılmak zorunda kalmaktadır. Bu durum çocukların güven duygularını zedelemekte, yaşama uyum sağlamalarını güçleştirmektedir (Yektaş, Tufan ve Yazıcı 2018).

Araştırmalar, kurum bakımı altında büyümüş çocuklarda ailesiyle birlikte yaşayanlara göre daha fazla saldırgan davranışlar, depresyon, anksiyete, hiperaktivite gibi duygusal ve davranışsal sorunlar ortaya çıktığını gösterir (Şimşek, Erol, Öztop ve Özcan 2008).

Bu bilgiler ışığında;

Araştırmada çocuk evleri sitesinde yaşayan, anne- babası ile görüşmesine izin verilen çocuklarda ebeveyn tutumlarının ve bağlanma stillerinin çocuğun duygudurum profiline yansımalarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

Tarihsel sürece bakıldığında Antik Yunan döneminde ve orta çağda çocukluk kavramından bahsedilmemiştir. Fransız nüfus bilimci ve sosyal tarihçi Philippe Aries 1962’de yazdığı *Centuries of Childhood* isimli kitapta çocukluk kavramını ele almıştır. Çocukluğu, değişmez bir biyolojik kategori değil, toplumsal bir kategori olarak ifade etmiştir (Güçlü 2016).

20. yüzyılda çocuk kavramı üç temel hipoteze dayandırılmıştır. Bunlar:

- 1) Çocuklar yetişkinlerden farklıdır ya da çocukluk özel bir biyolojik kategoridir.
- 2) Çocukların yetişkinliğe hazırlanması gerekir veya yetişkinlik bir kazanımdır.
- 3) Çocukların yetiştirilmesinin sorumluluğu yetişkinlere aittir (Güçlü 2016).

Türk hukukunda ergin olmayan kişiye çocuk denmektedir ve bu kurala herhangi bir istisna tanınmamıştır. Türk Medeni Kanunu’nun Aile Hukuku Kitabı’nda çocuk, anne ve babanın birinci derece alt soyunu ifade eder (Koyuncu 2016).

Toplumsal bir birim olan “aile” kavramının tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Zamanla yapısal ve biçimsel değişimler yaşayarak günümüze ulaşmıştır. Aile kavramı; anne, baba ve en az bir çocuktan oluşan çekirdek yapı şeklinde ifade edilmektedir (Doğan 2007).

Aile kavramıyla ilgili farklı tanımlar yapılmasına rağmen çoğu aile teorisyeni “birbiriyle yakın kişilerin aynı ortamı paylaştığı, iki veya daha fazla bireyden oluşan, duygusal bağların kurulduğu, birbiriyle ilgili sosyal durumlar, roller ve görevlerin benimsendiği, sevgi, ait olma duygularının paylaşıldığı” şeklinde tanımlama yapmaktadırlar. (Allender and Spradley 2005).

Yaşamı boyunca kişiyi etkileyen aile, biyolojik, sosyolojik ve psikolojik unsurlar içeren evrensel bir kurumdur. Bireyin kazandığı duygu, düşünce ve davranışların temelleri ailede atılır (Eyce 2014).

2.1. ÇOCUĞUN GELİŞİMİNDE AİLENİN ROLÜ

Çocukların gelişimi açısından bakım verenlerin tutumları kadar içinde yaşadıkları aile ortamının da önemli etkileri vardır. Ruhsal ve fiziksel açıdan gelişimsel ihtiyaçları nedeniyle çocuklar ve ergenler incinebilir bir grup olarak ele alınmaktadır. Bu hassas ve incinebilir grubu koruyabilecek en etkili yapılardan biri de ailelerdir. Çocukların sağlıklı ve güvenli bir şekilde büyüebilmesi için iyi işleyen bir mekanizmaya sahip, koruyucu ve destekleyici bir aile ortamı gerekmektedir (Bromfield et al 2011). Ailenin, çocukların sağlıklı ve güvenli bir şekilde yetişmesindeki rolünü anlamak çok önemlidir. Ailelerin büyük çoğunluğu koruyucu ve destekleyici bir çevre sunabilmesine rağmen bazen de çocukların güvenliğini ve iyilik halini sağlamada başarısız olabilmekte hatta bazı olumsuz durumlarda çocuklara ve ergenlere ciddi zararlar verebilmektedir. Bazı çocuklar aile içerisinde istismar, ihmal ve ev içi şiddete maruz kalabilmektedir (Bowes, Watson and Pearson 2009).

Ebeveynler olumlu anne ve babalık davranışları sergilemek konusunda çok farklı tutumlar geliştirebilirler. Bazı aileler tutarlı olarak sıcak, korumacı ve güvenli bir ortam yaratma çabası sergilemektedir. Diğer taraftan ebeveynlik becerileri kısıtlı anne ve babaların çocuklarının duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını fark etmekte ve karşılayabilmekte yetersiz olduğu, kimi zaman bunun için hiç çaba göstermediği bilinmektedir (Azar 2002).

2.1.1. Aile İçerisinde Kötü Muameleye Maruz Kalan Çocuklar

Çocuklara kötü muamele, hem çocuk açısından hem de toplumsal açıdan olumsuz sonuçlara yol açan evrensel bir sorundur (Stoltenborgh et al 2015). Çocuklara kötü muamele, çocukluğu daha sonra yetişkinliği etkileyen ve hatta yaşlılığa kadar devam eden olumsuz psikolojik, somatik ve sosyal sonuçları ile birçok yıkıcı etkilere neden olabilir (Cicchetti and Toth 2005). Çocukların aile ortamında maruz kaldığı kötü muamelelerin fiziksel, duygusal, cinsel ihmal ve istismar ya da ekonomik açıdan ihmal ve istismar gibi birçok çeşidi olabilmektedir. Çocuğun ebeveynleri ya da ev içerisindeki diğer bireyler tarafından cezalandırılma, disipline edilme amacıyla ya da agresyonun boşaltılması yolu ile fiziksel olarak şiddete uğraması fiziksel istismardır. Yetişkin bireyin çocuk yaştaki bir bireyi cinsel doyum sağlamak amacıyla zorlaması cinsel istismar olarak adlandırılmaktadır (Hoft and Haddad 2017). Çocuk yaştaki bireylere bakım vermekle yükümlü olan ebeveynler tarafından çocukların gereksinim

duydıkları yakınlık, sevgi ve korunma ihtiyaçlarından eksik bırakılmaları duygusal istismar, fiziksel ya da ruhsal olarak sağlıklı gelişmesini engelleyecek biçimde ekonomik kazanç beklentisi ile çalışmaya zorlanması ekonomik istismar olarak tanımlanmaktadır (Garbarino and Kostelny 1992).

Yeryüzünde tam olarak bilinemesi de çocuklara yönelik kötü muamelelerin oldukça sık olduğu düşünülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bu oranın kadın cinsiyetinde %20, erkek cinsiyetinde %10 oranında olduğunu belirtse de gerçek oranın bunun çok üstünde olduğu sanılmaktadır (WHO ve ISPCAN, 2016). Ülkemizde çocuk yaştaki bireylerin maruz kaldığı olumsuz davranışların sıklığının araştırıldığı bir çalışmada çocukların %16,5'inin ihmale, %15,8'inin duygusal istismara, %13,5'inin fiziksel istismara, %10,7'inin cinsel istismara uğradığı saptanmıştır (Zoroğlu ve ark. 2001). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)'nin verilerine göre, 2010 yılında Türkiye'de çocukların maruz kaldığı cinsel istismar sıklığı %3, cinsel istismara tanıklık ise %10 olarak bulunmuştur.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre de 2015 yılı içerisinde kötü muameleyle maruz kalan çocuk sayısı 100 binin üzerindedir.

Çocukların yaşamlarının erken dönemlerinde travmatize edici davranışlara maruz kalmasının uzun dönem sonuçları çok yıkıcıdır. Çocukluk döneminde ihmal ve/veya istismar öyküsü olan bireylerin yetişkin yaşamlarında anksiyete bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu, duygu durum bozuklukları, alkol madde kötüye kullanımı, riskli cinsel eylemler, kişilik patolojileri geliştirme olasılıkları katlanarak artmaktadır (Ozbaran ve ark. 2009).

Bakımverenlerin çocuklara kötü muamelede bulunmasına yol açan etkenlerin incelendiği araştırmalarda bakım verenlerin kendilerine ait çözülememiş bağlanma sorunlarının, düşük öz saygı düzeylerinin, stres, duygudurum bozuklukları, madde kötüye kullanımı, depresyon vb. psikiyatrik bozukluklar gibi faktörlerin etken olduğu saptanmıştır (Mackenzie, Kotch and Lee 2011, Reijman et al 2017).

Aile içerisinde uyum düzeyinin düşük olması, yoksulluk ya da sosyal destek sistemlerinin yetersiz olması gibi çevresel faktörlerin çocuğa yönelik kötü muameleyle yol açan ailesel faktörler olduğu belirlenmiştir (Sidebotham and Heron 2006). Bunun yanı sıra çocuğun içe dönük ya da dışa vuruk psikiyatrik bozukluklara, düşük sosyal

uyum becerilerine sahip olması gibi nedenlerin de çocuğa ilişkin faktörler olduğu belirtilmiştir (Stith et al 2009).

Aile içi kötü muameleyle maruz kalan çocukların önemli bir kısmı bu olumsuz davranışları içselleştirmekte, normal olarak değerlendirebilmektedir. Bazı olgularda bu durum yetkili mercilere yansımakta ve hukuki süreçler başlayabilmektedir. Hukuki süreç zemininde çocukların daha iyi koşullara kavuşabilmesi açısından aile ortamı ve çevresel şartlar iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Bunun yeterli olmadığı durumlarda ise devlet gözetimindeki evlere ve kurumlara görevler düşmekte, çocuklar bu evlerde daha kucaklayıcı şartlara ulaştırılmaktadır. Her ne kadar yapılan çalışmalarda kurum bakımının çocuklar için örseleyici tarafları olduğu belirtilse de çocukların önemli bir kısmı için kötü muameleyle uğradıkları aile ortamına kıyasla daha güvenilir ve daha sağlıklı bir gelişimin kapılarını açabilmektedir (Karataş 2017).

2.2. KORUNMAYA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLAR

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu'nun 3. maddesinde, korunmaya ihtiyacı olan çocuk; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; annesiz veya babasız, anne veya babası veya her ikisi de belli olmayan, anne veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, anne veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk şeklinde tanımlanmaktadır (<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/kanunlar/2828-sosyal-hizmetler-kanunu.pdf> Erişim Tarihi: 07.06.20).

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında ise; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen veya suç mağduru şeklinde açıklanmaktadır

(<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/kanunlar/5395-sayili-cocuk-koruma-kanunu.pdf> Erişim Tarihi: 07.06.20).

2.2.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Sağlanan Bakım Hizmeti Modelleri

Korunmaya ihtiyacı olan çocukların bakımı farklı bakım hizmeti modelleriyle yapılabilmektedir. Bakım ihtiyacının karşılanmasında önceki yıllarda kurum bakımı daha çok uygulanırken, şuan ailesinin bakımı, bu mümkün değilse koruyucu aile veya evlat edinilme yoluyla bakım daha çok tercih edilmektedir. Günümüzde kurum bakımı bunların gerçekleşemediği durumlarda düşünülmektedir (ASPB 2016).

2.2.2. Kurum Bakımı

Çocukların bakım ve korunması amacıyla kullanılan en eski model olmakla beraber ülkemizde de son yıllara kadar korunmaya ihtiyacı olan çocuklara verilen hizmetler genellikle bu bakım modeliyle sağlanmıştır. Kurum bakımı; aile ortamında yaşama olanağı olmayanların, grup halinde kurum içerisinde yaşamaları ve bu süreçte ebeveynlerinin yerini alan yetişkinler tarafından bakılmaları şeklinde tanımlanabilir. Ekonomik maliyetinin yüksek olması ve bireylerde psikososyal yoksunluğa, yetersiz sosyalleşme problemlerine neden olması gibi konular bu modelin dezavantajları arasındadır (Yaşar ve Dağdelen 2013, Yazıcı 2014).

2.2.3. Çocuk Evleri Sitesi

7 Temmuz 2015'te kanuna eklenmiş olan "çocuk evi", "sevgi evi" kavramları kullanılmaya başlanmış. Daha sonra sevgi evlerinin isimleri "çocuk evleri sitesi" olarak değiştirilmiştir (Yolcuoğlu 2009, Elmacı 2019). Çocuğun kendi ailesi ya da akrabası yanında kalamadığı ya da kalmasının uygun olmadığına karar verildiği durumlarda çocuk evleri sitesi bakım verilen yerler arasında yer almaktadır. (ASPB 2017).

Her ilin sosyal ve kültürel olarak çocuk yetiştirmek için uygun şartlara sahip yerlerinde, daha çok il merkezinde ve tercihen okul, hastane yakınlarında çocuk evleri sitesinin bulunması uygun olmaktadır (Yazıcı 2012, Elmacı 2019).

Çocuk evleri 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nun 3. maddesinde "0-18 yaşlar arasındaki korunmaya muhtaç çocukların kaldığı ev birimleri" şeklinde ifade edilmiştir. Ortalama 5-8 çocuğun koruma ve bakım ile birlikte bedensel ve psikososyal gelişimlerinin en uygun şekilde devamının sağlanması amacıyla bir evde kalmasıdır. Toplumsal hayata uyum sağlayabilen ve topluma faydalı bireyler olup kendi ayakları üzerinde durabilmeleri hedeflenmektedir (SHÇEK).

Çocuk evlerinde yaşayacak olan çocukların ağır ruhsal rahatsızlığı veya zihinsel engelinin, devamlı bakım ve tedaviye ihtiyaç duyulan sağlık sorununun olmaması gerekmektedir. Ayrıca evleri belirten herhangi bir tabela/afiş vb. asılamaz. Binalar çocukların ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmiştir. Evlerde yatak odaları, oturma ve yemek salonu, mutfak, banyo, tuvalet ve diğer ihtiyaç duyulan bölümler bulunur. Evler gün boyu hizmet veren yerlerdir. Her bir çocuk evi sitesinde ihtiyaca göre en fazla üç bakım personeli görevlendirilir (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonetmelikler/cocuk-evleri-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonetmelik.pdf> Erişim Tarihi: 15.05.20).

Türkiye’de Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün en son 2018 yılı verilerine göre 111 çocuk evleri sitesinde 6383 çocuğa bakım ve koruma hizmeti verilmiştir.

Çocukları sağlıklı büyüme ve gelişimleri açısından değerlendirmede çocuğun yaşadığı yer ve ortam kadar bu sürecin kiminle hangi koşullarda yaşandığı da önemlidir. Bu bağlamda ebeveyn tutumlarının incelenmesi gerekmektedir.

2.3. EBEVEYN TUTUMU

Çocukların fiziksel ve psikolojik açıdan gelişimlerinin sağlıklı olmasında, aile ve özellikle aile içindeki “psikolojik atmosfer” kilit noktada yer alır. Darling ve Steinberg (1993) tarafından bu atmosfer “ebeveynlik bağlamı” olarak adlandırılmıştır. Ebeveynlik bağlamı, ana-babaların çocuk yetiştirmedeki temel değerlerini, tutumlarını ve davranışlarını içermektedir (Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı 2010).

2.3.1. Ebeveyn Tutumlarının Özellikleri

Çocukların anne ve babaları ile kurdukları olumlu ya da olumsuz ilişki biçimleri bağlanma stillerini şekillendirdiği gibi bireyin kendi akranları ve sosyal çevresiyle geliştireceği ilişki paternlerini de etkilemektedir. Bir çocuğun bakımverenleri ile kurduğu ilişkide bakımverenlerin yaklaşım tarzını ele alan ilk çalışmacılardan biri olan Baumrind (1966) çocukların sosyal ilişkilerinin gelişim dönemlerinde bakımverenlerin tutumlarını açıklayıcı/otoriter, otoriter ve izin verici tutumlar biçiminde açıklamıştır. Maccoby ve Martin (1983), Baumrind’in bu önermesini duyarlı olma ve talepkârlık gibi iki boyut, bu iki boyutu da 4 farklı kategoride ele almışlardır. Bu 4 farklı kategoriyi de otoriter, izin verici/ihmal eden, izin

verici/şımartan ve son olarak anlayış ve karşılıklı diyalog çerçevesinde yaklaşım sergileyen ebeveynlerin temsil ettiği demokratik tutumlar olarak belirtmişlerdir (Maccoby and Martin 1983). Bu 4 farklı ebeveyn tutumuna ilave olarak Batı kültüründe yer almayan ama Türk kültüründe olan aşırı koruyucu ebeveyn tutumu da eklenmiştir (Kuzgun 1991, Yavuzer 1994).

Ebeveynlerin demokratik olarak ele alınan tutumları çocuğa karşı şartsız ve karşılık beklemeden sevgi ve saygı göstermeyi gerektirir. Bu tarz bir ebeveyn yaklaşımı çocuğun anlayışlı, kendine güvenen ve benliğini değerli hissedeni bir kişilik geliştirmesi açısından çok önemlidir (Kulaksızoğlu 2011). Otoriter ebeveyn tutumunda ise bakım veren ebeveynler çocuklarına özgür bir yetişme alanı tanımazlar. Bu anne ve babalar çocuklarının hak ve taleplerini görmezden gelebilir, çocukların ego idealleri yerine kendi ego ideallerine dayanan bir yaşam tarzı sunmaya zorlayabilirler. Böyle ailelerde çocukların ebeveyne itiraz etmesi veya istenileni yerine getirmemesi ciddi bir kriz doğurabilir, anne ve baba narsistik incinme yaşayabilir ve istenileni elde etmek uğruna çocuklarına karşı cezalandırıcı tutumlar geliştirebilirler. Böyle ebeveynlerin yetiştirdiği çocukların hayatlarının ileriki dönemlerinde pasif, sindirilmiş, kendini ifade etmekte zorlanan bireyler olması kaçınılmazdır (Kaya, Bozaslan ve Genç 2012). İzin verici/işmal eden ebeveynlik tarzı ise ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına karşı ilgisiz ve kayıtsız kaldığı, çocuk bakımı ile ilgili kontrolün zaman zaman kaybedildiği, disiplinin hiç olmadığı bir uç ile uygun olmayan disipline edici yaklaşımların sergilendiği diğer uç arasında salınımların olduğu bir ebeveynlik yaklaşımıdır. İzin verici/şımartan ebeveynlik tarzı bakım verenleri uyguladıkları disiplin yöntemlerinin karmaşık ve anlaşılmaz olduğu, ebeveyn ve çocuk arasında sınırların geçişken olduğu, yüksek ilgi gösteriliyor gibi görünmesine rağmen kontrolün düşük düzeyde kaldığı bir yetiştirme tarzı olarak ele alınmaktadır (Sümer ve ark. 2010).

2.3.2. Ebeveyn Tutumlarının Farklılıkları ve Sonuçları

Çocukların gelişiminde ebeveynlerin tutum ve özelliklerinin yeri yadsınamaz. Çocuğun primer bakım vereni özellikle doğumdan hemen sonra bebeği için bir ayna görevi görerek çocuğun kendisini tanıyabilmesi açısından çok önemli bir konum teşkil etmektedir. Ebeveynin çocuğu yetiştirme tutumlarının çocukların yaşamlarında belirleyici rolleri vardır. Rohner (1975), çocukların bilişsel ve emosyonel

özelliklerinin şekillenmesinde anne-babanın destekleyici ya da engelleyici yaklaşımlarının rolü olduğunu dile getirmiştir. Ebeveyn çocuğa karşı reddedici ise çocukların ebeveynlerinin ilgisini ve sıcaklığını elde edebilmek için hedef ve performans odaklı bir kişilik geliştirdiğini saptamıştır (Rohner 1975). Bu tür çocuklar özellikle ergenlik döneminde akranları arasında yetersiz performans gösterme endişesi ile kaygılanmakta ve olumsuz değerlendirilme korkuları hissetmektedir. Bu durum bireyin kendisini yetersiz ve olumsuz olarak değerlendirmesi ile sonuçlanabilmektedir. Benzer şekilde anne ve babadan sıcaklık ve yakınlık görmeyen çocukların benlik gelişimlerinin de olumsuz etkilendiği, kendilerine karşı olumsuz değer biçtikleri gözlenmektedir. Performans odaklılık diğerlerinin gözünde yetersiz performans gösterme endişesine dönüşebilmektedir. Bununla birlikte, ebeveynlerin demokratik, anlayışlı ve sevecen olduğu ailelerde yetişen bireylerin benlik saygılarının daha yüksek olduğu, başkalarının haklarına daha saygılı oldukları, kendilerine yönelik atıfların olumlu yönde olduğu saptanmıştır (Koydemir-Özden ve Demir 2009).

Ebeveyn tutumlarının aşırı koruyucu olması çocuklarda yaşanan çevrenin tehlikeli ve tedirgin edici bir yer olduğu algısının yerleşmesine, çocuğun benlik gelişiminin olumsuz olmasına, becerilerini sergileme konusunda daha isteksiz olmasına kaygı düzeylerinin yüksek olmasına yol açabilmektedir (Clarke, Cooper and Creswell 2013). Kaygı bozukluğu olan bireylerle yapılan çalışmalarda bu kişilerin anne ve babalarının aşırı koruyucu ve kendileri adına karar veren tutumlara sahip olduğu gözlenmiştir (Dirik, Yorulmaz ve Karancı 2015).

Literatürdeki bazı çalışmalarda ise anne ve babanın reddedici ebeveynlik yaklaşımlarının çocuklarda düşük öz saygı ve olumsuz değerlendirilme korkusuna yol açtığı saptanmıştır. Bu bireylerin ilişki kurmakta ve kendilerini ifade etmekte zorlandığı, kolay incinebildikleri gözlenmiştir (Cohen et al 2008).

2.3.3. Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Duygudurum Profillerine Etkisi

Duygudurum; bireyin zaman aralıklarıyla endişeli, öfkeli, mutsuz, neşeli, rahat, taşkın veya çökkün bir halde olmasıdır (Yükseloğlu, Uğraş ve Karamustafalıoğlu 2019).

Öznel iyi oluş; olumlu, olumsuz duygular ve yaşam doyumunu içermektedir. Olumlu ve olumsuz etkiler, bir kişinin hayatında meydana gelen olaylarla ilgili temel deneyimleri yansıtır (Diener, Scollon and Lucas 2009). Olumsuz etki boyutu korku, öfke, üzüntü, suçluluk, aşağılanma duygusu ve nefret gibi olumsuz duygusal

durumlardaki kişisel tecrübeleri içerirken, olumlu etki boyutu neşeli olmak, merak ve güven gibi olumlu durumlardaki kişisel tecrübeleri yansıtır. Olumlu etki, bir kişinin isteklilik, aktivite ve canlılık gibi duygularını yansıtır (Watson 2002).

Olumlu etkilerin fazlalığı yüksek enerji, odaklanabilme becerisi ve tatmin edici merak durumu ile karakterize iken, azlığı üzgün olma ve uyuşukluk ile karakterizedir. Olumsuz etkiler, öfke, iğrenme, hafife alma, suçluluk, korku ve sinirlilik gibi çeşitli olumsuz duygusal durumlar da dâhil olmak üzere tatmin olmamakla ilişkili bulunmuştur. Olumsuz duygu durum fobi, kaygı bozuklukları, saldırganlık, şiddet, depresyon, intihar, yeme bozuklukları, cinsel bozukluklar ve stres gibi fiziksel bozukluklarla ilgili birçok kişisel ve sosyal sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Fredrickson 2004). Bu nedenlerle özellikle çocukluk ve ergenlik döneminde bireylerin hangi duygu durumu daha ön planda yaşadıkları ailesel ve sosyal işlevsellikleri açısından oldukça önemli görünmektedir.

Bir çocuğun aile yapısı çocuğun kültürünü, inançlarını ve değerlerini şekillendirmektedir. Çocukların ruhsal ve fiziksel olarak sağlıklı bir yaşam sürdürebilmelerinde yaşadıkları aile ortamının ve ebeveynlerinin payı büyüktür. Çocuk açısından ebeveynin tutumlarını algılama ve yorumlama biçimi çok önemlidir (Şanlı ve Öztürk 2015). Çocuğun algısı olumlu yönde şekillendiğinde davranışlara, yaşantılara ve insan ilişkilerine de olumlu yansımaları olmaktadır. Çocuğun anne ve babasını algılayışı olumsuz yönde ise çocuğun diğer insanlara ve ilişkilere yaklaşımı da olumsuz olabilmektedir. (Sümer ve ark 2010).

Koruma ve bakım altına alınmış çocuklar anne babası ile birlikte yaşama hakkından mahrum bırakılmışlardır. Ailesi ile birlikte büyüyen ve ailesi ile birlikte olma şansından yoksun kalan çocukların gelişimleri eşit olmamaktadır. Kurum bakımında yaşamakta olan veya belli bir süre kurum bakımında yaşayıp aile yanına alınmış çocuklarda bağlanma bozukluğuna ilişkin bulgulara da sık rastlanmaktadır (Karataş 2017).

2.4. BAĞLANMA VE GELİŞİM AŞAMALARI

Bağlanma, ebeveynlik ve ebeveyn çocuk ilişkileri bakımından anahtar rolü olan bir kavramdır. Özgün biçimiyle Bowlby tarafından ayrıntılı bir şekilde açıklanan bağlanma; küçük çocuğun korktuğunda, endişelendiğinde veya incinebilir bir durumla karşılaştığında bir veya birden fazla kalıcı bakımveren ile yakınlık kurma eğilimi ve bu yakınlıktan rahatlık duyumsaması şeklinde ifade edilebilir (Bowlby 1969).

Bugünkü bilgilerimiz ışığında bağlanma; bebek ve bakım veren arasında kaygı veren durumlarda daha da belirgin hale gelen, sürekliliği olan ve bebeğin bakımveren ile yakın kalma isteği duyduğu bir ilişki biçimidir. Bu davranış örüntüsü bir kez kurulduktan sonra hayat boyu süregelenleşme eğilimindedir (Bretherton 1992).

Bakımveren bebek ilişkisi ve bakımveren bebek arasında şekillenen duygusal ilişkinin gelişimini bir paradigma çerçevesinde sunan kuramcı John Bowlby'dir (Çak 2012). Bowlby'nin (1969, 1973) teorisi şu temeller üzerinde oturmaktadır: Yenidoğan sadece ona bakım vermeye hevesli ve onu korumaya istekli bir bakımveren sayesinde hayata tutunabilir. Bowlby, insanların onlar için "değerli" olan kişilerle güçlü duygusal ilişkiler geliştirme ve bunu sürdürme arzusunda olduğunu, bu arzunun evrimsel ve biyolojik bir kökene sahip olduğunu belirtmektedir (Bowlby 1973).

Bowlby'nin temellerini attığı bağlanma kuramı uzun yıllar çocuklarla çalışması neticesinde elde ettiği verilerle şekillenen psikanalitik bir zemine sahiptir. Çocuk ve bakımveren arasında bağlanmanın gelişiminde çocuğun salt fiziksel ihtiyaçları değil duygusal yakınlık ve sıcaklık arayışı da önemli unsurlardır (Dönmez 1998).

Bowlby, yenidoğan döneminde bebeklerin bakımverenleri ile aktif bir şekilde etkileşime girebildiğini bunu da gülümseme, mimik ve jestler, el ve kol hareketleri, seslenmeler yolu ile sağlamaya çalıştığını ifade etmektedir. Bebeğin bu çabasına karşılık bakımveren hassas bir konumda ise karşılıklı bir etkileşimin gerçekleştiği, bakımveren yeterince duyarlı değilse veya bebekten gelen mesajları uygun şekilde yanıtlayamıyorsa etkileşimin kalitesinin düşebildiğini bildirmiştir (Bakermans-Kranenburg, Van-IJzendoorn and Juffer 2003).

Bağlanmanın sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesinin çocuğun çevresini keşfetmeye çıktığı dönemde bakımverenini dönebileceği güvenli bir liman olarak görmesi, fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşamını sürdürürken kendini güvende hissedebilmesi açılarından da önemi büyüktür. Ancak bakımverenini güvenli bir liman olarak

değerlendirebilen bireyler keşif döneminde sağlıklı bir şekilde dünyayı araştırıp keşfedebilirler (Holmes 1997). Sümer (2012) bakım verenin yukarıda bahsedilen nitelikleri hangi düzeyde ve ne şekilde uyguladığına bağlı olarak, çocuk ve bakımveren arasındaki bağlanma biçiminin farklılık gösterebildiği-belirtilmektedir.

Bowlby, bakımvereninden uzak kalan bebeğin endişelendiğini, bu endişesini ve öfkesini bakımverene yönelttiğini, bakımverenin dikkatini tekrar çekebilmek için bir çabaya giriştiğini belirtmektedir (Türköz 2007). Bebeğin gösterdiği bu tepkilere protesto tepkileri denmektedir. Bowlby ile uzun yıllar çalışan Ainsworth, bebeklerin ayrılık durumlarında gösterdiği protesto tepkilerini inceleyerek 'yabancı durum testi' adını verdiği bir klinik gözlem çalışması geliştirmiştir. Ainsworth bu test esnasında bebeği ve anneyi gözlemleyerek bağlanma ile ilgili bir sınıflandırma geliştirmiştir (Türköz 2007).

2.4.1. Bağlanmanın Nörobiyolojisi

2.4.1.1. Hipotalamus

Gebelik süresince anne karnında büyüyen fetüsün hipotalamusu annenin hipotalamopitüiter aksının (HPA) çalışması neticesinde gelişir (Giesbricht at al 2017). Yeni doğan döneminde gelişimini tamamlayan hipotalamus kortizol salınımı ile beyin gelişiminin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde önemlidir. Kortizolün uygun biçimde salınımı bebekte nöroplastisite açısından hayatidir. Fonksiyonel olmayan HPA aksının varlığı bebek ve bakım vereni arasında güvenli bir bağlanmanın temellerini atmaya zorlaştırmaktadır (Quirin, Pruessner and Kuhl 2008).

2.4.1.2. Hipokampüs

Bağlanma ile ilgili beyin alanlarından biri de hipokampüstür. Hipokampüs HPA aksının sağlıklı işlediği doğumdan sonraki ilk 3 aylık dönemde olgunluğa ulaşır. Bebekte açık ya da örtük anıların konsolide olmasında görev alan hipokampüs sayesinde bebek annenin kendisine yaklaşmasını, gülümsemesini ve kendisini huzurlu hissettirmesini algılamaya başlar (Campbell and MacQueen 2004). Bu dönem bebek ve bakım veren arasında bağlanmanın gelişimi açısından çok kritik bir dönemdir. Hipokampüs üzerinde kortizol reseptör duyarlılığının bu kadar yüksek olması HPA aksı ile hipokampüsün bağlanma süreçlerindeki işbirliğini yansıtmaktadır (Beebe et al 2012).

2.4.1.3. Ödül Sistemi

Küçük bebek, bakımvereni ile ilişkisinde keyif almayı deneyimlerken bunun kanıtı olarak sosyal gülümseme becerileri gelişir. Bu bir bakıma çocukta nöronal bir ödül mekanizması şekillendiğini gösterir. Doğum sonrası ilk 3 aylık dönemde çok aktif olan ventral striatal sistem sayesinde bakım verenin yüz ifadesi bebek için bir yeniliktir ve bu yenilik bebeğe-bir ödül olarak belirmektedir (Tops et al 2014). Bebek vücut dili, sosyal gülümseme gibi becerilerle bakım vereni aktive ederken, annenin de yanıt verici olması bu ödül döngüsünü tamamlar. Bu sistem bebek ve bakım veren arasında bağlanma gelişimi için elzemdir (Strathearn 2011).

2.4.1.4. Amigdala

Doğumdan önceki dönemde bile bebeğin amigdalası bakım verenin duygulanımı tarafından şekillendirilmektedir. Doğumdan sonra 6-7 aylık dönemde gelişimini sürdüren amigdala aracılığı ile korku ve dikkat kesilme gibi amigdala işlevleri ortaya çıkmaya başlar. Bu yaştaki infant amigdaladaki olgunlaşma sayesinde yabancı anksiyetesi ve anneden ayrılmaya protesto tepkileri vermeye başlar (Qiu et al 2015). Amigdalanın bağlanma süreçlerindeki rolü makak maymunlarında yapılan deneylerle araştırılmıştır. Amigdala lezyonu olan bebek maymunların gelişimlerinin 7-8 aylık dönemlerinde anneden ayrılığa tepki vermedikleri, annelerine benzeyen başka maymunlarla da anksiyete belirtileri göstermeden vakit geçirebildiği saptanmıştır (Bauman et al 2004).

2.4.1.5. Oksitosin

Gebelerde özellikle ilk iki trimester döneminde artan oksitosin düzeyinin annenin bakım verme becerilerini etkilediği saptanmıştır (Levine et al 2007). Güvenli bağlanan bireylerde oksitosin düzeyleri genellikle yüksektir ve bu düzey stres ve oyun zamanlarında artar. Ayrıca bakım veren ve bebek arasındaki yakınlaşma anlarında ödül sistemi ile oksitosin eş güdümlü çalışmaktadır (Pierrehumbert et al 2012). Bebek ve bakım veren arasında bağlanma gelişiminde oksitosinin çok önemli bir yeri vardır. Yapılan çalışmalarda bebeğe ayrılan kaliteli vakit ile bakımverendeki oksitosin düzeyinin doğru orantılı olduğu, bebeğiyle keyifli vakit geçiren bakımverenlerde tükürük içerisindeki oksitosin düzeylerinin yükseldiği saptanmıştır (Atzil, Hendler and Feldman 2011).

2.4.1.6. Prefrontal Korteks

Prefrontal korteks (PFK) erken yenidoğan dönemde gelişmeye başlar ve hayatın 3. dekatına kadar budanma süreçlerinden geçerek olgunluğa ulaşır (Kolb et al 2012). PFK'nin erken dönemde bebeklerde bağlanma ile ilgili rolü çok açık olmasa da yetişkinlerde bağlanma açısından oldukça önemli görünmektedir. PFK'nin anksiyete ve depresyon semptomlarını modüle ederek yaşamın erken dönemlerinde bağlanma süreçlerini kolaylaştırdığı düşünülmektedir (Lungwitz et al 2014).

2.4.2. Bağlanma Stilleri

Ainsworth (1978), bebeğin bakımvereni ile kurduğu ilişkiyi temel alarak bir yabancı durum testi geliştirmiştir. Ainsworth ve ark. test esnasında bebeğin bakımvereni güvenli bir liman olarak değerlendirip çevreyi araştırıp araştırmadığına, bakım vereni ile kısa bir ayrı kalıktan sonra tekrar bir araya geldiğinde ondan yakın bir ilişki talep edip etmediğine, yabancı bir birey devreye girdiğinde kaçınma tepkileri verip vermediği şeklindeki klinik bulgulara bakarak bağlanma örüntüsünü incelemeye çalışmışlardır. Bu çalışmalar neticesinde üç tip bağlanma örüntüsünden bahsedilmiştir. Bunlar; güvenli bağlanma, kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanmadır (Demirgören ve Özbek 2012).

2.4.2.1. Güvenli Bağlanma

Yenidoğan bebek özellikle ilk 2 yıllık yaşamında temel ihtiyaçlarını karşılayan, strese girdiği anlarda kendisini yatıştıran, duygusal olarak kendisini rahatlatan bir bakım verene mutlak bir gereksinim duymaktadır (Bowlby, 1988). Bakımveren, bebeğin fiziksel ve duygusal gereksinimlerine tam bir eşgüdüm içerisinde yanıt veriyor ve bebeği rahatlatabiliyorsa güvenli bağlanma için temeller atılmış demektir (Cortazar and Herreros 2010). Bebek ve bakım veren arasında şekillenen bu emosyonel bağ sadece bu ikili arasında sınırlı kalmamakta, bebeğin hayatındaki tüm alanlara etkiye bulunmaktadır (Yüksel ve Kurtuluş 2016). Bakım verene güven duymayı öğrenmiş olan ve zor durumda kaldığında bakım verenin kendisinin ihtiyaçlarını karşılayacağına inanan yani güvenli bir bağlanma gerçekleştirebilen bebek sonraki yaşamında diğer bireylere güvenmeyi, zorlukları aşmak için uygun şekilde çözüm yolları aramayı, stresini yatıştırmak için baş etme stratejileri geliştirmeyi güvenli bağlanma gerçekleştiremeyen bebeklere göre çok daha kolay bir şekilde yapabilecek bir kapasiteye kavuşmaktadır (Ural ve ark. 2015).

Bakım verenini hep yanında hisseden bebek araştırma ve yenilik arama süreçlerini çok daha rahat yapabilmektedir (Öztürk 2018). Güvenli bağlanan bebek hem fiziksel anlamda hem de ruhsal anlamda güvenliğini sağlamış hisseder (Grossmann 2019).

2.4.2.2. Kaygılı Bağlanma

Bir diğer bağlanma örüntüsü kaygılı bağlanma olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlanma çeşidinde ilk 2 yıllık gelişim döneminde bakım veren bebeğin fiziksel ve ruhsal gereksinimlerini zamanında karşılamaz ya da tutarsız bir biçimde karşılırsa bebekte kaygı dolu bir ruhsal süreç gelişir. Güvenli bağlanmada bahsedilen bakım verenin güvenli bir liman olarak kullanımı gerçekleşmez ve bebek bakım veren ile ilişki kurup kurmama konusunda kararsız kalır (Oates 2007). Bebek bu bağlanma örüntüsü neticesinde bakım vereni protesto eder, yaklaşmayı reddeder ve bir umutsuzluk duygusuna kapılır. Bu umutsuzluk ve içe kapanma hali bir kayıp tepkisi gibi gözlenebilir. Bakım verenin varlığının yanında tutarsız ve uzak oluşu bebeğin bir yas süreci yaşamasına neden olur (Bowlby 1988).

2.4.2.3. Kaçınan Bağlanma

Güvenli ve kaygılı bağlanma özellikleri dışında başka bir bağlanma tipi de kaçınan bağlanmadır. Bu bağlanma biçiminde bakım veren, bebeğin biyolojik ve ruhsal ihtiyaçlarını uygun şekilde hissedemez, algılayamaz ve karşılayamaz durumdadır. Bakım veren sanki ortamda bir bebek yokmuş gibi davranır. Bebek bu ilgisiz ve etkisiz bakım vereni güvendiği bir üs olarak değerlendiremez. Bakım veren ile ayrı kaldığında strese girmez ve tekrar birleştiğinde de coşkulu bir kavuşma yaşanmaz. Bunun tam aksine bebek bakım verenden uzak durmayı ve ilişki kurmamayı yeğler. Bu ilişkinin sonucunda da kaçınan bağlanma biçimi ortaya çıkar (Ijzendoorn 2007).

2.4.3. Bağlanma Bozuklukları

Bağlanma yaşam boyu temel bir ihtiyaçtır ve temeli bebeklik, çocukluk ve ergenlikteki bakım deneyimlerine dayanmaktadır (Grossmann et al 2008). Olumsuz bakım deneyimlerinin yoğunluğuna bağlı olarak, çocuklar ya güvensiz bağlanma paternleri geliştirir, bağlanmada dezorganizasyon ortaya çıkar ya da bu çocuklarda şiddetli yoksunluk ya da ihmal durumunda bağlanma bozuklukları gelişebilir (Lyons-Ruth and Jacobvitz 2016). Güvensiz organize bağlanma ve bağlanma düzensizliği klinik bir bozukluğun belirtisi olmamakla birlikte daha sonraki psikososyal uyumsuzluk için risk

faktörleri olarak düşünülmemekte, bağlanma bozukluğu ise kendi başına bir klinik bozukluk olarak ele alınmaktadır (Zeanah and Smyke 2008).

Bağlanma bozuklukları; tepkisel bağlanma bozukluğu, sınırsız toplumsal katılım bozukluğu ve güvenli üs distorsiyonları olmak üzere belli başlı üç kategoride incelenmektedir. Tepkisel bağlanma bozukluğu bebeklerin uygun bir bakım verene sahip olamadığı durumlarda ortaya çıkan ve normal olmayan duygusal ve sosyal yanıtlar ile karakterize bir bağlanma bozukluğudur. Tepkisel bağlanma bozukluğu ile ilgili veriler kurum bakımında kalan çocuklar ile yapılan çalışmalarla elde edilmiştir (Tizard and Rees 1975). Sınırsız toplumsal katılım bozukluğunda ise rastgele ve karmakarışık bir bağlanma örüntüsü mevcuttur. Çocuk özellikle yabancılara karşı duygusal ve fiziksel tepkilerini düzenlemekte güçlükler yaşamaktadır (Smyke, Dumitrescu and Zeanah 2002). Güvenli üs distorsiyonları Zeanah ve ark. tarafından tanımlanmıştır. Bu bağlanma bozukluğu biçiminde ortada bir bakımveren olduğu fakat kurulan ilişkinin bozuk olduğu, bunun nedeninin de ebeveynin ihmal ya da istismar edici bir yapıya sahip olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir (Zeanah, Boris and Lieberman 2000).

2.4.4. Bağlanma Bozukluklarının Psikiyatrik Yansımaları

Yaşamın erken dönemlerinde bağlanma ile ilgili aksaklıklar, özellikle bağlanmanın güvenli bir şekilde kurulamamış olması hayatın ilerleyen dönemlerinde olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Bağlanma süreçlerinde çeşitli nedenlerle (ihmal, istismar, fiziksel veya duygusal şiddet vb.) aksamalar yaşayan bebeklerin çocukluk ve ergenlik dönemlerinde sosyal çekilme, ürkeklik, aşırı uyarılmışlık belirtilerinin yanı sıra duygusal algılayışlarında eksiklikler olduğu saptanmıştır. Dahası bu bireyler kendilerinin ve başkalarının üzüntü ve gerginlik hissettikleri zamanlarda agresif ve saldırgan tepkiler vermektedir (Zimmermann and Iwanski 2018).

Yapılan çalışmalarda bakımverenleri ile güvenli bağlanma gerçekleştiremeyen çocukların okul dönemlerinde daha fazla dışa yönelim sorunları yaşadıkları ve öğretmenlerinin puanladıkları ölçeklerde bu farklılığın anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır (Fearon ve et al 2010). Benzer şekilde bağlanmanın güvenli olarak gerçekleşmediği bireylerde hem ergenlik dönemlerinde hem de yetişkin çağlarda anksiyete bozuklukları, duygudurum bozuklukları gibi psikiyatrik tabloların ortaya çıkma sıklığı artmaktadır (Shaver and Mikulincer 2002, Besser and Priel 2005).

Bağlanma sürecindeki aksamaların uzun vadeli etkilerine odaklanan bir araştırma da güvenli bağlanma geliştiremeyen bireylerin ergenlik dönemlerinde intihar girişimi ve kendine zarar verici davranışlar gösterme sıklığında artış, erişkinlik yaşamında olumsuz ilişkiler kurma konusunda artmış bir eğilim ve erişkinlik döneminde kaygı bozuklukları açısından artmış riske sahip olduğunu göstermiştir (Martin and Waite 1994, Warren et al 1997). Ayrıca bağlanma sorunları yaşayan bireylerin yetişkinlik dönemlerinde panik bozukluk, obsesif-kompulsif bozukluk, travma sonrası stres bozukluğu gibi psikiyatrik bozuklukların ortaya çıkması konusunda yüksek riske sahip olduğu saptanmıştır (Eng et al 2001, Bifulco et al 2006, Marazzati et al 2007, Smith, Calam and Bolton 2009).

2.4.5. Bağlanma Bozukluklarına Yol Açan Faktörler ve Ebeveyn Özellikleri

2.4.5.1. Bakım Ortamına Ait Faktörler

Bağlanma bozuklukları her ne kadar çocuk ve bakımveren arasındaki ilişki özelinde şekillense de hangi tür yaşantıların buna yol açtığı incelenmelidir. Bağlanma bozukluklarının travma ile ilişkili bozukluklar olarak ele alınması gerekmektedir. Ciddi biçimde olumsuz, ihmal edici aile ortamında yetişen çocuklarda tepkisel bağlanma bozukluğu, sınırsız toplumsal katılım bozukluğu gibi tabloların ortaya çıkma olasılığının çok daha yüksek olduğu bilinmektedir (Gleason et al 2011). Zeanah ve ark. larının ebeveyn, bakım ortamı ile bağlanma özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları bir çalışmada bebeğin sahip olduğu fiziksel koşullar aynı kalsa bile primer bakımverenin bebek ile kurduğu ilişkinin kalitesinin bebek ile bakımveren arasındaki bağlanmayı etkilediğini saptanmıştır (Zeanah, Keyes and Settles 2003). Bir başka araştırmada ise bakımverenin uygunsuz ve gelişigüzel bakımverme davranışları sergilemesinin veya bakımverenin psikiyatrik bir bozukluk nedeni ile tedavi görüyor olmasının bebekte de dezorganize davranışlara ve bağlanma sorunlarına yol açtığı belirlenmiştir (Lyons-Ruth et al 2009).

Portekiz’de kurum bakımına alınmış oyun dönemindeki çocuklarla yapılan çalışmalarda bu bebeklerin annelerinin doğum öncesi yüksek riske sahip olması, madde kullanımı öyküsünün varlığı, bebeği ihmal etmesi gibi faktörlerin gelişen bağlanma bozukluklarına zemin hazırladığı saptanmıştır (Oliveira et al 2012).

2.4.5.2. Çocuğa Ait Faktörler

Çocuklarda bağlanma bozukluklarının gelişmesi açısından bakımveren ya da bakım ortamına ait ciddi eksiklikler önemli gibi görünmesine rağmen bu bakış açısı tüm patolojiyi açıklamaya yetmemektedir. Kötü muameleye maruz kalan ya da bakımevlerine alınan çocukların çoğu ebeveynlerine ya da kurumdaki bakıcılarına karşı güvensiz ya da dezorganize bağlanma davranışları sergilemesine rağmen bir kısmında bağlanma bozukluğu ortaya çıkmamaktadır (O'Connor et al 2003, Vorria et al 2003). Bu durum çocuklarda yoksunluğun ya da sosyal zorlukların etkilerini düzenleyen genetik açıdan bazı incinebilir özelliklerin ya da hazırlayıcı faktörlerin varlığını işaret etmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların bir kısmında yoksunluk ve olumsuz davranışlara maruz kalma süresinin bağlanma sorunlarını etkilediği, süre uzadıkça patolojik durumların ortaya çıkma riskinin arttığı saptanmıştır (Bruce, Tarullo and Gunnar 2009).

Bir diğer çalışmada çocuklarda büyüme hızlarının ya da fiziksel gelişme düzeylerinin yoksunluk ortamında bağlanma bozukluğu ortaya çıkıp çıkmayacağını yordadığına değinilmiştir. Olumsuz yaşam olaylarına maruz kalan çocuklardan fiziksel olarak büyüme gelişme geriliği olanların bağlanma bozukluklarına yatkın olduğu saptanmıştır (Johnson et al 2011). Bazı çalışmalarda çocuğun IQ düzeyi üzerinde durulsa da bu konudaki veriler çelişkili bulunmuştur. Ayrıca bazı genetik faktörlerin de bireyleri olumsuz yaşam olaylarına karşı koruyucu olduğu ya da aksi yönde bağlanma bozukluklarına açık hale getirdiği düşünülmektedir. Bu konuda üzerinde sıkça durulan iki gen 5HTT ve BDNF (Beyin kaynaklı nörotrofik faktör) genleridir (Bakermans-Kranenberg, Dobrova-Krol and Van-IJzendoorn 2011).

2.5. KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR VE PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİ

İnsan, birbirleriyle etkileşim içinde olan birçok alanlara (biyolojik, psikolojik, sosyal, spiritüel ve kültürel boyutlar) sahip canlıdır. Bu alanlarda ortaya çıkan problemlerde etkileşim içinde olduklarından birbirlerini etkilemektedir. Bireye daha iyi bakım verebilmek için kişinin bütüncül değerlendirilmesi önerilmektedir (Öz 2010). Kişinin bütüncül değerlendirilmesinde en büyük görev düşen meslek gruplarından biri olan hemşirelik; sadece bireyi değil içinde bulunduğu ailenin ve hatta toplumun sağlığının

korunmasını, iyileştirilmesini ve refahın sağlanmasını sürdürmekle görevli meslek dalıdır.

Teorik, bilimsel ve kuramsal bilgilerini uygulamalarına yansıtıp kanıta dayalı çalışan profesyonel bir meslek olan hemşirelik bireyin fiziksel problemlerinin yanında daha ortaya çıkmamış ruhsal problemlerini yönetmede de görevler üstlenmektedir (Taylan, Alan ve Kadioğlu 2012). Sağlık ekibinin önemli bir parçası olan hemşire ekiple işbirliği içinde çalışmalı, psikososyal müdahale için diğer disiplinlerden de gerektiğinde destek almalıdır (Tuncer ve Demiralp 2014). Hemşire bakım verirken, bakımın karşısındaki engelleri en aza indirerek, bakım kalitesini en üst düzeye çıkararak bireylerin her yönden maksimum bağımsızlık düzeyine ulaşmalarını sağlamayı hedefler (Wazni and Gifford 2017).

Ruh sağlığı ve hastalıkları hemşiresi terapötik bir ilişki kurarak yardıma ihtiyacı olanları psikososyal açıdan detaylı bir biçimde değerlendirmelidir (Tuncer ve Demiralp 2014). Özellikle gruplardan biri olan çocuk-ergen grubunun problemlerini ifade etmeleri ve paylaşmaları zor olabilmektedir. Özellikle grup içinde daha özellikli grup olan korunmaya muhtaç çocuklar birçok yönden psikiyatrik sorunlara daha yatkın olmaktadır. Korunmaya muhtaç olan çocukların bazı nedenlerden dolayı ailesiyle ya da yakınlarıyla beraber yaşama olanağı bulunmamaktadır. Böyle durumlarda çocukların güven duyguları zedelenmekte, yaşama uyum sağlamaları güçleşmektedir. Kurum bakımında olan çocukların ebeveynleri ile birlikte büyüyenlere göre daha fazla saldırgan davranışlar, depresyon, anksiyete, hiperaktivite gibi duygusal ve davranışsal sorunlar gösterdiği, psikososyal yoksunluk ve yetersiz sosyalleşme problemlerine sahip olabildikleri, agresif ve saldırgan davranışlar sergileyebildikleri bilinmektedir. Bunlarla beraber travma sonrası stres bozukluğu, duygu durum bozuklukları, davranış sorunları ve alkol-madde kötüye kullanımı gibi sorunlara da daha yatkın oldukları yadsınamaz bir gerçektir. Hemşireler bu grubun dezavantajlarının, yatkınlıklarının ve ihtiyaçlarının farkında olarak kişiyi bütüncül şekilde ele almalıdır. Bu gruba uygun iletişim yöntemlerini ve girişimleri kullanarak çocukların psikososyal gelişimlerini en uygun şekilde tamamlamalarına yardım edebilir ve bağımsızlıklarını destekleyerek topluma faydalı bireyler olmalarına destek olabilirler (Syzdek, Addis, Green, Whorley and Berger 2014).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE TİPİ

Bu araştırma, çocuk evleri sitesinde yaşayan çocuklarda ebeveyn tutumlarının ve bağlanma tarzlarının duygudurum profiline etkisinin araştırılması amacı ile tanımlayıcı ve kesitsel tipte gerçekleştirilmiştir.

3.2. ARAŞTIRMA İZİNİ

Araştırmanın etik onayı Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 04.11.2018 tarihinde 71522473/050.01.04/313 protokol no'su ile onaylanmıştır (Ek 1). Tez isim değişikliği 21.09.2019 tarihinde 71522473/050.01.04/137 no'lu protokol no'su ile onaylanmıştır (Ek 2). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Eğitim ve Yayın Daire Başkanlığı'ndan gelen bakanlık makam onayı yazısından sonra veri toplama süreci başlamıştır (Ek 3). Görüşme yapılan çocuklara, çalışmaya katılmayı reddetme veya görüşmeyi herhangi bir noktada sonlandırma hakkına sahip oldukları açıklanmış, kayıtların gizli tutulacağına dair güvence verilmiştir.

3.3. ÖRNEKLEM

Araştırmaya 01.10.2019 tarihinde bakanlıktan gelen makam onayından sonra hemen başlanmıştır. 29.02.2020 tarihinde veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Bu tarihler arasında Kocaeli ilinde Çayırova, İzmit, Gölcük çocuk evleri sitesinde yaşayan 70 çocukla görüşme yapılmıştır.

3.3.1. Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri

- Çocuk evleri sitesinde kalıyor olma,
- 10-18 yaş aralığında olma,
- Fiziksel-zihinsel bir problemi olmama,
- Araştırmaya katılmaya gönüllü ve istekli çocuklar.

3.3.2. Araştırmaya Dahil Edilmeme Kriterleri

- Görüşme veya test uygulamasına engel olacak bilişsel ve fiziksel işlev bozukluğu olan çocuklar,
- Araştırmaya katılmak istememe.

3.3.3. Örneklem Büyüklüğü

I tip hata (α) = 0,05, (güç= 0,83), etki büyüklüğü = 0,3 varsayımları altında yapılan güç analizi sonucunda örneklem büyüklüğü (n)=70. Görüşülmesi planlanan tüm çocuklara ulaşılmıştır.

3.4. VERİLERİN TOPLANMASINDA KULLANILAN ARAÇLAR

Çalışmaya dahil edilen çocuklar;

- Görüşme Formu
- Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği
- Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği
- Olumlu Olumsuz Yaşantı Ölçekleri kullanılarak değerlendirilmiştir.

3.4.1. Görüşme Formu

Görüşme Formu çocukların sosyo-demografik özelliklerini, ailesiyle iletişimini, psikiyatrik tedavi gerektirecek rahatsızlığı olup olmadığını değerlendirmek üzere literatür doğrultusunda oluşturulmuştur.

Kuruma bağlı bakım personeline yönelik Görüşme Formu ise çocuğun kaç yıldır koruma ve bakım altında olduğunu, bunun nedenini, ebeveynleri ile görüşme durumunu ve iletişimini değerlendirmek üzere literatür doğrultusunda oluşturulmuştur.

Form açık ve kapalı uçlu 24 sorudan oluşmaktadır. Araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulanmıştır (Ek 4).

3.4.2. Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği (AEİÖ)

Ölçek bireylerin babasının ve annesinin birbirlerine karşı hangi tutum (otoriter, ilgisiz, koruyucu, demokratik, bağımlı) çerçevesinde davranışlar sergilediğine ilişkin algılarını ölçmektedir. Ölçek 5 alt (otoriter, ilgisiz, koruyucu, demokratik, bağımlı) boyuttan oluşmaktadır. Her bir alt boyuta ilişkin maddeler toplanarak o alt boyuta ilişkin puan elde edilmektedir. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır.

Ölçekte yer alan 1-3. maddeler otoriter, 4-12. maddeler ilgisiz, 13-18. maddeler koruyucu, 19-30. maddeler demokratik ve 31-37. maddeler bağımlı tutuma ilişkin puan vermektedir. Ölçeğin hem anne hem de baba formuna ait faktör yükleri incelendiğinde maddelerin faktör yüklerinin anne formunda .56 ile .89 arasında sıralandığı ve baba formunda .53 ile .82 arasında sıralandığı görülmektedir. Ölçeğin anne formuna ait faktörlerinin (otoriter= .80, ilgisiz= .88, koruyucu= .83, demokratik= .95 ve bağımlı= .88) ve baba formuna ait faktörlerinin (otoriter= .73, ilgisiz= .89, koruyucu= .81, demokratik= .95 ve bağımlı= .86) iç tutarlılık katsayıları ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğuna işaret etmektedir (Ek 5).

3.4.3. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBBSÖ)

Erzen (2015) tarafından geliştirilen ölçek, güvenli, kaçınan ve kaygılı-kararsız bağlanma stillerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek 18 maddeden ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek “Kesinlikle Katılmıyorum” 1 ve “Kesinlikle Katılıyorum” 5 şeklinde puanlanan 5’li likert tipinde yapılandırılmıştır. Ölçek geçerliliği için yapılan çalışmalarda ölçeğin içerik, dil ve yapı geçerliğine bakılmıştır. İçerik ve dil geçerliği çalışmalarında uzmanların görüşünden yararlanılmış ve Cohen Kappa uyuma indeksi kullanılarak dil ve anlam geçerliği için. 87, içerik geçerliği için. 72 uyuma indeksi puanları elde edilmiştir. Yapı geçerliği için doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizlerinden yararlanılmıştır. Açıklayıcı faktör analizine göre güvenli, kaçınmalı ve kaygılı-kararsız olmak üzere üç boyut ortaya çıkmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre elde edilen değerler modelin uyumlu olduğunu göstermiştir (GFI=.93, AGFI=.90, RMSEA=.05, $\chi^2/sd=2.48$, CFI=.90). Ölçeğin güvenilirlik çalışmalarında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısından yararlanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarına göre iç tutarlılık katsayısının güvenli bağlanma stili için. 69, kaçınan bağlanma stili için. 80 ve kaygılı kararsız bağlanma stili için .71 olduğu görülmüştür (Ek 6).

3.4.4. Olumlu Olumsuz Yaşantı Ölçeği (OOYÖ)

OOYÖ, olumlu ve olumsuz duyguları ve iyi oluşu ölçmek için Diener ve arkadaşları (2010) tarafından geliştirilmiş kısa bir ölçektir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Telef (2011) tarafından yapılmıştır. Ergen örnekleme ile Telef (2012- 2013) tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışması sonucunda ölçeğin aslında üniversite öğrencileri ile yapılan uyarlama çalışmasında olduğu gibi iki faktörden oluştuğu,

olumlu yaşantı boyutunun varyansın %28,91'ini ve olumsuz yaşantı boyutunun varyansın %22,41'ini açıkladığı saptanmıştır. Ölçek maddelerinin faktör yükleri .54 ile .76 arasında hesaplanmıştır. Doğrulamalı faktör analizinde uyum indeksi değerleri RMSEA= 0.04, SRMR= 0.03, GFI= 0.96, NFI= 0.97, RFI= 0.96, CFI= 0.99 ve IFI= 0.99 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenirlik çalışmasında elde edilen Cronbach alfa katsayısı olumlu yaşantı boyutu için .84 ve olumsuz yaşantı boyutu için .75 olarak hesaplanmıştır. OYOÖ'nin her bir maddesi 1 ile 5 aralığında puanlanmakta ve 1 "Çok nadir ya da hiçbir zaman", 5 "Çok sık ya da her zaman" şeklinde ifade edilmektedir. Ölçek bağımsız ya da ayrı iki tip duyguyu ölçtüğünden ayrı ayrı puanlanır. Olumlu ve olumsuz puanların toplamı 6 ile 30 arasında değişmektedir (Ek 7).

3.5. İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRME

Çalışmada istatistiksel programlardan SPSS 22.0 kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum gibi tanımlayıcı istatistiklerden faydalanılmıştır. Veriler skewness ve kurtosis değerlerine bakıldığında normal dağılım varsayımını karşılamaktadır. Bu nedenle verilerin değerlendirilmesinde parametrik testlerden yararlanılmıştır. İki gruba sahip kategorik değişkenler arasındaki farkın incelenmesinde "iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi" (bağımsız t testi), 2'den fazla bağımsız grubun karşılaştırılmasında "tek yönlü varyans analizi" (ANOVA) testi kullanılmıştır. ANOVA testinde grup farklılıkları için varyans homojenliği sağlanıyorsa Tukey HSD, sağlanmıyorsa Tamhane çoklu grup karşılaştırma testi kullanılmıştır. Ölçek güvenilirliği için ise cronbach alfa değerinden yararlanılarak sonuçlar tablolar halinde verilmiştir. Ölçeklerin ilişki analizinde Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Tüm test sonuçları 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ, ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ VE OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEĞİ CRONBACH ALFA DEĞERLERİ

Araştırmada kullandığımız ölçeklerin alt gruplarının tamamına faktörler bazında güvenilirlik analizi yöntemlerinden olan Cronbach's alfa yöntemi uygulanmıştır.

Bu şekilde algılanan ebeveyn ilişkisi, üç boyutlu bağlanma stili ve olumlu/olumsuz yaşantı ölçekleri için güvenilirlik analizi uyguladığımızda; minimum cronbach's alfa katsayısı her bir ölçümde 0,60'dan büyük olarak bulunmuştur (Tablo-1).

Sonuç olarak uyguladığımız ölçekler, ölçmek istediğimiz olguyu iyi bir şekilde ölçmektedir. Kısaca bu ölçekler güvenilir denebilir.

Tablo 1: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği ve Olumlu Olumsuz Yaşantı Ölçeklerine Ait Cronbach Alfa Değerleri

Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği		
Anne		
Otoriter	3	0,835
İlgisiz	9	0,888
Koruyucu	6	0,776
Demokratik	12	0,949
Bağımlı	7	0,874
Baba		
Otoriter	3	0,854
İlgisiz	9	0,911
Koruyucu	6	0,710
Demokratik	12	0,936
Bağımlı	7	0,899
Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği		
Güvenli Bağlanma	5	0,727
Kaçınan Bağlanma	7	0,706
Kaygılı Bağlanma	6	0,656
Olumlu/Olumsuz Yaşantı Ölçeği		
Olumlu Yaşantı	6	0,847
Olumsuz Yaşantı	6	0,692

4.2. ÇOCUKLARA AİT DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Araştırmaya katılan çocukların %34'ü 12 yaş ve altı, %36'sı 13-15 yaş arasında ve %30'u 16 yaş ve üzerindedir. Çocukların %60'ı kız, %40'ı erkektir. Çocukların %14'ü ilkokul, %47'si ortaokul ve %39'u lise öğrencisidir. Çocukların %37'si 3'ten az, %21,5'i 3 ve %41,5'i 4 ve üzeri kardeşe sahip olduğunu belirtmiştir.

Çocukların %36'sı çocuk evleri sitesinde 3 yıldan az, %30'u 3-6 yıl arasında, %34'ü ise 7 yıl ve üzerinde kaldıklarını; %47'si çocuk evleri sitesinde başka kardeşinin olduğunu; %48,5'i çocuk evlerinde 2 kardeşi olduğunu; %70'i kardeşleriyle aynı kurumda yaşadığını bildirmiştir.

Çocuklara ailesiyle iletişiminin devam edip etmediği sorulduğunda %95,7'si iletişiminin devam ettiğini, %4,3'ü devam etmediğini bildirmiştir.

Çocukların yaklaşık %64'ü anneleriyle olan iletişimlerinin iyi olduğunu, %46'sı da babalarıyla olan iletişimlerinin iyi olduğunu; %41'i bir sorunla karşılaştığında sorunlarını kurumdaki bakım personelleri ile paylaştığını, %34'ü arkadaşlarıyla paylaştığını, %10'u yöneticiler ile paylaştığını belirtmiştir.

Çocukların %40'ı psikiyatrik tedavi aldığını; tedavi olanların %53,6'sında dikkat eksikliği, %14,3'ünde öğrenme güçlüğü, %10,7'sinde duygulanım bozukluğu, %10,7'sinde hiperaktivite, %3,6'sında ise depresif bozukluk olduğu bildirilmiştir (Tablo-2).

Tablo 2: Çocuklara Ait Sosyodemografik Özellikler

Değişken		n	%
Çocuk yaşı	12 ve altı	24	34,0
	13-15 arası	25	36,0
	16 ve üzeri	21	30,0
Cinsiyet	Kız	42	60,0
	Erkek	28	40,0
Şuandaki eğitim durumu	İlkokul	10	14,0
	Ortaokul	33	47,0
	Lise	27	39,0
Kardeş sayısı	3 altı	26	37,0
	3 kardeş	15	21,5
	4 ve üzeri	29	41,5
Çocuk evleri sitesinde yaşam süresi	3 yıldan az	25	36,0
	3-6 yıl	21	30,0
	7 ve üzeri	24	34,0
Evlerde başka kardeş yaşama durumu	Evet	33	47,0
	Hayır	37	53,0
Evet ise kaç kardeş	1	11	33,3
	2	16	48,5
	3 ve üzeri	6	18,2
Evet ise kardeşle aynı kurumda yaşama durumu	Evet	23	69,7
	Hayır	10	30,3
Ailenizle iletişiminizin devam etme durumu	Evet	67	95,7
	Hayır	3	4,3
Anneyle iletişimi değerlendirme	Çok iyi	32	45,7
	İyi	13	18,6
	Orta	10	14,3
	Kötü	3	4,3
	Vasat	9	12,9
	İletişim yok	3	4,3
Babayla iletişimini değerlendirme	Çok iyi	24	34,3
	İyi	9	12,9
	Orta	9	12,9
	Kötü	3	4,3
	Vasat	17	24,3
	İletişim yok	8	11,4
Sorun durumunda paylaşılan kişi	Kurumdaki yöneticiler ile	7	10,0
	Kurumdaki bakım personelleri ile	29	41,4
	Arkadaşlarımla	24	34,3
	Diğer	10	14,3
Psikiyatrik tedavi durumu	Evet	28	40,0
	Hayır	42	60,0
Evet ise rahatsızlık	Agresif davranışlar	2	7,1
	Depresyon	1	3,6
	Dikkat eksikliği	15	53,6
	Duygulanım bozukluğu	3	10,7
	Hiperaktivite	3	10,7
	Öğrenme güçlüğü	4	14,3
Toplam		70	100,0

4.3. KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİ İLE YAPILAN GÖRÜŞMEYE AİT BULGULAR

Araştırmada kuruma bağlı bakım personeli ile yapılan görüşme değerlendirildiğinde, Çocukların %41'inin 3 yıl ve altında, %59'unun ise 4 yıl ve üzerinde koruma ve bakım altında yaşadığı bildirilmiştir.

Çocukların koruma ve bakım altına alınma nedenleri incelendiğinde, %43'ünün ekonomik yetersizlikler, %20'sinin şiddet ve %37'sinin diğer sebeplerden dolayı koruma ve bakım altına alındığı belirlenmiştir.

Çalışmaya katılan çocukların %98,6'sının annesinin, %93'ünün babasının sağ olduğu bildirilmiştir.

Çocukların ebeveynleri ile görüşme durumları incelendiğinde, %96'sının ebeveynleri ile görüştüğü; %52'sinin annesiyle, %37'sinin ise babasıyla olan iletişimlerinin iyi olduğu belirlenmiştir. Ebeveynleri ile görüşmeme nedeni çocuğun istememesi olarak bildirilmiştir.

Ayrıca %69'unun aileleri tarafından arandıklarında davranışlarında değişim olduğu, davranışlarında değişim olan çocukların %69'unun mutlu, %25'inin ise sinirli ve agresif oldukları görülmektedir (Tablo-3).

Tablo 3: Kuruma Bağlı Bakım Personelinin ocuğa İlişkin Verdiği Bilgilerine Göre Verilerin Dağılımı

		n	%
Çocuğun koruma ve bakım süresi	3 yıl ve altı	29	41,0
	4 yıl ve üzeri	41	59,0
Çocuğun koruma ve bakım altına alınma nedeni	Ekonomik yetersizlikler	30	43,0
	şiddet	14	20,0
	Diğer	26	37,0
Çocuğun annesinin sağ durumu	Evet	69	98,6
	Hayır	1	1,4
Çocuğun babasının sağ durumu	Evet	65	93,0
	Hayır	5	7,0
Ebeveynleri ile görüşme durumları	Evet	67	96,0
	Hayır	3	4,0
Grşmeme nedeni	ocuk istemediği için	3	100,0
Çocuğun annesi ile iletişimini değerlendirme	çok iyi	18	26,0
	İyi	18	26,0
	Orta	18	26,0
	Kötü	5	7,0
	Vasat	8	11,0
	İletişim yok	3	4,0
Çocuğun babası ile iletişimini değerlendirme	çok iyi	12	17,1
	İyi	14	20,0
	Orta	12	17,1
	Kötü	7	10,0
	Vasat	17	24,3
	İletişim yok	8	11,4
ocuk ailesinden biri tarafından arandığında davranışlarında değerişim	Evet	48	69,0
	Hayır	22	31,0
Çocuğun davranışlarında gözlenen değerişim Őekli	Mutlu davranıyor	33	69,0
	Sinirli ve agresif	12	25,0
	Diğer	3	6,0
Toplam		70	100

4.4. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ, ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ VE OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEKLERİNE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Araştırmada algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeği, üç boyutlu bağlanma stili, ve olumlu/olumsuz yaşantı ölçek puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler değerlendirildiğinde, algılanan ebeveyn tutum ölçeği anne formunun alt boyutları değerlendirildiğinde; otoriter tutum ortalama puanı 4.15 ± 2.70 , ilgisiz tutum ortalama puanı 9.74 ± 7.21 , koruyucu tutum ortalama puanı 8.23 ± 4.18 , demokratik tutum ortalama puanı 16.59 ± 0.16 ve bağımlı tutum ortalama puanı 2.95 ± 4.28 'dir.

Ebeveyn tutum ölçeği baba formunun alt boyutları değerlendirildiğinde; otoriter tutum ortalama puanı 3.82 ± 2.97 , ilgisiz tutum ortalama puanı 10.74 ± 7.69 , koruyucu tutum ortalama puanı 8.59 ± 3.88 , demokratik tutum ortalama puanı 18.90 ± 9.88 ve bağımlı tutum ortalama puanı 4.00 ± 5.15 'tir.

Bağlanma stillerinden güvenli bağlanma ortalama puanının 18.39 ± 4.31 , kaçınan bağlanma ortalama puanının 13.44 ± 4.45 , kaygılı/kararsız bağlanma ortalama puanının ise 13.79 ± 4.31 olduğu görülmektedir.

Olumlu yaşantı ortalama puanının 21.06 ± 4.25 ve olumsuz yaşantı ortalama puanının ise 14.66 ± 3.76 olduğu görülmektedir (Tablo-4).

Tablo 4: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği ve Olumlu-Olumsuz Yaşantı Ölçeklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	N	\bar{X}	SS	Min.	Max.
Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği					
Anne					
Otoriter	70	4,15	2,70	0,0	9,0
İlgisiz	70	9,74	7,21	0,0	27,0
Koruyucu	70	8,23	4,18	0,0	17,0
Demokratik	70	16,59	10,16	0,0	36,0
Bağımlı	70	2,95	4,28	0,0	19,0
Baba					
Otoriter	70	3,82	2,97	0,0	9,0
İlgisiz	70	10,74	7,69	0,0	27,0
Koruyucu	70	8,59	3,88	0,0	18,0
Demokratik	70	18,90	9,88	0,0	36,0
Bağımlı	70	4,00	5,15	0,0	21,0
Üç Boyutlu Bağlanma Stili Ölçeği					
Güvenli Bağlanma	70	18,39	4,31	5,0	25,0
Kaçınan Bağlanma	70	13,44	4,45	7,0	32,0
Kaygılı Bağlanma	70	13,79	4,31	6,0	25,0
Olumlu/Olumsuz Yaşantı Ölçeği					
Olumlu Yaşantı	70	21,06	4,25	12,0	30,0
Olumsuz Yaşantı	70	14,66	3,76	6,0	24,0

4.5. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİNİN ANNE TUTUMU ALT BOYUTUNUN ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR

Araştırmada AEİÖ'nin Anne Tutumu alt boyutu puanları çocukların genel özelliklerine göre değerlendirildiğinde, erkek çocukların annelerinin otoriter ($4,96 \pm 2,87$) ve ilgisiz ($12,14 \pm 8,03$) tutum sergileme ortalama puanı, kız çocukların annelerinin otoriter ($3,60 \pm 2,46$) ve ilgisiz ($8,13 \pm 6,20$) tutum sergileme ortalama puanlarından yüksek bulunmuştur ($p \leq 0,05$).

Anne tutumlarından koruyucu ve demokratik tutum sergileyenlerin ortalama puanları, çocuk evlerinde kalan çocukların bu evlerdeki yaşam sürelerine göre karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p \leq 0,05$). Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, çocuk evlerinde 3-6 yıl arasında kalan çocukların annelerinden koruyucu ($9,94 \pm 3,44$) ve demokratik ($21,75 \pm 9,63$) tutum sergileyenlerin ortalama puanı, çocuk evleri sitesinde 3 yıldan az kalan çocukların annelerinden koruyucu ($6,72 \pm 4,04$) ve demokratik ($12,81 \pm 8,94$) tutum sergileyenlere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Anne tutumlarından bağımlı tutum sergileyenlerin ortalama puanı çocuk evleri sitesinde kalan çocukların kardeş sayılarına göre karşılaştırıldığında aralarında anlamlı farklılık görülmüştür ($p \leq 0,05$). Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, çocuk evlerinde 3'den fazla kardeşi olan çocukların annelerinden bağımlı tutum sergileyenlerin ortalama puanı ($4,48 \pm 2,09$) anlamlı olarak çocuk evlerinde 1 kardeşi olan çocukların annelerinin ortalama puanına ($0,90 \pm 1,28$) göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Anne tutumlarından otoriter ve demokratik tutum sergileyenlerin ortalama puanları ve çocuğun annesi ile iletişimini değerlendirme puanı karşılaştırıldığında aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p \leq 0,05$). Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, annesi ile iletişimini orta ($5,71 \pm 2,25$) veya kötü ve altı ($5,31 \pm 2,41$) olarak değerlendiren çocukların annelerinin otoriter tutum puanlarının, anneleri ile iletişimini iyi ($4,54 \pm 1,81$) olarak değerlendirenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Annesiyle iletişimini çok iyi olarak değerlendiren çocukların, annelerinin demokratik tutum sergileme puan ortalaması ise $(21,17 \pm 9,10)$ annesiyle iletişimini kötü ve altında $(10,89 \pm 9,83)$ olarak değerlendiren çocukların puan ortalamasından yüksek bulunmuştur.

Bununla birlikte anne tutumlarına ait puanlar çocukların yaş grupları, eğitim düzeyleri, kardeş sayıları, evlerde başka kardeşle yaşama durumu, kardeşiyle aynı kurumda yaşama durumu, sorunları olduğunda paylaşılan kişiler ve psikiyatrik tedavi olma durumları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo-5).

Tablo 5: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeğinin Anne Tutumu Alt Boyutunun Çocukların Genel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

Anne	n	Otoriter		İlgisiz		Koruyucu		Demokratik		Bağımlı	
		$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)
Çocuk yaşı ²	12 ve altı	24	4,44 ± 2,63		10,30 ± 6,67		9,11 ± 3,18		18,41 ± 9,32		2,54 ± 3,97
	13-15 arası	25	4,09 ± 3,17	0,236	10,06 ± 7,76	0,304	7,58 ± 3,76	0,868	16,17 ± 9,81	0,651	3,92 ± 5,42
	16 ve üzeri	21	3,89 ± 2,20	(0,791)	8,71 ± 7,37	(0,739)	8,00 ± 5,49	(0,424)	15,02 ± 11,56	(0,525)	2,28 ± 2,83
Cinsiyet ¹	Kız	42	3,60 ± 2,46	-2,121	8,13 ± 6,20	-2,352	7,93 ± 4,69	-0,732	17,34 ± 9,94	-0,755	3,44 ± 4,22
	Erkek	28	4,96 ± 2,87	(0,038*)	12,14 ± 8,03	(0,022*)	8,68 ± 3,29	(0,467)	15,46 ± 10,56	(0,453)	2,21 ± 4,33
Şuandaki eğitim durumu ²	İlkokul	10	4,43 ± 2,87		12,05 ± 7,03		8,25 ± 3,46		19,12 ± 8,39		3,29 ± 3,09
	Ortaokul	33	4,10 ± 2,81	0,062	9,13 ± 6,97	0,627	8,29 ± 3,50	0,009	17,42 ± 8,86	0,913	3,39 ± 5,17
	Lise	27	4,10 ± 2,59	(0,940)	9,63 ± 7,65	(0,537)	8,15 ± 5,21	(0,991)	14,64 ± 12,06	(0,406)	2,29 ± 3,40
Kardeş sayısı ²	3 altı	26	4,58 ± 3,29		10,91 ± 6,69		8,74 ± 3,59		15,83 ± 10,94		1,54 ± 3,05
	3 kardeş	15	3,28 ± 2,58	1,133	11,05 ± 7,61	1,449	7,48 ± 5,53	0,431	16,24 ± 9,78	0,182	4,4 ± 5,25
	4 ve üzeri	29	4,21 ± 2,09	(0,328)	8,01 ± 7,34	(0,242)	8,16 ± 3,96	(0,652)	17,45 ± 9,91	(0,834)	3,47 ± 4,45
Çocuk evleri sitesinde yaşam süresi ²	3 yıldan az ^a	25	4,50 ± 2,86		11,76 ± 7,65		6,72 ± 4,04	3,659	12,81 ± 8,94	4,998	3,19 ± 4,46
	3-6 yıl ^b	21	3,54 ± 3,03	0,778	9,01 ± 7,76	1,614	9,94 ± 3,44	(0,031*)³	21,75 ± 9,63	(0,009*)⁴	3,56 ± 4,81
	7 ve üzeri ^c	24	4,30 ± 2,20	(0,464)	8,27 ± 5,95	(0,207)	8,31 ± 4,46		16,01 ± 10,26		2,16 ± 3,59
Evlerde başka kardeş yaşama durumu ¹	Evet	33	4,36 ± 1,93	0,638	9,92 ± 7,06	0,201	9,13 ± 3,37	1,732	17,71 ± 8,28	0,872	2,26 ± 2,49
	Hayır	37	3,96 ± 3,25	(0,526)	9,57 ± 7,44	(0,842)	7,42 ± 4,68	(0,088)	15,59 ± 11,6	(0,386)	3,56 ± 5,36
Evet ise kaç kardeş ²	1	11	4,03 ± 1,42		9,50 ± 6,09		9,41 ± 2,03		15,38 ± 6,42		0,90 ± 1,28
	2	16	4,39 ± 1,85	0,372	10,84 ± 6,69	0,311	9,28 ± 4,23	0,247	19,32 ± 8,17	0,726	2,37 ± 2,70
	3 ve üzeri	6	4,88 ± 2,98	(0,692)	8,25 ± 10,19	(0,735)	8,24 ± 3,12	(0,782)	17,7 ± 11,67	(0,492)	4,48 ± 2,09
Evet ise çocukla aynı kurumda olma ¹	Evet	23	4,46 ± 1,80	0,448	9,35 ± 7,66	-0,706	8,95 ± 3,72	-0,458	17,62 ± 9,6	-0,121	2,51 ± 2,73
	Hayır	10	4,13 ± 2,28	(0,658)	11,25 ± 5,55	(0,485)	9,55 ± 2,52	(0,650)	17,92 ± 4,32	(0,904)	1,69 ± 1,82
Anne ile iletişim değerlendirme ²	Çok iyi ^a	32	2,96 ± 2,80		7,84 ± 5,90		9,22 ± 3,75		21,17 ± 9,10		3,18 ± 4,24
	İyi ^b	13	4,54 ± 1,81	4,948	11,08 ± 7,62	2,013	7,62 ± 4,89	1,138	14,92 ± 8,69	5,143	3,23 ± 4,23
	Orta ^c	10	5,71 ± 2,25	(0,004*)⁵	9,17 ± 8,11	(0,121)	7,52 ± 4,82	(0,340)	12,66 ± 10,22	(0,003*)⁶	4,10 ± 6,56
	Kötü ve altı ^d	15	5,31 ± 2,41		13,00 ± 8,10		7,13 ± 3,92		10,89 ± 9,83		1,45 ± 1,98
Sorun olduğunda paylaşılan ilk kişi ²	Kurum yöneticileri	7	4,29 ± 2,75		9,14 ± 9,04		8,57 ± 4,96		18,29 ± 11,86		3,00 ± 3,70
	Kurum bakım personelleri	29	3,64 ± 2,73	0,652	10,10 ± 7,27	0,139	8,93 ± 3,83	0,573	18,60 ± 9,70	1,172	2,89 ± 4,24
	Arkadaş	24	4,68 ± 2,55	(0,584)	9,98 ± 6,87	(0,936)	7,64 ± 3,90	(0,634)	13,55 ± 8,06	(0,327)	3,33 ± 5,31
Psikiyatrik tedavi durumu ¹	Diğer	10	4,24 ± 3,05		8,52 ± 7,53		7,37 ± 5,43		16,88 ± 14,09		2,19 ± 1,54
	Evet	28	4,16 ± 2,40	0,028	10,29 ± 7,44	0,524	7,35 ± 4,26	-1,456	15,60 ± 8,90	-0,664	2,46 ± 3,72
	Hayır	42	4,14 ± 2,91	(0,978)	9,37 ± 7,12	(0,602)	8,82 ± 4,07	(0,150)	17,25 ± 10,97	(0,509)	3,28 ± 4,63

¹Bağımsız Örneklem t Testi, ²Tek Yönlü (One-Way ANOVA) Varyans Analizi, *p≤0,05

^{3,4,5,6}Anlamlılık değerleri çoklu testler için Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. ³a<b ⁴b>a ⁵c>a ⁶a>d

4.6. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİNİN BABA TUTUMU ALT BOYUTUNUN ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR

Araştırmada AEİÖ'nin baba tutumu alt boyut puanları çocukların genel özelliklerine göre değerlendirildiğinde, erkek çocukların babalarının ilgisiz ($13,32 \pm 8,86$) tutum sergileme ortalama puanı, kız çocukların babalarının ilgisiz ($9,02 \pm 6,33$) tutum sergileme ortalama puanından yüksek olduğu saptanmıştır ($p \leq 0,05$).

Algılanan baba tutumlarından bağımlı tutum sergileme ortalama puanı kardeş sayıları ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p \leq 0,05$). Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, kardeş sayısı 3 olan ($5,73 \pm 6,04$) veya 4 ve üzerinde olan ($4,93 \pm 5,49$) çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme ortalama puanı, kardeş sayısı 3'ün altında olan ($1,96 \pm 3,46$) çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme ortalama puanından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Baba tutumlarından otoriter tutum sergileme ortalama puanı ile çocuk evleri sitesinde yaşama süresi aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p \leq 0,05$). Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, 7 yıl ve üzerinde çocuk evleri sitesinde kalan çocukların baba tutumlarından otoriter tutum sergileme ortalama puanı ($4,90 \pm 2,94$), çocuk evleri sitesinde 3-6 yıl arasında yaşayan çocukların babalarının otoriter tutum ortalama puanından ($2,64 \pm 2,77$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Baba tutumlarından ilgisiz ve demokratik tutum sergileme ortalama puanları çocukla aynı kurumda yaşayan kardeş sayısı ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p \leq 0,05$). Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, çocuk evleri sitesinde 2 kardeşi olan çocukların babalarının ilgisiz tutum sergileme puan ortalaması ($13,22 \pm 7,08$), 3 ve üzerinde kardeşi olan çocukların babalarının ilgisiz tutum sergileme puan ortalamasından ($5,58 \pm 4,85$) anlamlı düzeyde yüksek; çocuk evleri sitesinde 2 kardeşi olan çocukların babalarının demokratik tutum sergileme puan ortalaması ($22,99 \pm 6,63$), 1 kardeşi olan çocukların babalarının ilgisiz tutum sergileme puan ortalamasından ($15,71 \pm 6,73$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Bununla birlikte baba tutumlarına ait puanlar çocukların yaş grupları, eğitim düzeyi, kardeş sayısı, evlerde başka kardeşle yaşama durumu, kardeşiyle aynı kurumda yaşama durumu, baba ile iletişimini değerlendirme, sorun olduğunda paylaştığı kişiler ve psikiyatrik tedavi olma durumları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo-6).

Tablo 6: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeğinin Baba Tutumu Alt Boyutunun Çocukların Genel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

Baba	n	Otoriter		İlgisiz		Koruyucu		Demokratik		Bağımlı		
		$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	
Çocuk yaşı ³	12 ve altı	24	3,69 ± 2,80	0,139	10,59 ± 7,24	0,131	8,99 ± 2,93	0,244	20,86 ± 9,19	0,718	4,38 ± 5,52	0,506
	13-15 arası	25	3,71 ± 3,18	(0,871)	11,34 ± 8,66	(0,877)	8,21 ± 4,05	(0,784)	17,75 ± 9,87	(0,491)	4,44 ± 5,07	(0,605)
	16 ve üzeri	21	4,11 ± 3,01		10,19 ± 7,26		8,59 ± 4,69		18,03 ± 10,74		3,05 ± 4,94	
Cinsiyet ²	Kız	42	3,65 ± 2,92	-0,577	9,02 ± 6,33	-2,221	8,2 ± 4,31	-1,037	18,74 ± 10,13	-0,166	4,45 ± 5,30	0,898
	Erkek	28	4,07 ± 3,07	(0,566)	13,32 ± 8,86	(0,031)*	9,18 ± 3,10	(0,304)	19,14 ± 9,66	(0,869)	3,32 ± 4,94	(0,372)
Şuandaki eğitim durumu ³	İlkokul	10	2,96 ± 2,52	0,586	9,35 ± 6,15	0,454	8,82 ± 2,60	0,113	25,38 ± 5,30	2,629	5,80 ± 6,05	1,735
	Ortaokul	33	3,80 ± 2,99	(0,559)	10,31 ± 7,64	(0,637)	8,75 ± 3,76	(0,893)	17,87 ± 9,10	(0,080)	4,55 ± 5,19	(0,184)
	Lise	27	4,16 ± 3,12		11,78 ± 8,35		8,31 ± 4,48		17,76 ± 11,33		2,67 ± 4,60	
Kardeş sayısı ³	3 altı ^a	26	2,95 ± 3,23	1,893	11,99 ± 8,35	0,881	9,37 ± 3,67	1,150	18,03 ± 9,93	0,246	1,96 ± 3,46	3,611
	3 kardeş ^b	15	4,59 ± 3,31	(0,159)	11,32 ± 6,65	(0,419)	8,77 ± 4,09	(0,323)	18,53 ± 11,36	(0,783)	5,73 ± 6,04	(0,032*)³
	4 ve üzeri ^c	29	4,2 ± 2,39		9,32 ± 7,58		7,8 ± 3,93		19,87 ± 9,27		4,93 ± 5,49	
Çocuk evleri sitesinde yaşam süresi ³	3 yıldan az ^a	25	3,77 ± 2,87	3,494	11,88 ± 8,17	0,424	8,01 ± 3,31	0,422	16,66 ± 10,09	1,025	5,08 ± 5,48	1,125
	3-6 yıl ^b	21	2,64 ± 2,77	(0,036*)⁴	10,20 ± 8,03	(0,656)	8,94 ± 3,99	(0,657)	20,51 ± 10,00	(0,364)	4,00 ± 5,11	(0,331)
	7 ve üzeri ^c	24	4,90 ± 2,94		10,02 ± 7,02		8,88 ± 4,39		19,83 ± 9,53		2,88 ± 4,80	
Evlerde başka kardeş yaşama durumu ²	Evet	33	4,18 ± 2,39	0,977	10,62 ± 6,53	-0,121	9,44 ± 2,36	1,821	20,32 ± 7,74	1,158	4,55 ± 4,70	0,835
	Hayır	37	3,50 ± 3,40	(0,332)	10,84 ± 8,68	(0,904)	7,83 ± 4,76	(0,074)	17,64 ± 11,41	(0,251)	3,51 ± 5,54	(0,407)
Evet ise kaç kardeş ³	1 ^a	11	4,15 ± 2,05	0,240	9,59 ± 4,72	3,736	9,29 ± 1,32	0,032	15,71 ± 6,73	3,441	2,73 ± 3,50	2,010
	2 ^b	16	4,41 ± 2,40	(0,788)	13,22 ± 7,08	(0,036*)⁵	9,51 ± 2,96	(0,968)	22,99 ± 6,63	(0,045*)⁶	4,75 ± 5,18	
	3 ve üzeri ^c	6	3,61 ± 3,20		5,58 ± 4,85		9,53 ± 2,39		21,63 ± 9,47		7,33 ± 4,46	
Evet ise kardeşiyle aynı kurumda olma ¹	Evet	23	4,53 ± 2,38	1,309	9,35 ± 6,92	-1,753	9,54 ± 2,56	0,353	21,46 ± 8,58	1,621	5,52 ± 4,86	1,878
	Hayır	10	3,36 ± 2,31	(0,200)	13,55 ± 4,56	(0,090)	9,22 ± 1,91	(0,726)	17,68 ± 4,73	(0,116)	2,3 ± 3,59	(0,070)
Baba ile iletişimi değerlendirme ³	Çok iyi	24	3,92 ± 3,31		11,04 ± 8,44		8,88 ± 4,08		21,83 ± 9,6		5,75 ± 6,17	
	İyi	9	4,89 ± 2,98	1,777	10,22 ± 4,66	0,046	8,22 ± 3,83	0,254	15,44 ± 7,89	1,237	0,44 ± 0,88	2,550
	Orta	9	5,11 ± 3,48	(0,160)	11,22 ± 7,5	(0,987)	9,33 ± 4,47	(0,858)	18,33 ± 11,59	(0,303)	3,89 ± 5,56	(0,063)
	Kötü ve altı	28	2,98 ± 2,29		10,49 ± 8,18		8,23 ± 3,69		17,68 ± 9,96		3,68 ± 4,36	
Sorun olduğunda paylaşılan ilk kişi ²	Kurum yöneticileri	7	2,86 ± 2,19		4,71 ± 3,99		10,57 ± 2,82		26,29 ± 9,34		6,86 ± 5,61	
	Kurum bakım personelleri	29	3,70 ± 3,11	2,648	11,17 ± 7,31	2,010	8,67 ± 3,53	0,775	18,57 ± 9,92	2,238	3,72 ± 4,96	0,925
	Arkadaş	24	4,94 ± 3,02	(0,056)	12,44 ± 7,27	(0,121)	8,09 ± 4,21	(0,512)	16,16 ± 8,69	(0,092)	3,29 ± 4,81	(0,434)
Psikiyatrik tedavi durumu ¹	Diğer	10	2,15 ± 1,88		9,62 ± 10,16		8,18 ± 4,70		21,27 ± 11,04		4,50 ± 6,22	
	Evet	28	4,16 ± 2,96	0,780	10,94 ± 7,55	0,175	8,10 ± 3,82	-0,863	18,70 ± 8,78	-0,136	3,68 ± 5,08	-0,424
	Hayır	42	3,59 ± 2,98	(0,438)	10,61 ± 7,86	(0,861)	8,92 ± 3,93	(0,391)	19,03 ± 10,65	(0,892)	4,21 ± 5,25	(0,673)

¹Bağımsız Örneklem t Testi, ²Tek Yönlü (One-Way ANOVA) Varyans Analizi, *p≤0,05

^{3,4,5,6}Anlamlılık değerleri çoklu testler için Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. ³a<b ⁴b<c ⁵c<b ⁶a<b

4.7. ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARININ ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR

Araştırmada üç boyutlu bağlanma stilleri ölçek puanları çocukların genel özelliklerine göre karşılaştırıldığında, alt boyutlardan güvenli bağlanma alt boyutunun puan ortalaması çocuk evlerinde yaşam süresi, aynı kurumda kardeşle beraber olma ve sorun olduğunda paylaştığı ilk kişinin kim olduğuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p \leq 0,05$).

Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, çocuk evleri sitesinde 3 yıldan az kalan çocukların güvenli bağlanma ortalama puanı ($20,44 \pm 3,11$) anlamlı olarak 3-6 yıl arası ($16,95 \pm 4,34$) ve 7 yıl ve üzeri ($17,50 \pm 4,70$) kalan çocukların ortalama puanından yüksek; sorun durumunda sorunu diğer kişilerle paylaşan çocukların güvenli bağlanma ortalama puanının da ($20,70 \pm 2,98$) anlamlı olarak arkadaşlarıyla paylaşan ($16,38 \pm 4,78$) çocukların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Ayrıca, çocuk evlerinde 3-6 yıl arasında kalan çocukların kaçınan bağlanma ortalama puanının ($14,86 \pm 5,95$) anlamlı olarak 3 yıldan az ($11,44 \pm 2,84$) kalan çocukların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Kardeşiyle birlikte aynı kurumda kalan çocukların güvenli bağlanma ortalama puanı ($20,26 \pm 3,15$) aynı kurumda kardeşiyle birlikte kalmayan ($15,80 \pm 2,94$) çocukların ortalama puanından anlamlı olarak yüksek; kardeşiyle aynı kurumda kalmayan çocukların kaçınan bağlanma ortalama puanının da ($15,10 \pm 4,07$) aynı kurumda kardeşiyle birlikte kalan ($11,74 \pm 3,61$) çocukların ortalama puanından anlamlı olarak yüksek olduğu görülmektedir ($p \leq 0,05$).

Psikiyatrik tedavi alan çocukların kaygılı bağlanma puan ortalamasının da ($15,18 \pm 4,18$) psikiyatrik tedavi almayan çocukların puan ortalamasından ($12,86 \pm 4,19$) anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir ($p \leq 0,05$).

Bununla birlikte bağlanma stilleri puanları çocukların yaş grupları, cinsiyet, eğitim düzeyi, kardeş sayısı, evlerde başka kardeşle yaşama durumu, kardeş sayısı ve anne-baba ile iletişimin değerlendirilmesine göre karşılaştırıldığında aralarında anlamlı farklılık görülmemektedir. ($p > 0,05$) (Tablo-7).

Tablo 7: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Alt Boyutlarının Çocukların Genel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

		n	Güvenli Bağlanma		Kaçınan Bağlanma		Kaygılı Bağlanma	
			$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)
Çocuk yaşı ²	12 ve altı	24	18,92 ± 3,55	0,448 (0,641)	12,33 ± 3,36	2,342 (0,104)	13,42 ± 3,76	0,176 (0,839)
	13-15 arası	25	17,76 ± 4,87		13,12 ± 4,01		13,80 ± 5,00	
	16 ve üzeri	21	18,52 ± 4,52		15,10 ± 5,63		14,19 ± 4,19	
Cinsiyet ¹	Kız	42	19,17 ± 4,11	1,889 (0,063)	12,79 ± 4,66	-1,526 (0,132)	13,17 ± 4,56	-1,483 (0,143)
	Erkek	28	17,21 ± 4,42		14,43 ± 4,00		14,71 ± 3,8	
Şuandaki eğitim durumu ²	İlkokul	10	19,80 ± 4,18	0,928 (0,400)	11,80 ± 4,21	0,950 (0,392)	11,40 ± 3,41	1,899 (0,158)
	Ortaokul	33	17,76 ± 3,87		13,42 ± 4,19		14,00 ± 4,59	
	Lise	27	18,63 ± 4,86		14,07 ± 4,84		14,41 ± 4,10	
Kardeş sayısı ²	3 altı	26	18,31 ± 3,74	2,476 (0,092)	14,27 ± 3,62	1,102 (0,338)	14,27 ± 3,45	0,368 (0,694)
	3 kardeş	15	20,40 ± 4,21		12,13 ± 2,88		13,93 ± 5,54	
	4 ve üzeri	29	17,41 ± 4,63		13,38 ± 5,62		13,28 ± 4,41	
Çocuk evleri sitesinde yaşam süresi ²	3 yıldan az ^a	25	20,44 ± 3,11	5,022 (0,009*) ³	11,44 ± 2,84	4,419 (0,016*) ⁴	13,56 ± 4,54	0,171 (0,843)
	3-6 yıl ^b	21	16,95 ± 4,34		14,86 ± 5,95		13,57 ± 4,39	
	7 ve üzeri ^c	24	17,50 ± 4,70		14,29 ± 3,65		14,21 ± 4,16	
Evlerde başka kardeş yaşama durumu ¹	Evet	33	18,91 ± 3,69	0,958 (0,342)	12,76 ± 4,01	-1,220 (0,227)	13,30 ± 4,67	-0,883 (0,380)
	Hayır	37	17,92 ± 4,81		14,05 ± 4,79		14,22 ± 3,98	
Evet ise kaç kardeş ²	1	11	18,27 ± 2,37	0,472 (0,628)	12,73 ± 3,90	1,097 (0,347)	14,36 ± 5,48	0,781 (0,467)
	2	16	19,56 ± 4,57		12,00 ± 3,25		12,25 ± 4,67	
	3 ve üzeri	6	18,33 ± 3,20		14,83 ± 5,81		14,17 ± 2,71	
Evet ise kardeşle aynı kurumda olma ¹	Evet	23	20,26 ± 3,15	3,811 (0,001*)	11,74 ± 3,61	-2,268 (0,024*)	12,74 ± 4,53	-1,053 (0,301)
	Hayır	10	15,80 ± 2,94		15,10 ± 4,07		14,60 ± 4,97	
Anne ile iletişim değerlendirilmes i ²	Çok iyi	32	17,91 ± 4,5	0,283 (0,837)	12,66 ± 3,61	1,171 (0,327)	13,78 ± 4,09	1,242 (0,302)
	İyi	13	19,15 ± 4,16		14,54 ± 6,48		16,00 ± 3,59	
	Orta	10	18,70 ± 3,23		15,20 ± 3,71		16,00 ± 3,59	
	Kötü ve altı	15	18,53 ± 4,91		13,00 ± 4,39		12,73 ± 4,85	
Baba ile iletişim değerlendirmesi ²	Çok iyi	24	17,96 ± 5,22	0,478 (0,699)	13,50 ± 5,68	0,200 (0,896)	12,88 ± 5,09	0,638 (0,593)
	İyi	9	17,89 ± 3,44		13,67 ± 2,74		13,67 ± 2,50	
	Orta	9	17,67 ± 4,00		14,33 ± 3,54		14,00 ± 2,92	
	Kötü ve altı	28	19,14 ± 3,88		13,04 ± 4,10		14,54 ± 4,44	
Sorun olduğunda paylaşılan ilk kişi ²	Kurum yöneticileri ^a	7	19,57 ± 2,94	3,360 (0,024*) ⁵	11,00 ± 2,71	1,136 (0,341)	13,86 ± 3,67	0,833 (0,480)
	Kurum bakım personelleri ^b	29	18,97 ± 4,04		13,10 ± 5,12		13,07 ± 4,37	
	Arkadaş ^c	24	16,38 ± 4,78		14,33 ± 4,04		14,88 ± 4,48	
	Diğer ^d	10	20,70 ± 2,98		14,00 ± 4,08		13,20 ± 4,21	
Psikiyatrik tedavi durumu ¹	Evet	28	18,50 ± 2,95	0,199 (0,843)	14,39 ± 4,83	1,469 (0,146)	15,18 ± 4,18	2,271 (0,026*)
	Hayır	42	18,31 ± 5,06		12,81 ± 4,13		12,86 ± 4,19	

¹Bağımsız Örneklem t Testi, ²Tek Yönlü (One-Way ANOVA) Varyans Analizi, *p<0,05

^{3,4,5}Anlamlılık değerleri çoklu testler için Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. ³a>b ⁴b>a ⁵d>c

4.8. ERGENLER İÇİN OLUMLU OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEK PUANLARININ ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR

Araştırmada OYO alt boyut puanları çocukların genel özelliklerine göre değerlendirildiğinde, Olumlu yaşantı ortalama puanı ile çocuk evleri sitesinde yaşam süresi arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p \leq 0,05$). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, çocuk evleri sitesinde 3 yıldan az kalan çocukların olumlu yaşantı puan ortalaması ($22,88 \pm 3,78$), 7 yıl ve üzerinde kalan çocukların puan ortalamasından ($19,92 \pm 4,98$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Aynı kurumda kardeşiyle birlikte olan çocukların olumlu yaşantı puan ortalaması ($21,87 \pm 3,76$), kardeşiyle birlikte olmayan ($18,50 \pm 4,45$) çocukların puan ortalamasından anlamlı derecede yüksek; aynı kurumda kardeşiyle birlikte olmayan çocukların olumsuz yaşantı puan ortalaması da ($16,70 \pm 3,47$), kardeşiyle birlikte olan çocukların puan ortalamasından ($13,74 \pm 3,54$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p \leq 0,05$).

Olumsuz yaşantı puan ortalaması çocuklar herhangi bir sorunla karşılaştıklarında ilk paylaştıkları kişinin kim olduğuna göre karşılaştırıldığında aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p \leq 0,05$). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, sorunlarını kurumdaki personel ile paylaşan çocukların olumsuz yaşantı puan ortalaması ($15,38 \pm 3,17$), sorunlarını kurumdaki yöneticiler ($11,43 \pm 3,21$) ve arkadaşlarıyla paylaşan ($15,25 \pm 3,85$) çocukların puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Bununla birlikte olumlu/olumsuz yaşantı ölçek puan ortalamaları çocukların yaş grupları, cinsiyet, eğitim düzeyi, kardeş sayısı, evlerde başka kardeşle yaşama durumu, kardeşiyle aynı kurumda yaşama durumu, anne-baba ile iletişimi değerlendirme, sorunla karşılaşıldığında paylaşılan kişiler ve psikiyatrik tedavi alma durumu arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > 0,05$) (Tablo-8).

Tablo 8: Olumlu/Olumsuz Yaşantı Ölçeği Puanlarının Çocukların Genel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

		n	Olumlu Yaşantı		Olumsuz Yaşantı	
			$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)
Çocuk yaşı ²	12 ve altı	24	21,08 ± 4,04	1,802 (0,173)	14,25 ± 3,27	0,294 (0,746)
	13-15 arası	25	22,12 ± 4,58		15,08 ± 4,55	
	16 ve üzeri	21	19,76 ± 3,88		14,62 ± 3,34	
Cinsiyet ¹	Kız	42	21,48 ± 3,62	0,948	14,86 ± 3,71	0,543
	Erkek	28	20,43 ± 5,04	(0,348)	14,36 ± 3,88	(0,589)
Şuandaki eğitim durumu ²	İlkokul	10	23,4 ± 3,47	2,562 (0,085)	13,7 ± 4,50	1,926 (0,154)
	Ortaokul	33	20,09 ± 4,11		15,58 ± 3,51	
	Lise	27	21,37 ± 4,41		13,89 ± 3,64	
Kardeş sayısı ¹	3 altı	26	21,62 ± 3,65	0,363 (0,697)	14,12 ± 2,90	0,429 (0,653)
	3 kardeş	15	20,87 ± 4,42		15,07 ± 3,47	
	4 ve üzeri	29	20,66 ± 4,72		14,93 ± 4,56	
Çocuk evleri sitesinde yaşam süresi ²	3 yıldan az ^a	25	22,88 ± 3,78	3,912 (0,025*) ³	14,00 ± 4,36	1,180 (0,313)
	3-6 yıl ^b	21	20,19 ± 3,17		15,67 ± 3,14	
	7 ve üzeri ^c	24	19,92 ± 4,98		14,46 ± 3,54	
Evlerde başka kardeş yaşama durumu ¹	Evet	33	20,85 ± 4,21	-0,386	14,64 ± 3,73	-0,043
	Hayır	37	21,24 ± 4,32	(0,701)	14,68 ± 3,83	(0,986)
Evet ise kaç kardeş ²	1	11	18,91 ± 4,50	1,904 (0,167)	15,73 ± 4,22	0,947 (0,399)
	2	16	22,00 ± 3,63		13,75 ± 2,70	
	3 ve üzeri	6	21,33 ± 4,55		15,00 ± 5,14	
Evet ise çocukla aynı kurumda olma ¹	Evet	23	21,87 ± 3,76	2,240	13,74 ± 3,54	-2,219
	Hayır	10	18,50 ± 4,45	(0,030*)	16,70 ± 3,47	(0,034*)
Anne ile iletişim değerlendirme ²	Çok iyi	32	21,19 ± 3,97	0,250 (0,861)	14,25 ± 3,21	0,641 (0,591)
	İyi	13	21,62 ± 4,41		14,85 ± 3,51	
	Orta	10	20,10 ± 2,47		16,10 ± 2,96	
	Kötü ve altı	15	20,93 ± 5,69		14,40 ± 5,34	
Baba ile iletişim değerlendirme ²	Çok iyi	24	21,58 ± 3,73	0,434 (0,729)	14,96 ± 3,10	0,390 (0,761)
	İyi	9	20,67 ± 5,10		14,00 ± 4,03	
	Orta	9	21,89 ± 4,57		13,67 ± 3,94	
	Kötü ve altı	28	20,46 ± 4,41		14,93 ± 4,22	
Sorun olduğunda paylaşılan ilk kişi ²	Kurum yöneticileri ^a	7	21,71 ± 5,09	0,561 (0,643)	11,43 ± 3,21	2,869 (0,043*) ⁴
	Kurum bakım personelleri ^b	29	21,66 ± 3,17		15,38 ± 3,17	
	Arkadaş ^c	24	20,21 ± 5,16		15,25 ± 3,85	
	Diğer ^d	10	20,90 ± 4,28		13,40 ± 4,45	
Psikiyatrik tedavi durumu ¹	Evet	28	20,57 ± 4,08	-0,779	15,07 ± 3,56	0,751
	Hayır	42	21,38 ± 4,37	(0,439)	14,38 ± 3,90	(0,455)

¹Bağımsız Örneklem t Testi, ²Tek Yönlü (One-Way ANOVA) Varyans Analizi, *p≤0,05

^{3,4}Anlamlılık değerleri çoklu testler için Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. ³a>c ⁴b>a

4.9. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ ANNE TUTUM ALT BOYUTUNUN KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİNDEN ALINAN BİLGİLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR

Araştırmada AEİÖ anne tutum alt boyut puanları kuruma bağlı bakım personeli görüşlerine göre değerlendirildiğinde,

Anne tutumlarından koruyucu ve demokratik tutum sergileme puan ortalamaları ile çocuğun annesi ile olan iletişimini değerlendirmesi arasında anlamlı farklılık bulunmuştur($p \leq 0,05$). Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, annesi ile iletişimi iyi olan çocukların annelerinin koruyucu tutum sergileme puan ortalaması ($10,91 \pm 2,44$), annesi ile iletişimi orta ($6,11 \pm 4,47$), kötü ve altında ($6,74 \pm 3,48$) olan çocukların annelerinin koruyucu tutum puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek; annesi ile iletişimi çok iyi ($21,04 \pm 9,73$) ve iyi ($21,79 \pm 8,97$) olan çocukların annelerinin demokratik tutum sergileme puan ortalaması, annesi ile iletişimi orta ($11,56 \pm 7,76$), kötü ve altında ($11,40 \pm 9,62$) olan çocukların annelerinin demokratik tutum gösterme puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Bununla birlikte algılanan anne tutumlarından otoriter, ilgisiz ve bağımlı tutum sergileyenlerin puan ortalamaları ile koruma ve bakım altında yaşama süresi, çocuğun annesi ile iletişimini değerlendirmesi ve ailesinden biri tarafından aranması durumunda çocuğun davranışında görülen değişiklikler arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > 0,05$) (Tablo-9).

Tablo 9: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği Anne Tutum Alt Boyut Puanlarının Kurum Personelinden Alınan Bilgilere Göre Karşılaştırılması

Anne	n	Otoriter		İlgisiz		Koruyucu		Demokratik		Bağımlı		
		$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	
Çocuğun koruma ve bakım altında yaşama süresi ¹	3 ve altı	29	4,37 ± 3,05	0,565	11,31 ± 7,61	1,548	7,2 ± 3,96	-1,752	14,77 ± 9,05	-1,266	4,03 ± 5,39	3,239
	4 ve üzeri	41	3,99 ± 2,44	(0,574)	8,63 ± 6,79	(0,126)	8,95 ± 4,22	(0,084)	17,88 ± 10,79	(0,210)	2,19 ± 3,13	(0,076)
Çocuğun koruma ve bakım altına alınma nedeni ²	Ekonomik yetersizlikler	30	4,64 ± 2,78	0,319	10,22 ± 8,17	2,398	8,57 ± 4,41	3,071	17,12 ± 12,18	1,602	1,47 ± 1,96	3,239
	Şiddet	14	3,09 ± 2,82	(0,574)	10,39 ± 5,94	(0,126)	8,32 ± 3,87	(0,084)	16,58 ± 5,65	(0,210)	3,49 ± 5,16	(0,076)
	Diğer	26	4,15 ± 2,45		8,82 ± 6,82		7,78 ± 4,18		15,98 ± 9,76		4,37 ± 5,23	
Çocuğun annesi ile iletişimi değerlendirme ²	Çok iyi ^a	18	2,97 ± 2,91		8,62 ± 5,57		8,98 ± 4,38		21,04 ± 9,73		2,99 ± 4,41	
	İyi ^b	18	4,29 ± 2,32	1,932	7,69 ± 6,74	1,354	10,91 ± 2,44	5,936	21,79 ± 8,97	7,070	1,72 ± 2,08	1,607
	Orta ^c	18	4,33 ± 2,79	(0,133)	10,78 ± 7,82	(0,265)	6,11 ± 4,47	(0,001*)³	11,56 ± 7,76	(0,000*)⁴	4,67 ± 5,93	(0,196)
	Kötü ve altı ^d	16	5,10 ± 2,50		12,12 ± 8,32		6,74 ± 3,48		11,40 ± 9,62		2,36 ± 3,42	
Çocuk ailesinden biri tarafından arandığında davranışlarında değişiklik durumu ¹	Evet	48	3,94 ± 2,65	-0,959	9,27 ± 7,14	-0,792	8,24 ± 3,80	0,036	16,44 ± 10,18	-0,181	3,10 ± 4,73	0,420
	Hayır	22	4,60 ± 2,80	(0,341)	10,75 ± 7,43	(0,431)	8,2 ± 5,01	(0,971)	16,92 ± 10,34	(0,857)	2,63 ± 3,15	(0,676)

¹Bağımsız Örneklem t Testi, ²Tek Yönlü (One-Way ANOVA) Varyans Analizi, *p≤0,05

^{3,4}Anlamlılık değerleri çoklu testler için Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. ³b>c ⁴b>d

4.10. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİNİN BABA TUTUM ALT BOYUTUNUN KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİNDEN ALINAN BİLGİLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR

Araştırmada AEİÖ baba tutum alt boyut puanları kurum personelinin görüşlerine göre değerlendirildiğinde,

Koruma ve bakım altında olma süresi 3 yıl ve altında olan çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalaması ($5,79 \pm 5,70$), koruma ve bakım altında olma süresi 4 yıl ve üzerinde olan çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalamasından ($2,73 \pm 4,36$) anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır ($p \leq 0,05$).

Baba tutumlarından bağımlı tutum sergileme puan ortalaması ile çocuğun koruma ve bakım altına alınma nedenleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p \leq 0,05$). Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, diğer sebeplerle dolayı koruma ve bakıma alınan çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalaması ($6,58 \pm 6,26$), ekonomik yetersizlikler ($2,53 \pm 3,60$) ve şiddet yüzünden ($2,36 \pm 3,95$) koruma ve bakıma alınan çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Bununla birlikte algılanan baba tutumu alt boyut puanları, çocuğun babası ile iletişimini değerlendirmesi ve ailesinden biri ile iletişim kurduğunda çocuğun davranışında değişiklik olması durumları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > 0,05$) (Tablo-10).

Tablo 10: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği Baba Tutum Alt Boyut Puanlarının Kurum Personelinden Alınan Bilgilere Göre Karşılaştırılması

Baba	n	Otoriter		İlgisiz		Koruyucu		Demokratik		Bağımlı		
		$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	
Çocuğun koruma ve bakım altında yaşama süresi ¹	3 ve altı	29	3,63 ± 2,80	-0,447	12,10 ± 8,12	1,254	8,32 ± 3,32	-0,482	17,99 ± 9,47	-0,649	5,79 ± 5,70	2,431
	4 ve üzeri	41	3,95 ± 3,10	(0,657)	9,77 ± 7,31	(0,214)	8,78 ± 4,26	(0,631)	19,55 ± 10,22	(0,518)	2,73 ± 4,36	(0,019*)
Çocuğun koruma ve bakım altına alınma nedeni ²	Ekonomik yetersizlikler ^a	30	4,29 ± 3,07	0,665	12,42 ± 9,2	1,746	8,99 ± 4,32	0,401	19,13 ± 10,93	0,980	2,53 ± 3,60	5,916
	Şiddet ^b	14	3,47 ± 3,30	(0,518)	11,03 ± 4,94	(0,182)	8,73 ± 2,64	(0,671)	15,77 ± 7,69	(0,381)	2,36 ± 3,95	(0,004*)³
	Diğer ^c	26	3,46 ± 2,69		8,63 ± 6,65		8,06 ± 3,98		20,32 ± 9,61		6,58 ± 6,26	
Çocuğun babası ile iletişimi değerlendirme ²	Çok iyi	12	3,75 ± 3,47		10,50 ± 10,10		8,58 ± 4,96		21,42 ± 12,35		7,50 ± 6,53	
	İyi	14	4,36 ± 3,18	2,436	8,50 ± 5,16	1,403	8,93 ± 3,02	0,110	20,00 ± 9,75	0,469	3,57 ± 4,78	2,470
	Orta	12	5,50 ± 2,88	(0,072)	14,50 ± 5,58	(0,250)	8,92 ± 4,80	(0,954)	17,67 ± 7,55	(0,705)	2,58 ± 5,55	(0,070)
	Kötü ve altı	32	2,98 ± 2,49		10,39 ± 8,07		8,32 ± 3,55		17,94 ± 9,92		3,41 ± 4,18	
Çocuk ailesinden biri tarafından arandığında davranışlarında değişiklik durumu ¹	Evet	48	3,66 ± 2,89	-0,658	10,19 ± 7,92	-0,878	8,54 ± 3,55	-0,145	18,67 ± 9,86	-0,284	4,33 ± 5,40	0,797
	Hayır	22	4,17 ± 3,17	(0,513)	11,93 ± 7,18	(0,383)	8,69 ± 4,61	(0,885)	19,4 ± 10,12	(0,777)	3,27 ± 4,61	(0,428)

¹Bağımsız Örneklem t Testi, ²Tek Yönlü (One-Way ANOVA) Varyans Analizi, *p≤0,05

³Anlamlılık değerleri çoklu testler için Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. ³ c>b

4.11. ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARININ KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR

Araştırmada ÜBBSÖ puanı kurum personeli görüşlerine göre değerlendirildiğinde;

ÜBBSÖ'den kaçınan bağlanma alt boyutu puan ortalaması ile çocuğun koruma ve bakım altına alınma nedenleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p \leq 0,05$). Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, ekonomik yetersizliklerden ($14,43 \pm 4,42$) ve şiddet sebebiyle ($14,57 \pm 5,15$) koruma ve bakım altına alınan çocukların kaçınan bağlanma puan ortalamaları, diğer nedenlerle ($11,69 \pm 3,63$) koruma ve bakım altına alınan çocukların kaçınan bağlanma puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Kaygılı bağlanma alt boyut puan ortalaması ve baba ile iletişiminin değerlendirilmesi arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p \leq 0,05$). Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, baba ile iletişimi kötü ve altında olan çocukların kaygılı bağlanma puan ortalaması ($14,56 \pm 4,35$), baba ile iletişimi iyi olan çocukların puan ortalamasından ($11,00 \pm 3,46$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Ailesinden biri tarafından arandığında davranışlarında değişiklik olmayan çocukların kaçınan bağlanma puan ortalaması da ($15,09 \pm 4,98$), davranışlarında değişiklik olan çocukların puan ortalamasından ($12,69 \pm 4,02$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p \leq 0,05$).

Bununla birlikte ÜBBSÖ alt boyut puanları ile koruma ve bakım altında yaşama süresi ve anne ile iletişimini değerlendirmesi arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0,05$) (Tablo-11).

Tablo 11: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Alt Boyutlarının Kurum Personelinden Alınan Bilgilere Göre Karşılaştırılması

		n	Güvenli Bağlanma		Kaçınan Bağlanma		Kaygılı Bağlanma	
			$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)
Çocuk kaç yıldır koruma ve bakım altında yaşama süresi ¹	3 ve altı	29	19,03 ± 4,78		12,76 ± 3,86		13,59 ± 4,4	
	4 ve üzeri	41	17,93 ± 3,95	1,059 (0,293)	13,93 ± 4,82	-1,082 (0,283)	13,93 ± 4,3	-0,323 (0,747)
Çocuğun koruma ve bakım altına alınma nedeni ²	Ekonomik yetersizlikler ^a	30	19,40 ± 3,49	2,483	14,43 ± 4,42	3,423 (0,038*) ³	13,83 ± 4,05	2,507 (0,089)
	Şiddet ^b	14	16,36 ± 5,17	(0,091)	14,57 ± 5,15		15,79 ± 5,44	
	Diğer ^c	26	18,31 ± 4,45		11,69 ± 3,63		12,65 ± 3,65	
Anne ile iletişimi değerlendirme ²	Çok iyi	18	19,72 ± 2,72		12,5 ± 2,96		13,94 ± 3,87	
	İyi	18	17,5 ± 4,48	1,143	13,78 ± 3,77	0,353	15,39 ± 4,15	1,391
	Orta	18	18,78 ± 4,39	(0,338)	13,72 ± 4,7	(0,787)	12,89 ± 5,09	(0,253)
Baba ile iletişimi değerlendirme ²	Kötü ve altı	16	17,44 ± 5,34		13,81 ± 6,23		12,81 ± 3,83	
	Çok iyi ^a	12	16,83 ± 4,99		14,42 ± 6,53		13,58 ± 4,91	
	İyi ^b	14	19,86 ± 5,25	2,276	12,07 ± 4,05	1,690	11,00 ± 3,46	2,940 (0,039*) ⁴
	Orta ^c	12	16,42 ± 3,23	(0,088)	15,50 ± 3,23	(0,178)	15,17 ± 3,35	
Çocuk ailesinden biri tarafından arandığında davranışlarında değişiklik olma durumu ¹	Kötü ve altı ^d	32	19,06 ± 3,67		12,91 ± 3,91		14,56 ± 4,35	
	Evet	48	17,92 ± 4,43		12,69 ± 4,02		14,04 ± 4,12	
	Hayır	22	19,41 ± 3,95	-1,351 (0,181)	15,09 ± 4,98	-2,150 (0,035*)	13,23 ± 4,77	0,731 (0,467)

¹Bağımsız Örneklem t Testi, ²Tek Yönlü (One-Way ANOVA) Varyans Analizi, *p≤0,05

^{3,4}Anlamlılık değerleri çoklu testler için Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. ³b>c ⁴c>b

4.12. OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEĞİ PUANLARININ KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİNDEN ALINAN BİLGİLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULAR

Araştırmada çocuk evleri sitesinde 3 yıl ve altında yaşayan çocukların olumlu yaşantı puan ortalaması (22,55±4,01), 4 yıl ve üzerinde yaşayan çocukların puan ortalamasından (20,00 ± 4,13) anlamlı derecede daha yüksektir (p≤0,05).

Bununla birlikte OÖYÖ ortalama puanları ile çocuğun koruma ve bakım altına alınma nedenleri, çocuğun anne-baba ile iletişimini değerlendirmesi ve aileden biri ile iletişim kurduğunda çocuğun davranışlarında değişiklik olması durumu arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05) (Tablo-12).

Tablo 12: Olumlu/Olumsuz Yaşantı Ölçeği Puanlarının Kurum Personelinden Alınan Bilgilere Göre Karşılaştırılması

		n	Olumlu Yaşantı		Olumsuz Yaşantı	
			$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)	$\bar{X} \pm S.S.$	t/F (p)
Çocuk kaç yıldır koruma ve bakım altında yaşama süresi ¹	3 ve altı	29	22,55 ± 4,01	2,576 (0,012*)	14,38 ± 4,34	-0,518 (0,606)
	4 ve üzeri	41	20,00 ± 4,13		14,85 ± 3,33	
Çocuğun koruma ve bakım altına alınma nedeni ²	Ekonomik yetersizlikler	30	21,57 ± 4,11	0,498 (0,610)	13,93 ± 3,54	1,316 (0,275)
	Şiddet	14	20,21 ± 4,95		15,86 ± 3,98	
	Diğer	26	20,92 ± 4,09		14,85 ± 3,83	
Çocuğun Anne ile iletişimi değerlendirme ²	Çok iyi	18	21,89 ± 4,06	0,810 (0,493)	13,56 ± 3,13	2,240 (0,092)
	İyi	18	20,06 ± 2,69		15,56 ± 2,57	
	Orta	18	20,56 ± 4,13		15,94 ± 3,23	
Çocuğun Baba ile iletişimi değerlendirme ²	Kötü ve altı	16	21,81 ± 5,81	0,795 (0,501)	13,44 ± 5,34	1,489 (0,226)
	Çok iyi	12	22,00 ± 4,47		13,83 ± 4,13	
	İyi	14	22,14 ± 4,02		13,50 ± 2,28	
Çocuk ailesinden biri tarafından arandığında davranışlarında değişiklik ¹	Orta	12	20,33 ± 3,94	-0,649 (0,519)	16,33 ± 3,70	1,130 (0,262)
	Kötü ve altı	32	20,50 ± 4,40		14,84 ± 4,04	
	Evet	48	20,83 ± 4,46		15,00 ± 3,95	
	Hayır	22	21,55 ± 3,79		13,91 ± 3,26	

¹Bağımsız Örneklem t Testi, ²Tek Yönlü (One-Way ANOVA) Varyans Analizi, *p≤0,05

4.13. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ İLE ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BULGULAR

AEİÖ alt boyutlarından otoriter anne ($r=0,242$ $p=0,044$), otoriter baba ($r=0,264$ $p=0,027$) ve ilgisiz baba alt boyut ($r=0,274$ $p=0,022$) puanları ile ÜBBSÖ alt boyutlarından kaçınan bağlanma arasında pozitif yönlü ve düşük seviyede ilişki saptanmıştır ($p \leq 0,05$) (Tablo 13).

Tablo 13: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği İle Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Arasındaki İlişki

Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği		Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği				
		Güvenli Bağlanma	Kaçınan Bağlanma	Kaygılı Bağlanma		
Anne	Otoriter	r	0,134	0,242*	0,178	
		p	0,268	0,044	0,141	
	İlgisiz	r	0,109	0,193	0,103	
		p	0,371	0,109	0,397	
	Koruyucu	r	-0,024	0,023	0,178	
		p	0,844	0,849	0,141	
	Demokratik	r	0,033	0,097	0,098	
		p	0,785	0,426	0,420	
	Bağımlı	r	-0,125	0,101	0,065	
		p	0,304	0,404	0,593	
	Baba	Otoriter	r	0,076	0,264*	0,151
			p	0,530	0,027	0,213
İlgisiz		r	0,102	0,274*	0,080	
		p	0,401	0,022	0,511	
Koruyucu		r	0,091	0,037	0,111	
		p	0,453	0,759	0,361	
Demokratik		r	0,201	-0,040	-0,049	
		p	0,095	0,740	0,688	
Bağımlı		r	0,096	-0,097	-0,027	
		p	0,427	0,426	0,822	

4.14. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ İLE OLUMLU/OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEK PUANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BULGULAR

AEİÖ alt boyutlarından ilgisiz anne ($r=0,395$ $p=0,001$) ve baba ($r=0,327$ $p=0,006$) tutumu ile olumlu yaşantı puanı arasında pozitif yönlü ve zayıf seviyede ilişki saptanmıştır ($p\leq 0,01$).

AEİÖ alt boyutlarından demokratik anne tutumu ile olumlu yaşantı ($r=-0,276$ $p=0,021$) puanı arasında negatif yönlü ve zayıf seviyede ilişki tespit edilmiştir ($p\leq 0,05$) (Tablo 14).

Tablo 14: Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği İle Olumlu/Olumsuz Yaşantı Ölçek Puanları Arasındaki İlişki

Algılanan Ebeveyn Tutum Ölçeği		Olumu/Olumsuz Yaşantı Ölçeği		
			Olumlu Yaşantı	Olumsuz Yaşantı
Anne	Otoriter	r	0,201	-0,135
		p	0,095	0,266
	İlgisiz	r	0,395**	-0,209
		p	0,001	0,082
	Koruyucu	r	-0,157	0,121
		p	0,194	0,318
	Demokratik	r	-0,276*	0,156
		p	0,021	0,196
	Bağımlı	r	0,026	0,173
		p	0,833	0,152
Baba	Otoriter	r	0,081	0,148
		p	0,505	0,221
	İlgisiz	r	0,327**	-0,016
		p	0,006	0,893
	Koruyucu	r	-0,049	-0,068
		p	0,684	0,576
	Demokratik	r	-0,063	-0,089
		p	0,603	0,462
	Bağımlı	r	0,035	0,058
		p	0,773	0,635

4.15. ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ İLE OLUMLU/OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEK PUANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BULGULAR

ÜBBSÖ alt boyutlarından güvenli bağlanma boyutu ile olumlu yaşantı ölçeğinden alınan puanlar ($r=0,408$ $p=0,000$) arasında pozitif yönde ve orta seviyede ilişki saptanmıştır ($p\leq 0,01$).

ÜBBSÖ alt boyutlarından kaygılı bağlanma ile olumsuz yaşantı ölçeğinden ($r=0,252$ $p=0,035$) alınan puanlar arasında pozitif yönlü ve düşük seviyede anlamlı ilişki saptanmıştır ($p\leq 0,05$) (Tablo 15).

Tablo 15: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği ile Olumlu/Olumsuz Yaşantı Ölçek Puanları Arasındaki İlişki

		Üç Boyutlu Bağlanma Ölçeği			
		Güvenli Bağlanma	Kaçman Bağlanma	Kaygılı Bağlanma	
Olumlu/Olumsuz Yaşantı Ölçeği	Olumlu Yaşantı	r	0,408**	-0,099	
		p	0,000	0,413	
	Olumsuz Yaşantı	r	-0,234	0,130	
		p	0,051	0,285	
				0,252*	0,035

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada çocuk evleri sitesinde yaşayan ve ebeveynleri ile görüşen, 10 ile 18 yaş aralığındaki çocuk ve ergenlerin ebeveyn tutumlarının ve bağlanma özelliklerinin duygudurum profillerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde katılımcıların sosyodemografik özellikleri ve kuruma bağlı bakım personeli ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilere yer verilmiştir. Ardından algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeği, üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği ve olumlu-olumsuz yaşantı ölçeğine ait tanımlayıcı istatistikler ele alınmış ve genel özellikler açısından ayrı ayrı tartışılmıştır.

5.1. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ, ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ VE OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEĞİ CRONBACH ALFA DEĞERLERİNE YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI

Araştırmada kullandığımız ölçeklerin alt gruplarının tamamına faktörler bazında güvenilirlik analizi yöntemlerinden olan Cronbach's alfa yöntemi uygulanmıştır. Minimum cronbach's alfa katsayısının her bir ölçümde 0,60'dan büyük olması nedeniyle güvenilirlik katsayıları yüksek denilebilir.

5.2. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİN TARTIŞILMASI

Bu bölümde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ait veriler tartışılmıştır. Katılımcıların bireysel özelliklerine bakıldığında çoğunluğunun 13-15 yaş arasında olduğu (%36) diğer yaş aralığındakilerin oranının da birbirine oldukça yakın olduğu saptanmıştır. Bu nedenle 10-12, 12-15 ve 15-18 yaş aralıklarındaki bireylerin homojen bir örnekleme temsil ettiği söylenebilir. Katılımcıların cinsiyetlerine bakıldığında %60'ının kız, %40'ının erkek olduğu belirlenmiştir. Ülkemizde 2019 yılında yayınlanan ve çocuk evleri sitesinde kalan çocukların algıladıkları sosyal destek ve gelecek beklentilerinin incelendiği bir çalışmada katılımcıların cinsiyet özelliklerine bakılmış %85'inin kız, %15'inin erkek olduğu saptanmıştır (Şen Davulcu ve Mert 2019). Benzer şekilde Düzece'de yürütülen, kurum bakımında kalan çocukların klinik özellikleri ve sosyodemografik özelliklerinin araştırıldığı çalışmada katılımcıların

%59'unun kız, %41'inin erkek olduğu saptanmıştır (Yektaş, Tufan ve Yazıcı 2018). Literatürde kurum bakımında kalan çocuklarla yapılan bazı araştırmalarda erkek sayısının kız sayısına göre yüksek olduğu çalışmalara da rastlamak da mümkündür (Özdemir, Sefer ve Türkdoğan 2008, Kesen, Karakuş ve Deniz 2012, Yavuz 2016). Trabzon ilinde Özşahin ve ark. (2012) tarafından yürütülen ve kurum bakımına alınan çocukların özelliklerinin araştırıldığı çalışmada erkek çocukların kız çocuklardan fazla olduğu saptanmıştır (Özşahin 2012). Yapılmış farklı araştırmaların sonuçlarına göre seçilen örnekleme bağlı olarak kurumda kalan çocukların cinsiyet özellikleri erkek veya kız cinsiyeti lehine olabilmektedir.

Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında hepsinin örgün eğitime devam ettiği, %14'ünün ilkokula, %47'sinin ortaokula ve %39'unun liseye gittiği saptanmıştır. Kurum bakımında kalmanın eğitim olanağı açısından koruyucu ve iyileştirici işlevi okullaşma oranına ilişkin verilerle desteklenmektedir.

Katılımcıların kardeş sayılarına bakıldığında büyük oranda (%63) 3 ve üzeri kardeş sayısına sahip oldukları gözlenmiştir. Ülkemizde, 2013 yılında yürütülen ve kurum bakımında kalan çocuk ve ergenlerle yapılan ve yalnızlık düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmada katılımcıların %45'inin 3 ve üzeri kardeş sayısına sahip olduğu saptanmıştır (Durualp ve Çiçekoğlu 2013). Benzer şekilde ülkemizde yapılan, çocuk evlerinde ve ailesinin yanında kalan çocukların ihtiyaç doyum düzeylerinin araştırıldığı başka bir çalışmada kurum bakımında kalan çocukların %63.6'sının 3 ve üzeri kardeşi olduğu belirlenmiştir (Aydoğdu ve Gürsoy 2018). Çalışmamızdaki verilerin literatür ile benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Katılımcıların kuruma alınmasındaki en etkili faktörün ekonomik yetersizlikler olduğu göz önüne alınırsa çocuk sayısının yüksek olmasının bu yetersizlikleri etkilediği söylenebilir.

Çalışmamızda çocukların aynı kurumda yaşayan 2 ve üzerinde kardeşi olanların oranı %66,7'dir. Ülkemizde 2008 yılında yapılmış bir çalışmaya göre kurum bakımı altındaki çocukların %89'unun akrabalık ilişkisi varken, %11'inin akrabalık ilişkisinin olmadığı saptanmıştır (Yılmaz 2008). Benzer şekilde 2016 yılında yürütülmüş olan bir araştırmada katılımcılardan %61,7'sinin aynı kurumda kardeşlerinin bulunduğu, %38,3'ünün ise bulunmadığı saptanmıştır (Yüksel ve Öncü 2016). Anne ve babaların

çocuklarının bakımını üstlenmek istememeleri, maddi yetersizlikler birden fazla çocuğun kurum bakımında kalmasının nedeni olabilir.

Çalışmaya katılan çocukların %95.7'sinin ailesiyle iletişiminin sürdüğü saptanmıştır. Çocuk evlerinde kalan bireylerin görece korunaklı bir ortamda yaşamalarına rağmen, biyolojik aile bireyleriyle yaşayamamaları, bakım elemanlarının kadınlardan oluşması, baba rolü taşıyan bireylerden uzak olmaları dezavantajlı oldukları konular olarak belirtilmektedir (Gürsoy ve Aydoğdu 2016). Ancak çocukların tamamına yakınının biyolojik aileleri ile görüşüyor olması bu dezavantajın etkilerini azaltmaya katkıda bulunmuş olabilir. 2015 yılında yapılmış bir çalışmada da katılımcıların %50'sinin kurum bakımı altındayken ailesiyle görüştüğü saptanmıştır (Yurteri Tiryaki ve Baran, 2015). Bu veri bizim çalışmamızdan görece daha az bir oran olsa da aile ile iletişimin devam etmesi kurum bakımının sınırlılıkları içinde çocuk için sosyal destek olarak düşünülebilir.

Katılımcıların anne ve babaları ile iletişimlerinin kalitesine bakıldığında; %78.6'sı anne ile iletişiminin orta ve üzeri düzeyde olduğunu belirtmektedir. Babaları ile iletişimlerini orta ve üzeri şeklinde bildiren katılımcıların oranı ise %60.1'dir. Bu sonuçlara göre anneleri ile iletişimlerinin babaları ile iletişimlerine oranla daha olumlu olduğu söylenebilir. Örneklem sayısı 66 çocuktan oluşan bir çalışmada çocukların %64,18'i annesiyle görüşürken %37,31'inin babasıyla görüştüğü belirlenmiştir (Çetin ve Çavuşoğlu 2009). Benzer bir çalışmada (n=55) ailesiyle düzenli iletişimi olan çocukların babalarıyla iletişime geçme sıklığının anneleriyle iletişime geçme sıklığından daha az olduğu saptanmıştır (Şen Davulcu ve Mert 2019). Çalışmalardan elde edilen bulgular, babaların çocuklarına sosyal ve duygusal açıdan daha ilgisiz olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmaya katılanların %40'ının psikiyatrik tedavi aldığı belirlenmiştir. Psikiyatrik bozuklukların detaylarına bakıldığında %53.6'sının dikkat eksikliği, %14.3'ünün özgül öğrenme güçlüğü, %10.7'sinin hiperaktivite, %10.7'sinin duygulanım bozukluğu, %7.1'inin agresif davranışlar ve %3.6'sının majör depresif bozukluk nedeniyle takip edildiği öğrenilmiştir. Bu veriler katılımcıların yarıya yakınının psikiyatrik şikayetlerinin olduğunu göstermektedir.

Düzce ilindeki çocuk evlerinde kalan çocukların sosyodemografik ve klinik özelliklerinin araştırıldığı bir çalışmada katılımcıların %52.5'inin dikkat eksikliği ve

hiperaktivite bozukluğu, %25.6'sının major depresif bozukluk, %24.6'sının davranım bozukluğu, %16.4'ünün özgül öğrenme güçlüğü tanısı aldığı belirlenmiştir. Katılımcıların birden fazla eş tanı aldığı bu örnek çalışmadaki veriler kurum bakımında kalan çocukların normal popülasyonda görülenin çok üstünde psikiyatrik tanı ölçütlerini karşıladığını göstermektedir (Yektaş, Tufan ve Yazıcı 2018).

Yurtdışında yapılan ve kurum bakımında kalan çocuklardaki psikiyatrik bozuklukların araştırıldığı bir çalışmada da katılımcıların %30,6'sının en az bir psikiyatrik bozukluğa sahip ve bu oranın da normal popülasyonda görülen sıklığın çok üzerinde olduğu bildirilmiştir (Victoria et al. 2017). Veriler travma yaşamış ve kurum bakımına alınmış çocukların psikiyatrik bozukluklara yatkınlık açısından risk altında olduğunu düşündürmektedir.

Farklı çalışmaların örneklerine ve literatüre bakıldığında çocuk evlerinde kalan bireylerin yaşadıkları psikososyal eksikliklerin, beynin korteks tabakalarının gelişimi etkileyerek zeka düzeyi, duygudurum düzenlenmesi, yürütücü işlev bozuklukları gibi sonuçlara yol açtığı ve bu nedenle psikiyatrik tanı oranlarının yüksek olduğu bildirilmektedir (Bos, Zeenah and Fox 2012, McLaughlin, Sheridan and Winter 2014, Barone, Dellagiulia and Lionetti 2015).

5.3. KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİ İLE YAPILAN GÖRÜŞMEYE AİT BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu bölümde kuruma bağlı bakım personeli ile yapılan görüşme sonucunda elde edilen veriler tartışılmıştır.

Kurum bünyesinde çalışan bakım personelinden alınan bilgilere bakıldığında çocukların çoğunluğunun 4 yıl ve daha fazla süre ile kurumda kaldığı, kuruma alınmalarına yol açan etkenlerin başında ekonomik yetersizliklerin geldiği bilgilerine ulaşılmıştır. Hem ülkemizde hem de dünya genelinde çocukların kurum bakımına alınmasına yol açan en önemli etkenin maddi yetersizlik olduğu bildirilmektedir (Şenocak 2005). Ekonomik nedenlerden sonra en sık kuruma alınma gerekçesi aile içi şiddettir. Bu konuya odaklanan daha önceki araştırmalarda kurum bakımına alınan çocuklarının ailelerinin boşanma, şiddet gibi nedenlerle parçalanmış olduğu, ekonomik açıdan zor durumda bırakıldığı, yoksul bir ortamda hayatlarını sürdürmeye

çalıştıkları ve bu nedenlerle kurum bakımına alındıkları saptanmıştır (Sosyal Araştırmalar Merkezi (SAM) 2011). Yaşar ve Dağdelen'in çalışmasında çocukların koruma altına alınma nedeninin %58,6 oranında anne baba boşanması, bunu takip eden nedenlerin anne baba ölümü, cinsel istismar ve ekonomik yetersizlik olduğu saptanmıştır (Yaşar ve Dağdelen 2013). Literatüre bakıldığında Avrupa'da yürütülen ve koruma altına alınan çocukların kuruma geliş nedenlerinin araştırıldığı başka bir çalışmada da sırasıyla duygusal, fiziksel ve cinsel şiddetin öne çıktığı bildirilmiştir (Browne 2008).

Katılımcıların anne ve babasının sağ olup olmadığına bakıldığında annelerinin ve babalarının çok yüksek oranda (sırasıyla %98.6, %93.0) hayatta oldukları bilgisine ulaşılmıştır. Korunmaya muhtaç çocukların korunma altına alınma nedenlerinin araştırıldığı bir tez çalışmasında da çalışmamızla benzer biçimde katılımcıların anne ve babasının büyük oranda hayatta oldukları tespit edilmiştir (Hüseyinoğlu 2017). Benzer şekilde Yıldırım tarafından 2013'te yapılan bir araştırmaya katılan çocukların %77,2'sinin her iki ebeveyninin de hayatta olduğu saptanmıştır (Yıldırım 2013). Bu veriler anne ve babanın biyolojik olarak yokluğundan ziyade çocukların ekonomik yetersizlikler, sağlıklı fiziksel ve ruhsal gelişimini sağlayacak aile ortamının temin edilmesindeki güçlükler nedeniyle korunma altına alındığını göstermektedir.

Bakım personelinin verdiği bilgilere göre katılımcıların anneleriyle görüşme kalitesinin çoğunlukla orta ve üzeri düzeyde, babalarıyla görüşme kalitelerinin de yarıdan fazlasının orta ve üzeri düzeyde olduğu belirtilmiştir. Bu bulgular katılımcıların kendi ifadeleri ile de benzerlik göstermektedir.

5.4. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ, ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ VE OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEKLERİNE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLERİN TARTIŞILMASI

Bu bölümde algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeği, üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği ve olumlu olumsuz yaşantı ölçeklerine ilişkin tanımlayıcı istatistiklerin verileri tartışılmıştır.

Katılımcıların anne ve babalarının ebeveyn tutumlarına ilişkin algılarına bakıldığında hem anne hem de babaları açısından demokratik tutumun ilk sırada olduğu bulunmuştur. Üç boyutlu bağlanma stillerine göre değerlendirildiklerinde ise çoğunlukla güvenli bağlanma biçimi geliştirdikleri saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların olumlu yaşantı özellikleri olumsuz yaşantı özelliklerine göre daha yüksek bulunmuştur.

5.5. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ ANNE TUTUMU ALT BOYUTUNUN, ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu bölümde algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeği anne tutumu alt boyutunun, çocukların genel özelliklerine göre karşılaştırılmasına yönelik bulgular tartışılmıştır.

Ölçek, bireylerin baba ve annesinin birbirlerine karşı hangi tutum (otoriter, ilgisiz, koruyucu, demokratik, bağımlı) çerçevesinde davranışlar sergilediğine ilişkin algılarını ölçmektedir. Ölçek 5 alt (otoriter, ilgisiz, koruyucu, demokratik, bağımlı) boyuttan oluşmaktadır.

Çalışmanın verilerine bakıldığında erkek çocukların annelerinin otoriter ve ilgisiz tutum sergileme puanlarının kız çocukların annelerine göre anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur ($p=0,038$). 2011 yılında yapılmış bir çalışmada da erkeklerin algıladıkları otoriter anne baba tutumları, kızlara göre daha yüksek bulunmuştur (sırasıyla %42.1, %39.9) (Aktaş 2011). Bu veri çalışmamızın bulguları ile benzerdir. Aileler arasında farklılıklar olsa da erkeklere tanınmış serbestlik sınırının fazla olması nedeniyle, bir denetimle karşılaştıklarında bunu otoriterlik olarak yorumlama ve algılama eğilimlerinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Annelerinin koruyucu ve demokratik tutum sergilediğini algılayanların ortalama puanlarının çocukların kurumda kalma sürelerine göre karşılaştırılmıştır. Kurumda 3-6 yıl arasında kalan çocukların algıladıkların puan ortalaması, 3 yıldan az kalan çocukların puan ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir (sırasıyla $p=0,031$ ve $p=0.009$).

Bu durum katılımcıların kuruma ilk geldikleri dönemde yaşadıkları stres ve ailelerine yönelik öfkeleri ile ilişkili olabilir. Ayrıca kurumda 3 yıldan fazla süredir kalmalarına rağmen anne ve babalarıyla ilişkilerinin devam etmesi, ebeveynlerine yönelik olumlu atıflar sergilemelerinin nedeni olarak düşünülebilir. Ancak çocuk evlerinde kalan çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin bu açılardan da değerlendirilmesini gerektiren daha ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Kurum bakımında kalan kardeş sayısı ile anne tutumu özellikleri karşılaştırıldığında, kurumda 3'ten fazla kardeşi ile kalan çocukların annelerinden bağımlı tutum sergileyenlerin puan ortalamaları, kurumda 1 kardeşi ile kalan katılımcıların annelerinin puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0.012$). Bunun nedeni annelerin her bir çocuğuna yönelik duygusal yatırımının bağımlı kişilik özelliği geliştirmesinde ayrı ayrı etkisinin olması, dolayısı ile çocuk sayısı arttıkça bağımlılık duygusunun daha yoğun hissedilmesi olabilir.

Katılımcılar arasında annesi ile iletişimini kötü ve orta şeklinde belirtenlerin annelerinin otoriter tutum puan ortalaması annesi ile iletişimini iyi olarak değerlendirenlerin puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0.004$). Otoriter tutuma sahip ebeveynler çocuklarının bağımsız bir ruhsal gelişim elde etmesini engellemekte ve çocuğun öz saygısının azalmasına yol açmaktadır. Bu tür ebeveynlerin çocukları ile çatışmaları sık karşılaşılan bir durumdur (Ahmadova ve Yavuz 2019). Yapılan başka bir çalışmada otoriter ebeveyn tutumu sergilenen ortamda yetişen çocuklarda özgüven yetersizliği olacağı ve bu tutumun çocukların çekingen, ürkek, içe kapanık kişilik özellikleri sergilemelerine yol açtığı bildirilmiştir (Yavuzer 2003). Otoriter tutuma sahip ebeveynler ile çocuklarının ilişkilerinin olumsuz yönde etkilenmesi beklenen bir durumdur.

Anneleriyle iletişimini çok iyi şeklinde değerlendiren katılımcıların annelerinin demokratik tutum puan ortalaması, anneleriyle iletişimini kötü ve altında şeklinde değerlendirenlere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0.003$). Çocuğun

gelişimini destekleyen ve kararlarına saygılı olan, tutarlı ve güven verici eğilimi yansıtan demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerinin nitelikli olması literatürle de desteklenen bir gerçektir (Özdemir ve ark 2012).

Anne tutumlarına ait puanlar çocukların yaş grupları, eğitim düzeyleri, kardeş sayıları, evlerde başka kardeşle yaşama durumu, kardeşiyle aynı kurumda yaşama durumu, sorun yaşadıklarında paylaşılan kişiler ve psikiyatrik tedavi olma durumları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

5.6. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİNİN BABA TUTUMU ALT BOYUTUNUN ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu bölümde algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeğinin baba tutumu alt boyutunun çocukların genel özelliklerine göre karşılaştırılmasına yönelik bulgular tartışılmıştır.

Çalışmanın verilerine bakıldığında erkek çocukların babalarının ilgisiz tutum puan ortalamasının kız çocuklarının babalarının ilgisiz tutum puan ortalamasına göre anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0.031$). Bu durum babaların kurumda kalan kız çocuklarına karşı daha ilgili olduğunu düşündürebilir. Ülkemizde aileyi ve çocukları toplumsal değer yargılarına göre incelediğimizde erkek çocukların baş etme becerilerinin kız çocuklara göre daha iyi olduğu ve daha az zarar görebilecekleri, kız çocuklarının ise ilgiye ve korunmaya her zaman muhtaç olduğu görüşüne sık rastlanmaktadır. (Şanlı ve Öztürk 2015). Babaların kız çocuklarına yönelik ilgilerinin daha fazla olması bu bağlamda değerlendirilebilir.

Algılanan baba tutumlarından bağımlı tutum ortalama puanı ile katılımcıların kardeş sayısı arasında ilişki olup olmadığına bakıldığında kardeş sayısı 3 ve üzerinde olanların babalarının bağımlı tutum sergileme ortalama puanı kardeş sayısı 3'ün altında olanlara göre anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0.032$). Literatürde kurumda kalan kardeş sayısı ile algılanan ebeveyn tutumlarının karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Babanın her bir çocuğu için ayrı ayrı endişelenmesi, dolayısı ile çocuk sayısı arttıkça bu kaygıya bağlı olarak bağımlı tutum sergileme olasılığının artması şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların babalarının otoriter tutum sergileme ortalama puanı ile çocuk evleri sitesinde yaşama süresi arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kurumda 7 yıl ve

üzerinde kalan çocukların babalarının otoriter tutum sergileme puan ortalaması, kurumda 3-6 yıl arasında kalan çocukların babalarının otoriter tutum sergileme puan ortalamasına göre anlamlı derecede yüksektir ($p=0.036$). Çalışmamızdaki çocukların kurumda kalma süreleri arttıkça babalarını daha otoriter görme eğiliminde olduklarını, babaları ile ilişkilerini duygusal olarak daha olumsuz algılama eğilimi gösterdikleri biçiminde yorumlanabilir.

Literatüre bakıldığında kurum bakımında kalan bireylerin uzun dönemde yaşadığı sorunların incelendiği bir çalışmada kurum bakımından 17 yaşından önce ayrılan bireylerin 17 yaş ve sonrasında ayrılan bireylere göre daha çok psikolojik stres ve zorlanma yaşadıkları, insan ilişkilerinde daha fazla sorunla karşılaştıkları saptanmıştır. Örnek verilen çalışmada kurum bakımının olumlu taraflarına atıf yapılmıştır (Turgut 2018). Yani tüm olumsuzluklarına rağmen kuralları ve düzeni olan bir ortamda yaşamanın stres zorlanma ve sağlıklı insan ilişkileri kurabilme konusunda pozitif etkilerinin de olduğu düşünülmektedir.

Katılımcılardan babalarının ilgisiz ve demokratik tutum sergilediğini düşünenlerin puan ortalamaları kurumda çocukla birlikte kalan kardeş sayısına göre karşılaştırıldığında aralarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Kurumda kalan kardeş sayısı 3'ün altında olan çocukların babalarının ilgisiz tutum puan ortalaması, kurumda kalan kardeş sayısı 3 ve üzeri olan çocukların babalarının puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0.036$). Kurumda kalan 2 kardeşi olan çocukların babalarının demokratik tutum puan ortalaması, kurumda 1 kardeşi ile kalan katılımcıların babalarının demokratik tutum puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p=0.045$). Bu verilere göre kurumda kalan çocuk sayısı arttıkça babanın ilgisiz tutumu azalmakta, demokratik tutumu artmaktadır. Literatüre bakıldığında baba ile görüşmenin kurumda kalan çocukların sosyal becerilerine, öz saygılarına ve duygusal gelişimlerine olumlu etkide bulunduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Şen 2018). Kurumda kalan kardeş sayısı ile baba tutumu arasındaki ilişkinin araştırıldığı başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmamızdaki verilere göre her çocukla yaşanan deneyimin babalık becerilerinin gelişimine ayrı ayrı olumlu katkısının da olduğu düşünülebilir.

Baba tutumlarına ait puanlar ile çocukların yaş grupları, eğitim düzeyi, kardeş sayısı, evlerde başka kardeşle yaşama durumu, kardeşiyle aynı kurumda yaşama durumu,

baba ile iletişimi değerlendirme, sorun paylaşılan kişiler ve psikiyatrik tedavi olma durumları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

5.7. ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARININ ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu bölümde üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği alt boyutlarının çocukların genel özelliklerine göre karşılaştırılmasına yönelik bulgular tartışılmıştır.

Katılımcıların bağlanma stilleri, genel özellikleri açısından incelendiğinde, kurumda 3 yıldan az süre kalan katılımcıların kurumda 3-6 yıldır kalan katılımcılara göre güvenli bağlanma puan ortalaması anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0.009$). Bununla birlikte kurumda kalma süresi 3-6 yıl olan katılımcıların, kurumda kalma süresi 3 yıldan az olan katılımcılara göre kaçınan bağlanma puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($p=0.016$).

Ev ortamından ve alışkın oldukları çevreden çeşitli nedenlerle kuruma gelen çocuklar için bu deneyimin oldukça travmatik olduğu bilinmektedir. Bu gelişme çocuğun yaşına, gelişim özelliklerine, aile tutumlarına bağlı olarak farklı düzeylerde olumsuz etkilenmelere yol açabilir (Bowlby 2012). Kurum bakımına alınan çocukların ebeveynlerinden ayrılmasının ciddi bir yoksunluğa yol açabileceği ve kurum bünyesinde güvenli bağlanma biçimi geliştirmesinin oldukça zor olduğu belirtilmiştir (Bakermans-Kranenburg, Dobrova-Krol and Van-IJzendoorn 2012).

Ukrayna'da ve Japonya'da kurum bakımına alınan çocukların ev ortamında bulunan çocuklara göre güvenli bağlanma sıklığının oldukça düşük olduğu saptanmıştır (Katsurada 2007). Almanya'da kurum bakımından ayrılmış gençlerle yapılan bir çalışmada bu gençlerin % 71'inin güvensiz, % 25'inin kaçınmacı bağlanma biçimi gösterdikleri ortaya konmuştur. Sadece % 4'lük bir kesimin güvenli bağlanma gösterdiği tespit edilmiştir (Schleiffer 2001). Kurumda geçirilen sürenin uzaması durumunda çocukların kaygı ve stres düzeylerinin arttığı, sosyalleşmekten kaçındıkları, kurumdaki bakıcılarına ve arkadaşlarına yönelik saldırgan davranışlarının ortaya çıkabildiği belirtilmektedir. Bu bilgiler ışığında kurumda görece

daha az süre geçiren katılımcıların daha fazla güvenli bağlanma özellikleri göstermesi, süre uzadıkça kaçınan bağlanma özelliklerinin ortaya çıkması anlaşılır görünmektedir. Katılımcılar arasında aynı kurumda kardeşiyle birlikte kalanların güvenli bağlanma puan ortalamaları, aynı kurumda kardeşi olmayan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek, kaçınan bağlanma puan ortalaması ise anlamlı derecede daha düşük bulunmuştur (sırasıyla $p=0.001$, $p=0.024$). Bu durum kardeşlerin aynı kurumda birlikte bulunmasının kendilerini güvende hissetme algısını pekiştirdiği şeklinde yorumlanabilir.

Psikiyatrik bir bozukluk nedeniyle destek alan katılımcıların psikiyatrik destek almayan katılımcılara göre kaygılı bağlanma puan ortalaması anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0.026$). Psikiyatrik takibi olan katılımcıların tanılarına bakıldığında çoğunlukla dışa yönelim sorunları olduğu gözlenmektedir. Literatürde psikiyatrik yakınmalar açısından dışa yönelim problemlerinin kurum bakımında kalmakta olan çocuklarda sık görüldüğü, bu durumun çocukların tutarlı ve sürekli bakım alabildikleri aile ortamlarından uzak olmalarından kaynaklandığı, bu eksikliğin de kurum bakımında kalan çocuklarda güvensiz ya da dezorganize bağlanma biçimlerine sebep olduğu belirtilmiştir (McGoron, Gleason and Smyke 2012, Barone, Dellagiulia and Lionetti 2015, Lionetti, Pastore and Barone 2015, Garcia Quiroga, Hamilton-Giachritsis and Ibañez-Fanés 2017).

Kurum bakımındaki çocukların kurum deneyiminden önce sorunlu bir aile ortamından geldiği, aile ortamında güvensiz bağlanma özellikleri geliştirdiği, kuruma alındıktan sonra da arkadaşlarına ve yetişkinlere karşı kaygılı ve kaçınan bağlanma özellikleri sergilediklerini gösteren çalışmalar da mevcuttur (Saçan 2010). Çalışmamızın verilerinin literatür ile uyumlu olduğu söylenebilir.

Bağlanma stilleri puanları çocukların yaş grupları, cinsiyet, eğitim düzeyi, kardeş sayısı, evlerde başka kardeşle yaşama durumu, kardeş sayısı ve anne-baba ile iletişimin değerlendirilmesine göre karşılaştırıldığında ise aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

5.8. ERGENLER İÇİN OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEK PUANLARININ ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu bölümde ergenler için olumlu olumsuz yaşantı ölçek puanlarının çocukların genel özelliklerine göre karşılaştırılmasına yönelik bulgular tartışılmıştır.

Katılımcıların olumlu-olumsuz yaşantı ölçek puanları ile genel özellikleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde ilk olarak çocuk evlerinde geçirdikleri süre ile kendilerine yönelik algılarının farklılık gösterdiği, kurumda 3 yıldan daha kısa süre kalan katılımcıların 3 yıl ve üzeri süre boyunca kalan katılımcılara göre olumlu yaşantı puan ortalamasının anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($p = 0.025$). Kurum bünyesinde çalışan bireyler tarafından ve kurumdaki fiziki şartlar bakımından olabildiğince iyi tutulsalar da güvenli aile ortamından uzakta büyüyen çocukların kendilerini değersiz hissettikleri, bu ortamda kendilerine ait olumlu duygular geliştirmelerinin zor olduğu belirtilmektedir (Üstün ve Akman 2002). Yuva veya yurtlarda kalan çocukların önceki yaşantılarında maruz kaldıkları olumsuz davranışlar, ihmal ve istismar gibi faktörlerin öz güvenlerini olumsuz yönde etkilediği, kendilik tasarımlarının olumsuz olduğu düşünülmektedir (Mikulincer, Shaver and Pereg 2003). Bu verilere göre katılımcıların kurum bünyesinde geçirdikleri süre uzadıkça başlangıçta olumlu olan algılarının zamanla tersine döndüğü söylenebilir.

Aynı kurumda kardeşiyle birlikte kalan çocukların olumlu yaşantı puan ortalaması, kurumda kardeşi ile kalmayan çocukların olumlu yaşantı puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p = 0.030$). Bunun nedeni çocuğun aile fertlerinden birinin yanında olmasını, sosyal destek olarak algılaması olabilir.

Bu özellikler dışında olumlu/olumsuz yaşantı ölçek puanları çocukların yaş grupları, cinsiyet, eğitim düzeyi, kardeş sayısı, evlerde başka kardeşe yaşama durumu, anne-baba ile iletişimi değerlendirme, sorunla karşılaşıldığında paylaşılan kişiler ve psikiyatrik tedavi alma durumu arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır.

5.9. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ ANNE VE BABA TUTUMU ALT BOYUT PUANLARININ KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİNDEN ALINAN BİLGİLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu bölümde algılanan anne ve baba tutum ölçeği puanlarının kuruma bağlı bakım personelinin aldığı bilgilere göre karşılaştırılmasına yönelik bulgular tartışılmıştır. Katılımcıların anne tutum ölçek puanları bakım personelinin aldığı bilgilere göre karşılaştırıldığında, koruyucu ve demokratik tutum sergileyenlerin puan ortalamaları ile çocuğun annesi ile olan iletişimini değerlendirmesi arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Anne ile iletişimi iyi olan çocukların annesinin demokratik tutum puan ortalaması, anne ile iletişimi kötü ve altında olan çocukların annesinin demokratik tutum puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0.000$). Kurumdaki bakım personelinin gözlemine göre, anne ile iletişimi iyi olan çocukların ebeveyn algılarının, orta ve kötü olduğu düşünülen çocuklara göre daha olumlu olduğu bildirilmektedir.

Literatüre bakıldığında ebeveyn tutumlarının çocuğun mizacını ve duygu düzenleme becerilerini etkilediği belirtilmektedir (Kaya 1997). Ebeveynleri demokratik tutum ve davranış özellikleri gösteren çocukların duygularını daha iyi regüle edebildiği, daha sağlıklı ve dengeli bir kişilik geliştirdiği saptanmıştır (Altan 2006, Jabeen and Anis-ul-Haque 2013, Karim, Sharafat and Mahmud 2013). Duygu düzenlemedeki iyilik hali çocuklarda neşeli bir kişilik, nötral uyarılara pozitif yanıtlar verme, duyguların oto kontrolü konusunda başarı ve duygularını farkedebilme konusunda olumlu etkililerde bulunmaktadır. Bu beceriler biyolojik altyapının yanısıra aile ortamı ve ebeveynin çocuğa yaklaşımından etkilenmektedir (Erdoğan, Yoleri ve Tetik 2017). 2010 yılında yapılan bir çalışmada da demokratik anne baba tutumuna maruz kalan çocukların kendi duygularını anlama ve yönetmede daha başarılı oldukları saptanmıştır (İkiz ve Kırtıl Görmez 2010).

Bu alandaki bir diğer bulgu ise anne ile iletişimi iyi olan çocukların anne koruyucu tutum puan ortalamasının, anne ile iletişimi orta olan çocukların anne koruyucu tutum puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmasıdır ($p=0.001$)

Koruyucu ebeveyn tutumu çocuklarını sakınan ve bir çok işi ve görevi çocukları için yerine getiren yaklaşım demektir. Koruyucu ebeveynler çocuklarının ayrılıp bireyselleşmesine müsaade etmedikleri için çocukların bağımsız bir kişilik geliştirebilmeleri oldukça zordur. Batı kültüründe olumsuz olarak ele alınan koruyucu ebeveyn tutumları ülkemizde olumlu atıflar alabilmekte ve bu şekilde davranan anne ve babalar çok fedakar ve çocuklarına düşkün olarak tanımlanabilmektedir (Kandır ve Alpan 2008).

Koruyucu ebeveynlerin kontrolünde yetişen çocuklar daha duygusal, içine kapanık ve özgüveni düşük bireyler olmakta, bu durum çocukların uyumlu, işbirliğine yatkın ve ebeveynleri ile ilişkilerinin iyiymiş gibi görünmesine neden olabilmektedir. Literatürde koruyucu ebeveynlik özellikleri ön planda olan ailelerin çocuklarının öz güvenlerinin düşük, sosyal ilişki becerilerinin daha kısıtlı olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Bu nedenle ülkemizde olumlu olarak algılanan koruyucu ebeveyn tutumlarının uzun vadede olumsuz sonuçları da görülebilir (Yıldırım 2013). Katılımcıların baba tutum ölçeği puanları kurum personeli görüşlerine göre değerlendirildiğinde, koruma ve bakım altında olma süresi 3 yıl ve altında olan çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalaması, koruma ve bakım altında olma süresi 4 yıl ve üzerinde olan çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0,019$). Bu durum aile ortamından ya da ebeveynlerinden ayrılan çocukların kurumda kalma süresi uzadıkça, ebeveynleri ile olan yakın ilişkilerinin bozulması nedeniyle olabilir. Ayrıca koruma altına alınma sebeplerine göre diğer nedenler yüzünden koruma altına alınan çocuklarının babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalaması, ekonomik nedenler ve şiddet nedeniyle koruma altına alınan çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0,004$). Bunun nedeni yoksulluk ve şiddet gibi travmatik yaşantıların olduğu koşullarla karşılaştırıldığında diğer nedenlerle kurumda kalmak zorunda olan çocukların babalarını görece daha ılımlı ve yakın olarak algılamaları olabilir. Diğer değişkenlere göre incelediğimizde, anne ve baba tutumu özellikleri açısından anlamlı bulgu saptanmamıştır.

5.10. ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARININ KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu bölümde üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği alt boyutlarının kuruma bağlı bakım personelinin görüşlerine göre karşılaştırılmasına yönelik bulgular tartışılmıştır.

Katılımcıların üç boyutlu bağlanma stilleri, kuruma bağlı bakım personelinin alınan bilgilerin özellikleri açısından karşılaştırıldığında ekonomik yetersizlikler ve şiddet nedeniyle kurum bakımına alınan katılımcıların kaçınan bağlanma özellikleri puan ortalaması diğer nedenlerle kurum bakımına alınan katılımcıların kaçınan bağlanma özellikleri puan ortalamasına göre anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0.038$).

Bu durum aile ortamında yaşayan ve ekonomik açıdan yoksunluk yaşayan ya da aile içinde fiziksel ve/veya duygusal şiddete uğrayan çocukların bağlanma özellikleri hakkında fikir vermektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde anne ve babanın güvenilir ve koruyucu özelliklerinin yetersiz olmasının kaçınan bağlanmaya yol açtığı bilinmektedir. Erken çocukluk döneminde aile içerisindeki olumsuz koşulların çocuklarda özgüven yetersizliği ve olumsuz kendilik gelişimi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Lampe 2016).

Stravynski and Franche'ın çalışmasında aile içerisinde cinsel, fiziksel veya duygusal ihmal ya da istismara uğramış bireylerin kaçınan bağlanma biçimi ve kişilik özelliklerine daha yatkın olduğu saptanmıştır (Stravynski and Franche 1989).

Kaçınan bağlanma özellikleri gösteren kişilerin ebeveynlerinin çocuklarına daha uzak ve ihmal edici olduğu düşünülmektedir (Green et al. 2010).

Kuramsal olarak bu çocukların anne ve babalarından ya da bakım veren kişiler tarafından reddedilmekten korunmak, hayal kırıklıklarından kendilerini uzak tutabilmek için ilişkilerini daha kısıtlı tuttukları, yakınlaşmaya sıcak bakmadıkları bilinmektedir. Bu davranış biçimi çocukların olumsuz kendilik algısından kaçabilmek adına gösterdikleri bir refleks ve savunma mekanizması olarak değerlendirilebilir (Tüzün ve Sayar 2006).

Üç boyutlu bağlanma stilleri özellikleri kurumdaki bakım personelinin alınan bilgilere göre değerlendirildiğinde, baba ile ilişkilerinin kötü ve altında olduğu

düşünülen çocukların kaygılı bağlanma özellikleri puan ortalaması, baba ile ilişkileri iyi olduğu düşünülen çocukların kaygılı bağlanma özellikleri puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0.039$).

Veriler ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin ve iletişimin kalitesiz olması çocuklarda kaygılı bağlanma biçiminin gelişimine etki edebileceğini düşündürmektedir. Birincil bakım verenleri ile kaygılı bağlanan bireyler ebeveynlerinin ihtiyaç anında yanında olup olamayacakları konusunda kararsızlığa düşebilirler.

5.11. ERGENLER İÇİN OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEĞİ PUANLARININ KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİNDEN ALINAN BİLGİLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu bölümde ergenler için olumlu olumsuz yaşantı ölçeği puanlarının kuruma bağlı bakım personelinden alınan bilgilere göre karşılaştırılmasına yönelik bulgular tartışılmıştır.

Araştırmada katılımcıların olumlu-olumsuz yaşantı ölçek puanları kuruma bağlı bakım personelinden alınan bilgilerin özelliklerine göre karşılaştırıldığında 3 yıl ve altında çocuk evleri sitesinde yaşayan çocukların olumlu yaşantı puan ortalaması, 4 yıl ve üzerinde yaşayan çocukların puan ortalamasından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p=0,012$).

Bu veri çocuk evleri sitesinde görece daha kısa süre kalan çocukların olumlu kendilik algılarının daha yüksek olduğu, çocuk evleri sitesinde kalma süreleri uzadıkça olumlu algının azalmaya başladığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak bu konuda kesin verilere ulaşabilmek ve daha sağlıklı yorum yapabilmek için prospektif çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Çocukların özellikle ergenlik sürecine girdikleri dönemde kendilerini yeterli ve değerli hissedebilmeleri için biyolojik faktörlerin etkisi olduğu kadar süreğen ve tutarlı bir aile ortamının bulunmasının da önemli olduğu belirtilmektedir (Bandura 1997). Yeterli ve olumlu bir kendilik algısı olan ebeveynlerin çocuklarına iyi bir rol model olduğu, bu özelliklerin çocukların olumlu kendilik algısına ve öz yeterliliklerine katkıda bulunduğu saptanmıştır (Bandura et al. 2003).

Olumlu kendilik algısının sağlıklı sosyo-emosyonel gelişimin önemli bir parçası olduğu, olumsuz kendilik algısının ise depresyon, anksiyete bozukluğu, olumsuz duygulanım, davranım bozukluğu ve şiddet gibi sonuçlara yol açabildiği belirtilmektedir (Fathi-Ashtiani, Ejei, Khodapanahi and Tarkhorani 2007, Niepel, Brunner and Preckel 2014).

Kendilik algısı kavramı yaşam boyu birçok eylemle ilişkili olmasına rağmen, kurum bakımı altındaki çocuklarla bu konuda yapılmış çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Bireyin yaşamındaki önemli figürlerle etkileşimi çocukluktan ergenliğe kendilik algısını şekillendirmektedir (Blakely-McClure and Ostrov 2016).

Özellikle bağlanmanın gerçekleştiği dönemde sevilen bakımverenleri ile bir arada bulunan çocuklarda kendilik algısının olumlu yönde etkilendiği belirtilmektedir. Çin’de yapılan ve ailelerinden uzak büyüyen çocuklarda kendilik algısının incelendiği bir çalışmada ailesinden uzakta büyüyen çocukların kendilik saygısının düşük olduğu, psikiyatrik sorunlarla karşılaşma risklerinin fazla olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Wang et all 2014).

Çocuklardaki kendilik algısı gelişiminin anne ve baba ile geçirilen süre ile ilişkisine odaklanılan bir evlat edinme çalışmasında ebeveynlerle geçirilen süre uzadıkça, kendilik algısının olumlu yönde etkilendiği, kurum bakımı ya da koruyucu ebeveynlerle geçirilen sürenin anlamlı düzeyde olumlu bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Groze 1992). Çocuklarda olumlu kendilik algısının yerleşebilmesi için ebeveynlerle sıcak ve yakın ilişkinin kurulması çok önemlidir. Ebeveynleri ile ilişkileri, şiddet, yoksulluk, kurum bakımına alınma gibi nedenlerle bozulan çocuklarda yeterli bir kendilik algısı ortaya çıkmamaktadır (Vacaru, Sterkenburg and Schuengel 2017).

Çocuk sevgi evleri sitesinde veya kurum bakımında kalan çocuklarda sürekli ve tutarlı bakımın olmayışı, ebeveynlerden ve aile ortamında uzak kalma gibi faktörlerin çocukların kendilik algılarını olumsuz etkilediği ve süre uzadıkça bu durumun kronikleşebildiği bilgileri literatür ile uyumludur.

Bununla birlikte olumlu/olumsuz yaşantı ölçeği ortalama puanları ile çocuğun koruma ve bakım altına alınma nedenleri, çocuğun anne-baba ile iletişimini değerlendirmesi ve aileden biri ile iletişim kurduğunda çocuğun davranışlarında değişiklik olması durumu arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

5.12. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ, ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ VE ERGENLER İÇİN OLUMLU-OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEK PUANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ ANALİZİNİN TARTIŞILMASI

Bu bölümde algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeği, üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği ve ergenler için olumlu olumsuz yaşanti ölçek puanları arasındaki ilişki analizi tartışılmıştır.

Bu bölümde ilk olarak katılımcıların algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeği ile üç boyutlu bağlanma stili ölçeği arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeği alt boyutlarından otoriter anne ($p=0,044$), otoriter baba ($p=0,027$) ve ilgisiz baba alt boyut ($p=0,022$) puanları ile üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği alt boyutlarından kaçınan bağlanma puanı arasında pozitif yönlü ve düşük seviyede ilişki saptanmıştır. Bu veriler anne ve baba gibi birincil bakım verenlerin çocuklarına yönelik otoriter veya ilgisiz tutumlarının çocuklarda kaçınan bağlanma özelliklerinin ortaya çıkmasına yol açtığı şeklinde değerlendirilebilir.

Literatürde çocukların anne ve babaları ile olan ilişki biçimlerinin ve ebeveynlik algılarının bağlanma özelliklerini etkilediğini gösteren çalışmalara rastlanmaktadır. Son dönemlerde yayınlanan bir meta-analiz çalışmasında kaçınan bağlanma özelliklerine sahip çocukların anne ve babalarının ilgisiz ve otoriter özelliklerinin fazla olduğu bildirilmiştir (Koehn and Kerns 2018). Çocukluk ve ergenlik döneminde anne ve baba tutumlarının bağlanmaya olan etkilerinin araştırıldığı bir çalışmada da demokratik anne-baba tutumlarının güvenli bağlanma, ilgisiz anne-baba tutumlarının ise güvensiz ve kaygılı bağlanma biçimleri ile ilişkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Karavasilis, Doyle and Markiewicz 2003).

Buna karşın ülkemizde yürütülen ve oyun çağı çocuklarında anne ve baba tutumları ile çocuklardaki bağlanma özelliklerinin araştırıldığı bir çalışmada ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Güner ve Şendil 2013).

Buna ilave olarak çocuklarda güvenli bağlanma özelliklerinin ortaya çıkması için ebeveynlerin sahip olması gereken en önemli özelliğin cevap verebilirlik olduğu düşünülmektedir. Cevap verebilirlik çocuğun ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmak ve bu duyarlılığı sıcak, ilgili ve kucaklayıcı bir şekilde yerine getirmek olarak

tanımlanmaktadır (Brenning et al. 2012). Çocuğun otonomisini destekleyen ebeveyn yaklaşımlarının olmamasının veya yetersiz olarak yerine getirilmesinin çocuklarda güvenli bağlanma dışındaki bağlanma özelliklerinin ortaya çıkmasına etkiye bulunduğu düşünülmektedir. Çocuklarında kaygılı, kaçınan ya da ambivalan bağlanma özellikleri olan ebeveynlerin çocuklarına sıcaklık sağlamada, çocuklarının otonomisini desteklemekte yetersiz oldukları saptanmıştır (Yunger, Corby and Perry 2005, Lyons-Ruth and Jacobvitz 2016).

Katılımcıların üç boyutlu bağlanma stili ile olumlu/olumsuz yaşantı ölçek puanları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği alt boyutlarından güvenli bağlanma boyutu ile olumlu yaşantı ölçeğinden alınan puanlar arasında pozitif yönde ve orta seviyede ilişki saptanmıştır ($p=0.000$). Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği alt boyutlarından kaygılı bağlanma ile olumsuz yaşantı ölçeğinden alınan puanlar arasında pozitif yönlü ve düşük seviyede anlamlı ilişki saptanmıştır ($p=0,035$).

Bu veriler yorumlandığında olumlu kendilik algısı olan katılımcıların güvenli bağlanma özelliklerinin ön planda olduğu, güvenli bağlanma ve olumlu kendilik algısının karşılıklı olumlu etkileşime neden olduğu düşünülebilir. Benzer şekilde kaygılı bağlanma özellikleri gösteren bireylerde olumsuz kendilik algısı özelliklerinin ön planda olduğu görülmektedir.

Çocuk ve ebeveynler arasında güvenli bağlanmanın önemine dikkat çeken araştırmacılar güvenli bağlanma biçiminin çocuğa kattığı en önemli niteliğin kendilik algısı ile ilgili olduğunu belirtmektedirler. Güvenli bağlanma özellikleri gösteren çocukların sosyal ilişkileri, akran iletişimi, okul başarısı gibi birçok alanda olumlu özellikler gösterebildiği, bu durumun olumlu kendilik algısı ile yakından ilişkili olduğu, çocukların kendilerini değer görmeye ve sevmeye layık gördükleri sonuçlarına ulaşılmıştır (Dwyer 2005, Verschueren and Marcoen 2005).

Bağlanma özellikleri ile kendilik algısı arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir çalışmada da güvenli bağlanma özellikleri gösteren bireylerin hem gerçek hayatta hem sanal ortamda olumlu kendilik algısına sahip oldukları, özgüvenlerinin daha yüksek olduğu, buna karşın kaygılı ya da kaçınan bağlanma özellikleri gösteren bireylerin kendilik algılarının daha olumsuz olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Wu 2009).

Çalışmamızdaki verilerin literatürle paralel doğrultuda olduğu gözlenmektedir.

Katılımcıların algılanan ebeveyn tutum ölçeği ile olumlu/olumsuz yaşantı ölçek puanları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesine yönelik bulgulara bakıldığında ilk olarak algılanan ebeveyn tutum ölçeği alt boyutlarından ilgisiz anne ve baba tutumu ile olumlu yaşantı puanı arasında pozitif yönlü ve zayıf seviyede ilişki saptanmıştır (sırasıyla $p=0,001$ ve $p=0.006$).

Anne ve babanın ilgisiz olarak algılanmasına rağmen olumlu yaşantı ölçek puan ortalaması arasında korelasyonun olması çalışmamızın ilginç bir bulgusudur. Bu durum olumlu kendilik algısının yalnızca anne ve baba tutumlarından değil, biyolojik genetik ve çevresel birçok faktörün etkileri sonucunda şekillendiğini düşündürmektedir. Dayanıklılığı iyi olan çocukların yaşadıkları olumsuz olaylar karşısında bile olumlu kendilik algılarının devam edebildiği bilinmektedir (Fergus and Zimmerman 2005).

Diğer verilere bakıldığında algılanan ebeveyn tutum ölçeği alt boyutlarından demokratik anne tutumu ile olumlu yaşantı puanı arasında negatif yönlü ve zayıf seviyede ilişki tespit edilmiştir ($p=0,021$).

Son olarak algılanan ebeveyn tutum ölçeği alt boyutlarından ilgisiz baba tutumu ile olumlu yaşantı puanı arasında pozitif yönlü ve zayıf seviyede ilişki saptanmıştır ($p=0,006$). Babanın ilgisiz olarak algılanmasının katılımcıların daha çok sorumluluk almasına yol açtığı, baş etme becerilerinin gelişmesine katkıda bulunduğu, bunun da kendilik algısının olumlu yönde gelişmesini sağladığı düşünülebilir. Ancak bu bulguların başka çalışmalarla desteklenmesi gereklidir.

Ergenlerin kendilik algılarının, ebeveyn tutumları ve bazı farklı değişkenler açısından incelendiği bir çalışmada katılımcıların anne ve babalarını demokratik algılaya düzeyleri arttıkça olumlu kendilik algılarının da arttığı, aralarındaki ilişkinin anlamlı olduğu saptanmıştır (Sezer 2010).

Ülkemizde yürütülen, annelerin çocuklarını kabul düzeyi ile çocuklardaki benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada annelerin çocuklarına karşı ilgisiz ve ihmalkar olmalarının, çocukların öz saygısı ve olumlu benlik algısı ile negatif yönlü bir ilişki gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin ilgisizlik ve ihmalkarlık düzeyi azaldıkça çocukların öz saygı ve benlik algılarının olumlu yönde arttığı belirtilmiştir (Akşin ve ark. 2016).

Çalışmamızın bu verileri de yine beklenmedik bulgular arasında sayılabilir. Anne algısı demokratik olmasına rağmen olumlu yaşantı özellikleri ile negatif yönlü ilişkinin varlığı, ya da baba algısının ilgisiz olmasına rağmen olumlu yaşantı puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki varlığı bu verilerin daha detaylı incelenmesi gerektiğini, yukarıda da belirtildiği gibi olumlu-olumsuz kendilik algısının yalnızca ebeveyn algısı ile şekillenmediğini bu konuda etkili olabileceği düşünülen başka faktörlerin de daha ayrıntılı incelenmesi gerektiğini düşündürmektedir.

6. SONUÇ

Çocuk evleri sitesinde yaşayan ve ebeveynleri ile görüşen, 10 ile 18 yaş aralığındaki çocuk ve ergenlerin ebeveyn tutumlarının ve bağlanma özelliklerinin duygudurum profillerine olan etkisinin incelendiği bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında;

1. Algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeğinin anne tutumu alt boyutu çocukların genel özelliklerine göre karşılaştırıldığında:

- ✓ Erkek çocukların annelerinin otoriter ve ilgisiz tutum sergileme puanlarının kız çocuklarının annelerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu,
- ✓ Kurumda 3-6 yıl arasında kalan katılımcıların annelerinin koruyucu ve demokratik tutum ortalama puanlarının, kurumda 3 yıldan az kalan çocukların annelerinin koruyucu ve demokratik tutum puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu,
- ✓ Kurum bakımında kalan kardeş sayısı ile anne tutumu özellikleri karşılaştırıldığında kurumda 3'ten fazla kardeşi kalan katılımcıların annelerinin bağımlı tutum puan ortalamalarının, kurumda 1 kardeşi ile kalan katılımcıların annelerinin bağımlı tutum puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu,
- ✓ Katılımcılar arasında anne ile iletişimini kötü ve orta şeklinde belirtenlerin annelerinin otoriter tutum puan ortalamasının anne ile iletişimini iyi olarak değerlendiren katılımcıların annelerinin otoriter tutum puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu,
- ✓ Anneleriyle iletişimini çok iyi şeklinde bildiren katılımcıların annelerinin demokratik tutum puan ortalaması anneleriyle iletişimini kötü ve altında şeklinde belirten katılımcıların annelerinin demokratik puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

2. Algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeğinin baba tutumu alt boyutu çocukların genel özelliklerine göre karşılaştırıldığında:

- ✓ Erkek çocuklarının babalarının ilgisiz tutum puan ortalamasının kız çocuklarının babalarının ilgisiz tutum puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu,

- ✓ Algılanan baba tutumlarından bağımlı tutum ortalama puanı ile katılımcıların kardeş sayısı arasında ilişki olup olmadığına bakıldığında kardeş sayısı 3 ve üzerinde olanların babalarının bağımlı tutum ortalama puanının kardeş sayısı 3'ün altında olanların babalarının bağımlı tutum ortalama puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu,
- ✓ Kurumda 7 yıl ve üzerinde kalan çocukların babalarının otoriter tutum sergileme puan ortalamasının, kurumda 3-6 yıl arasında kalan çocukların babalarının otoriter tutum sergileme puan ortalamasına göre anlamlı derecede yüksek olduğu,
- ✓ Kurumda kalan kardeş sayısı 3'ün altında olan babaların ilgisiz tutum puan ortalamasının kurumda kalan kardeş sayısı 3 ve üzeri olan çocukların babalarının ilgisiz tutum puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu,
- ✓ Kurumda kalan 2 kardeşi olan çocukların babalarının demokratik tutum puan ortalaması, kurumda 1 kardeşi olan katılımcıların babalarının demokratik tutum puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

3. Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği alt boyutları çocukların genel özelliklerine göre karşılaştırıldığında:

- ✓ Kurumda 3 yıldan kısa süredir bulunan katılımcıların kurumda 3-6 yıldır kalan katılımcılara göre güvenli bağlanma puan ortalamasının anlamlı düzeyde yüksek olduğu,
- ✓ -Kurumda kalma süresi 3-6 yıl olan katılımcıların, kurumda kalma süresi 3 yıldan az olan katılımcılara göre kaçınan bağlanma puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu,
- ✓ Aynı kurumda kardeşiyle birlikte kalanların güvenli bağlanma puan ortalamaları, aynı kurumda kardeşi olmayan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek, kaçınan bağlanma puan ortalamasının ise anlamlı derecede düşük olduğu,
- ✓ Psikiyatrik bir bozukluk nedeniyle destek alan katılımcıların psikiyatrik destek almayan katılımcılara göre kaygılı bağlanma puan ortalamasının anlamlı düzeyde daha fazla olduğu saptanmıştır.

4. Ergenler için olumlu-olumsuz yaşantı ölçek puanları çocukların genel özelliklerine göre karşılaştırıldığında:

- ✓ Kurumda 3 yıldan daha kısa süre kalan katılımcıların 3 yıl ve üzeri süre boyunca kalan katılımcılara göre olumlu yaşantı puan ortalamasının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu,
- ✓ -Aynı kurumda kardeşiyle birlikte kalan çocukların olumlu yaşantı puan ortalamasının aynı kurumda kardeşi olmayan çocukların olumlu yaşantı puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek, olumsuz yaşantı puan ortalamasının ise anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır.

5. Algılanan anne ve baba tutum ölçeği puanları kuruma bağlı bakı personelinden alınan bilgilere göre karşılaştırıldığında:

- ✓ Anne ile iletişimi iyi olan çocukların anne demokratik tutum puan ortalaması, anne ile iletişimi kötü ve altında olan çocukların anne demokratik tutum puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu,
- ✓ -Anne ile iletişimi iyi olan çocukların anne koruyucu tutum puan ortalamasının, anne ile iletişimi orta olan çocukların anne koruyucu tutum puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu,
- ✓ Koruma ve bakım altında olma süresi 3 yıl ve altında olan çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalaması koruma ve bakım altında olma süresi 4 yıl ve üzerinde olan çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu,
- ✓ Koruma altına alınma sebeplerine göre diğer nedenler yüzünden koruma altına alınan çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalaması, ekonomik nedenler ve şiddet nedeniyle koruma altına alınan çocukların babalarının bağımlı tutum sergileme puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

6. Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği alt boyutları kuruma bağlı bakım personeli görüşlerine göre karşılaştırıldığında:

- ✓ Ekonomik yetersizlikler ve şiddet nedeniyle kurum bakımına alınan katılımcıların kaçınan bağlanma özellikleri puan ortalaması diğer nedenlerden

dolayı kurum bakımına alınan katılımcıların kaçınan bağlanma özellikleri puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu,

- ✓ Baba ile ilişkileri kötü ve altında olduğu düşünülen çocukların kaygılı bağlanma özellikleri puan ortalamasının baba ile ilişkilerinin iyi olduğu düşünülen çocukların kaygılı bağlanma özellikleri puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

7. Ergenler için olumlu-olumsuz yaşantı ölçeği puanları kuruma bağlı bakım personelinin alınan bilgilere göre karşılaştırıldığında:

- ✓ Üç yıl ve altında çocuk evleri sitesinde yaşayan çocukların olumlu yaşantı puan ortalaması, dört yıl ve üzerinde çocuk evleri sitesinde yaşayan çocukların olumlu yaşantı puan ortalamasından anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır.

8. Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği algılanan ebeveyn ilişkisi ölçeği ve ergenler için olumlu olumsuz yaşantı ölçekleri arasındaki ilişkiye bakıldığında:

- ✓ Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği alt boyutlarından kaçınan bağlanma boyutu ile algılanan ebeveyn tutum ölçeği alt boyutlarından otoriter anne, otoriter baba ve ilgisiz baba alt boyut puanları arasında pozitif yönlü ve düşük seviyede ilişki olduğu,
- ✓ Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği alt boyutlarından güvenli bağlanma boyutu ile olumlu yaşantı ölçeğinden alınan puanlar arasında pozitif yönde ve orta seviyede ilişki olduğu,
- ✓ Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği alt boyutlarından kaygılı bağlanma ile olumsuz yaşantı ölçeğinden alınan puanlar arasında pozitif yönlü ve düşük seviyede anlamlı ilişki olduğu,
- ✓ Algılanan ebeveyn tutum ölçeği alt boyutlarından ilgisiz anne ve baba tutumu ile olumlu yaşantı puanı arasında pozitif yönlü ve zayıf seviyede ilişki olduğu,
- ✓ Demokratik anne tutumu ile olumlu yaşantı puanı arasında negatif yönlü ve zayıf seviyede ilişki olduğu,
- ✓ İlgisiz baba tutumu ile olumlu yaşantı puanı arasında pozitif yönlü ve zayıf seviyede ilişki olduğu saptanmıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Çocuk evleri sitelerinde yaşayan çocuk ve ergenlere gerekli psiko-sosyal desteğin sağlanabilmesi, kurum ve sağlık çalışanlarının işbirliği içinde çalışmaları için girişimler planlanması,
- Çocuk evleri sitelerinde yaşayan çocuk ve ergenlere gerekli psiko-sosyal desteğin sağlanabilmesi için kurum çalışanlarına gerekli eğitimlerin verilmesi,
- Çocuk evleri sitelerinde yaşayan çocuk ve ergenlere gerekli konularda eğitimler planlanması,
- Çocuk evleri sitelerinde yaşayan çocuk ve ergenlere ihtiyaçları doğrultusunda başvurabilecekleri yerler ve alabilecekleri destekler hakkında bilgiler verilmesi,
- Çocuk evleri sitesinde yaşayan ve ebeveynleri ile görüşen çocuk ve ergenlerin, ebeveyn tutumlarının ve bağlanma özelliklerinin duygudurum profillerine olan etkisinin değerlendiren daha büyük örneklemelerden oluşan çalışmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Ahmadova P, Yavuz M. (2019). Annenin Bağlanma Özelliği ile Ebeveyn Tutumları ve Çocukların Ruhsal, Davranışsal Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, yüksek lisans tez çalışması.
- Aktaş S. (2011). 9. Sınıfta anne baba tutumları ve benlik sayısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, yüksek lisans tezi.
- Akşin YE, Güven G, Bayındır D, Sezer T ve Yılmaz E. (2016). Annelerin çocuğunu kabul düzeyi ile çocukların benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 16(3), 1065-108.
- Allender JA, Spradley BW. (2005). Community Health Nursing Concepts and Practice, 5th edition. Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins.
- Altan Ö. (2006). The Effects of Maternal Socialization and Temperament on Children's Emotion Regulation. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi, İstanbul.
- Atzil S, Hendler T, Feldman R. (2011). Specifying the neurobiological basis of human attachment: Brain, hormones, and behavior in synchronous and intrusive mothers. Neuropsychopharmacology, 36, 2603-2615.
- Aydoğdu F. (2016). Çocuk Evinde Kalan Çocukların Karşılaştıkları Sorunların ve Beklentilerinin İncelenmesi, Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi 2016 (1-2-3), 63-71.
- Aydoğdu F. ve Gürsoy F. (2018). Çocuk Evi ve Ailesi Yanında Kalan ergenlerin İhtiyaç Doyum Düzeylerinin İncelenmesi, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi/Çocuk Evi.
- Azar ST. (2002). 'Parenting and child maltreatment', in MH Bornstein (ed.), Handbook of parenting: practical issues in parenting, vol. 5, 2nd ed., Laurence Erlbaum Associates, Mahwah, pp. 361-88.
- Bakermans-Kranenburg MJ, Van-IJzendoorn MH, Juffer F. (2003). Less is more: Meta analyses of sensitivity and attachment interventions in early childhood. Psychological Bulletin, 129(2):195-215.
- Bakermans-Kranenburg M, Dobrova-Krol N, Van IJzendoorn M. (2011). Impact of institutional care on attachment disorganization and insecurity of Ukrainian

- preschoolers: Protective effect of the long variant of the serotonin transporter gene (5HTT). *International Journal of Behavioral Development*, 36, 1– 8.
- Bakermans-Kranenburg MJ, Dobrova-Krol NA and van IJzendoorn MH. (2012). Impact of institutional care on attachment disorganization and insecurity of, Ukrainian preschoolers: Protective effect of the long variant of the serotonin transporter gene (5HTT). *International Journal of Behavioral Development*, 36, 11 –18. <http://dx.doi.org/10.1177/0165025411406858>.
- Bauman MD, Lavener P, Mason WA, Capitanio JP, Amaral DG. (2004). The development of mother-infant interactions after neonatal amygdala lesions in rhesus monkeys. *Journal of Neuroscience*, 24(3), 711-721.
- Bandura A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York, NY: Freeman.
- Bandura A, Caprara GV, Barbaranelli C, Gerbino M and Pastorelli C. (2003). Role of affective self-regulatory efficacy in diverse spheres of psychosocial functioning. *Child Development*, 74, 769–782.
- Barone L, Dellagiulia A. and Lionetti F. (2015). When the primary caregiver is missing: Investigating proximal and distal variables involved in institutionalized children's adjustment. *Child Abuse Review*, 25(6), 454–468.
- Blakely-McClure SJ and Ostrov JM. (2016). Relational Aggression, Victimization and Self-Concept: Testing Pathways from Middle Childhood to Adolescence. *J Youth Adolesc*, 45(2):376-390. doi:10.1007/s10964-015-0357-2.
- Bos K, Zeenah CH and Fox NA. (2012). Psychiatric outcomes in young children with a history of institutionalization. *Harv Rev Psychiatry* 2012; 19:15.
- Bowlby J. (2012). *Bağlanma*, (T. Soylu, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Brenning K, Soenens B, Braet C and Bal S. (2012). The role of parenting and mother-adolescent attachment in the intergenerational similarity of internalizing symptoms. *Journal of Youth and Adolescence*, 41, 802–816. doi:10.1007/s10964-011-9740-9.
- Browne K. (2008). Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Konusunda Dünya Sağlık Örgütü Tarafından Yürütülen Bilgilendirme ve Eğitim Paketi, (Çev: İlkiz Altınoğlu-Dikmeer), Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16

şubat 2007, (Ed.: Neşe Erol), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yay., s.251-257.

- Beebe B, Lachmann F, Markese S, Buck KA, Bahrack LE, Chen H, Cohen P, Andrews H, Feldstein S, Jaffe J. (2012). On the origins of disorganized attachment and internal working models: Paper II. An empirical microanalysis of 4-month mother-infant interaction. *Psychoanalytic Dialogues*, 22(3), 352-374.
- Besser A, Priel B. (2005). The apple does not fall far from the tree: Attachment styles and personal vulnerabilities to depression in three generations of women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 1052–1073.
- Bifulco A, Kwon J, Jacobs C, Moran PM, Bunn A, Beer N. (2006). Adult attachment style as mediator between childhood neglect/abuse and adult depression and anxiety. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 41:796-805.
- Bonney S, Stickley T. (2008). Recovery and mental health: a review of the British Literature. *J Psychiatr Ment Health Nurs*, 15(2):140-53. DOI: 10.1111/j.1365-2850.2007.01185.x.
- Bowlby J. (1969). *Attachment and Loss, Vol. 1: Attachment*. London: Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
- Bowlby J. (1973) *Attachment and Loss, Vol. 2: Separation: Anxiety and Anger*, New York: Basic Books.
- Bowlby J. (1988) *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. NY: Basic Books.
- Bowes J, Watson J, Pearson E. (2009). ‘Families as a context for children’, in J Bowes & R Grace (eds), *Children, families and communities: contexts and consequences*, Oxford University Press, Oxford, pp. 91–110.
- Bretherton I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28(5):759-75.
- Bromfield LM, Lamont A, Parker R, Horsfall B. (2011). Issues for the safety and wellbeing of children in families with multiple and complex problems: the co-occurrence of domestic violence, parental substance misuse, and mental health problems, National Child Protection Clearinghouse Issues Paper no. 33, Australian Institute of Family Studies, Melbourne.

- Bruce J, Tarullo AR, Gunnar MR. (2009). Disinhibited social behavior among internationally adopted children. *Development and Psychopathology*, 21, 157–171.
- Campbell S, MacQueen G. (2004). The role of the hippocampus in the pathophysiology of depression. *Journal of Psychiatry and Neuroscience*, 29(6), 417-426.
- Cicchetti D, Toth SL. (2005). Child maltreatment. *Ann Rev Clin Psychol*, 1:409–38. doi:10.1146/annurev.clinpsy.1.102803.144029.
- Clarke K, Cooper P, Creswell C. (2013). The Parental Overprotection Scale: Associations with child and parental anxiety. *Journal of Affective Disorders*, 151(2), 618–624.
- Cohen M, Mansoor D, Gagin R, Lorber A. (2008). Perceived parenting style, self-esteem and psychological distress in adolescents with heart disease. *Psychology, Health and Medicine*, 13(4), 381–388.
- Cortazar A, Herreros F. (2010). Early attachment relationships and the early childhood curriculum. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 11(2), 192202.
- Çak T. (2012). Bağlanma ve bağlanma bozuklukları. *Katkı Pediatri Dergisi*, 34(6):735-43.
- Çetin H, Çavuşoğlu H. (2009). Yetiştirme Yurdunda ve Aileleri ile Yaşayan Adölesanların Benlik Saygıları ve Psikolojik Belirtilerinin Karşılaştırılması. *DEUHYO ED*, 2 (4), 137-144.
- Demirgören BS, Özbek A. (2012). Bağlanma ve Gelişimi. *Bebek Ruh Sağlığı Temel Kitabı. Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği*, Ankara, p.73-4.
- Diener E, Scollon CN, Lucas RE. (2009). The evolving concept of subjective well-being: The multifaceted nature of happiness. *Social Indicators Research Series*, 39, 67-100.
- Dirik G, Yorulmaz O, Karancı AN. (2015). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26, 123–130.
- Doğan İ. (2007). *Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları* ,6. Baskı. Ankara, Pegem Yayıncılık.

- Dönmez A. (1998). Bağlanma, yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1(31), 1-49.
- Durualp E. ve Çiçekoğlu P. (2013). Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin İnternet Bağımlılığı ve Çeşitli Değişkenler açısından İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 1, Sayfa: 29-46.
- Dwyer KM. (2005). The meaning of attachment in middle and late childhood. Human Development, 48, 155-182.
- Elmacı D. (2019). Türkiye’de Koruma Altındaki Çocuklara Yönelik Çocuk Koruma Kuruluşlarındaki Değişimler. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi 3(2).
- Eng W, Heimberg RG, Hart TA, Schneier FR, Liebowitz MR. (2001). Attachment in individuals with social anxiety disorder: the relationship among adult attachment styles, social anxiety, and depression. Emotion, 1:365-380.
- Erdoğan NI, Yoleri S ve Tetik G. (2017). Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç Özellikleri İle İlişkisinin İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 42, 226-239.
- Eyce B. (2014). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 1 (4), 223-244.
- Fathi-Ashtiani A, Ejei J, Khodapanahi MK and Tarkhorani H. (2007). Relationship Between Self-Concept, Self-esteem, Anxiety, Depression and Academic Achievement in Adolescents, Journal of Applied Sciences, Volume: 7 | Issue: 7 | Page No.: 995-1000, DOI: 10.3923/jas.2007.995.
- Fearon RMP, Bakermans-Kranenburg MJ, Van IJzendoorn MH, Lapsley A, Roisman GI. (2010). The significance of insecure attachment and disorganization in the development of children’s externalizing behavior: A metaanalytic study. Child Development, 81, 435–456.
- Fergus S and Zimmerman MA. (2005). Adolescent resilience: a framework for understanding healthy development in the face of risk, Annual Review of Public Health 26(1):399-419 · February.

- Fredrickson BL. (2004). Gratitude, like other positive emotions, broadens and builds. In Emmons, R. A. & M. E. McCullough (Eds.) *The Psychology of Gratitude*. (pp. 145-166). New York: Oxford University Press.
- Garbarino J, Kostelny K. (1992). Child maltreatment as a community problem. *Child Abuse Negl*, 16: 455-64.
- Garcia Quiroga M, Hamilton-Giachritsis C and Ibañez Fanés M. (2017). Attachment representations and socio-emotional difficulties in alternative care: A comparison between residential, foster and family based children in Chile. *Child Abuse & Neglect*, 70:180-189.
- Giesbricht GF, Letourneau H, Campbell TS, the Alberta Pregnancy Outcomes and Nutrition Study Team. (2017). Sexually dimorphic and interactive effects of prenatal maternal cortisol and psychological distress on infant cortisol reactivity. *Development and Psychopathology*, 29(3), 805-818.
- Gleason MM, Fox NA, Drury S, Smyke AT, Egger HL, Nelson CA, Gregas MG, Zeanah CH. (2011). The validity of evidence-derived criteria for reactive attachment disorder: Indiscriminately social/disinhibited and emotionally withdrawn/inhibited types. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 50, 216– 231.
- Green JG, McLaughlin KA, Berglund PA. (2010). Childhood Adversities and Adult Psychiatric Disorders in the National Comorbidity Survey Replication I Associations With First Onset of DSM-IV Disorders, *Arch Gen Psychiatry*. 2010;67(2):113-123. doi:10.1001/archgenpsychiatry.2009.186
- Grossmann K, Grossmann KE, Kindler H, Zimmermann P. (2008). A wider view of attachment and exploration: The influence of mothers and fathers on the development of psychological security from infancy to young adulthood. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 857–879). New York: Guilford Press.
- Grossmann K. (2019). The impact of attachment to mother and father and sensitive support of exploration at an early age on children’s psychosocial development through young adulthood. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, <http://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/textesexperts/en/567/the-impact-of->

[attachment-to-mother-and-father-and-sensitive-support-of-exploration-at-an-early-age-on-childrens-psychosocial-development-through-young-adulthood.pdf](#).

- Groze V. (1992). Adoption, attachment and self-concept. *Child Adolesc Soc Work J* 9, 169–191. <https://doi.org/10.1007/BF00755231>.
- Güçlü S. (2016). Çocukluk Ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları. *Sosyoloji Dergisi Armağan Sayısı*: 1-22.
- Güner A ve Şendil G. (2013). Okul öncesi çocuklar ve ebeveynlerinin bağlanma güvenlikleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiler. *Psikoloji Çalışmaları / Studies in Psychology*, 33(1), 55–68.
- Gürsoy F. ve Aydoğdu F. (2016). The Situation of the Children's Home in Turkey (Ed. Çamlı AA, Ak B., Arabacı R. ve Efe R.) *Recent advances in health sciences*. St. Kliment Ohridski University Press Sofia. ISBN 978-954-07-4136-99.
- Hoft M, Haddad L. (2017). Screening children for abuse and neglect: a review of the literature. *J Forensic Nurs*, 13: 26-34.
- Holmes J. (1997). *John Bowlby & Attachment Theory*. s:127, 137-140, 185-196, Routledge.
- Hüseyinoğlu S. (2017). Yüksek Lisans tez, Korunmaya Muhtaç Çocukların Korunma Altına Alınma nedenleri, İstanbul Örneği.
- Ijzendoorn M. (2007). Attachment at an early age (0-5) and its impact on children's development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.455.7139&rep=rep1&type=pdf>.
- İkiz FE. ve Kırtıl Görmez S. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde duygusal zekâ ve yaşam doyumunun incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(3),1216-1225.
- Jabeen F and Anis-ul-Haque M. (2013). Parenting Styles as Predictors of Emotion Regulation Among Adolescents. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 28(1), 85-105.
- Johnson A, Bruce J, Tarullo AR, Gunnar MR. (2011). Growth delay as an index of allostatic load in young children: Predictions to disinhibited social approach

- and diurnal cortisol activity. *Development and Psychopathology*, 23, 859–871.
- Kandır A ve Alpan Y. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi. *Aile ve Toplum*, 4(14), 33-38.
- Karataş Z. (2017). Bağlanma Kuramı Açısından Kurum Bakımının Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 10 Sayı: 54.* www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581, <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175434654>.
- Karavasilis L, Doyle AB and Markiewicz D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 27(2), 153–164.
- Karim AR, Sharafat T and Mahmud AY. (2013). Cognitive Emotion Regulation in Children is Attributable to Parenting Style, Not to Family Type and Child's Gender. *World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Psychological and Behavioral Sciences*, 7(2), 498-505.
- Katsurada E. (2007). Attachment representation of institutionalized children in Japan. *School Psychology International*, 28, 331–345. <http://dx.doi.org/10.1177/0143034307078543>.
- Kaya A, Bozaslan H, Genç G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kaya M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9 (9), 193-204.
- Koehn AJ and Kerns AK. (2018). Parent–child attachment: Meta-analysis of associations with parenting behaviors in middle childhood and adolescence. *Attachment & Human Development*, 20(4), 378–405.
- Kolb B, Mychasiuk R, Muhammad A, Li Y, Frost DO, Gibb R. (2012). Experience and the developing prefrontal cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(Suppl 2), 17186-17193.

- Koydemir-Özden S, Demir A. (2009). The relationship between perceived parental attitudes and shyness among Turkish youth: Fear of negative evaluation and self-esteem as mediators. *Current Psychology*, 28(3), 169–180.
- Koyuncu Ç. (2016). Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(12), 139-154.
- Kulaksızoğlu A. (2011). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, sf; 61-78.
- Kuzgun Y. (1991). Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi, *Aile Yazıları*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Lampe L. (2016). Avoidant personality disorder as a social anxiety phenotype. *Current Opinion in Psychiatry*, 29(1), 64–69. doi:10.1097/ycp.0000000000000211.
- Levine A, Zagoory-Sharon O, Feldman R, Weller A. (2007). Oxytocin during pregnancy and early postpartum: Individual patterns and maternal-fetal attachment. *Peptides*, 28, 1162-1169.
- Lionetti F, Pastore M and Barone L. (2015). Attachment in institutionalized children: A review and meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, 42, 135-145.
- Lungwitz EA, Stuber GD, Johnson PL, Dietrich AD, Schartz N, Hanrahan B, Shekhar A, Truitt WA. (2014). The role of the medial prefrontal cortex in regulating social familiarity-induced anxiolysis. *Neuropsychopharmacology*, 39, 1009-1019.
- Lyons-Ruth K, Bureau J-F, Riley CD, Atlas-Corbett AF. (2009). Socially indiscriminate attachment behavior in the strange situation: Convergent and discriminant validity in relation to caregiving risk, later behavior problems, and attachment insecurity. *Development and Psychopathology*, 21, 355– 367.
- Lyons-Ruth K, Jacobvitz D. (2016). Attachment disorganization from infancy to adulthood: Neurobiological correlates, parenting contexts, and pathways to disorder. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 667–695). New York: Guilford Press.
- Maccoby EE, Martin JA. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. E. M. Hetherington ve P. H. Mussen (Eds.), *Handbook of*

- child psychology: Socialization, personality and social development içinde (4. baskı, 1-101). New York: Wiley.
- Mackenzie MJ, Kotch JB, Lee L-C. (2011). Toward a cumulative ecological risk model for the etiology of child maltreatment. *Children and Youth Services Review*, 33, 1638–1647. doi:10.1016/j.childyouth.2011.04.018.
- Marazzati D, Dell'osso B, Catena Del'Osso M, Consoli G, Del Debbio A, Munqai F. (2007). Romantic attachment in patients with mood and anxiety disorders. *CNS Spectr*, 12:751-756.
- Martin G, Waite S. (1994). Parental bonding and vulnerability to adolescent suicide. *Acta Psychiatr Scand*, 89: 246-254.
- Mikulincer M, Shaver PR and Pereg D. (2003). “Attachment Theory and Affect Regulation: The Dynamics, Development, and Cognitive Consequences of Attachment-Related Strategies”, *Motivation and Emotion*, S. 2, s. 77-102.
- McGoron L, Gleason MM and Smyke AT. (2012). Recovering from early deprivation: attachment mediates effects of caregiving on psychopathology. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 51: 683–693.
- McLaughlin KA, Sheridan MA and Winter W. (2014). Widespread Reductions in Cortical Thickness Following Severe Early-Life Deprivation: A Neurodevelopmental Pathway to Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Biological psychiatry*, 76:629-638.
- Niepel C, Brunner M and Preckel F. (2014). Achievement goals, academic self-concept, and school grades in mathematics: Longitudinal reciprocal relations in above average ability secondary school students. *Contemporary Educational Psychology*, 39(4), 301–313. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2014.07.002>.
- Oates J. (2007). *Attachment relationships: Early childhood in focus 1*. Milton Keynes: United Kingdom.
- O'Connor TG, Marvin RS, Rutter M, Olrick JT, Britner PA. (2003). Child-parent attachment following early institutional deprivation. *Development and Psychopathology*, 15, 19– 38.
- Oliveira PS, Soares I, Martins C, Silva JR, Marques S, Baptista J, Lyons-Ruth K. (2012). Indiscriminate behavior observed in the strange situation among

- institutionalized toddlers: Relations to caregiver report and early risk. *Infant Mental Health Journal*, 33, 187– 196.
- Ozbaran B, Eremis S, Bukusoglu N. (2009). Social and emotional outcomes of child sexual abuse: a clinical sample in Turkey. *J Interpers Violence*, 24: 1478-93.
- Öz F. (2010). İnsan. İçinde: Sağlık Alanında Temel Kavramlar (2. baskı). Ankara: Mattek Matbacılık Bas. Yay. Tic. Ltd. Şti. s:1-9.
- Özdemir N, Sefer N. ve Türkdoğan D. (2008). Bir sosyal sorumluluk projesi örneği: korunmaya muhtaç çocuklar. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:32,Sayı: 2.
- Özdemir O, Özdemir PG, Kadak MT. ve Nasıroğlu S. (2012). Kişilik Gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4); 566-589.
- Özşahin F. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Trabzon İli Örneği Üzerine Bir Alan Araştırması. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Öztürk E. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının aile işlevleri ile duygu düzenleme becerileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pierrehumbert B, Torrisi R, Ansermet F, Borghini A, Halfon O. (2012). Adult attachment representations predict cortisol and oxytocin responses to stress. *Attachment and Human Development*, 14(5), 453-476.
- Qiu A, Anh TT, Li Y, Chen H, Rifkin-Grabol A, Broekman BFP, Kwek K, Saw S-M, Chong Y-S, Gluckman PD, Fortier MV, Meaney MJ. (2015). Prenatal maternal depression alters amygdala functional connectivity in 6-month old infants. *Translational Psychiatry*, 5, e508, 1-7.
- Quirin M, Pruessner J, Kuhl J. (2008). HPA system regulation and adult attachment anxiety: Individual differences in reactive and awakening cortisol. *Psychoneuroendocrinology*, 33, 581-590.
- Reijman S, Alink LRA, Compier-DeBlock LHCG, Werner CD, Maras A, Rijnberk C, Bakermans-Kranenburg MJ. (2017). Attachment representations and autonomic regulation in maltreating and nonmaltreating mothers. *Development and Psychopathology*, 29, 1075– 1087. doi:10.1017/S0954579416001036

- Rohner RP. (1975). They love me, they love me not: A worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection. New Haven: Human Relations Area Files Press.
- Saçan S. (2010). Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumunda Korunma Altında İken Aile Yanına Döndürülen 6-18 Yaş Çocuk Ve Gençlerin Duygusal Ve Davranış Sorunları; Kütahya İli Örneği, (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Schleffer R. (2001). Der Heimliche Wunsch nach Naeh: Bindungstheorie und Heimerziehung. Beltz Juventa: Münster.
- Sezer Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları Ve Bazı Faktörlerle İlişkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Haziran. Cilt:VII, Sayı:I, 1-19 <http://efdergi.yyu.edu.tr>.
- Shaver PR, Mikulincer M. (2002). Attachment-related psychodynamics. Attachment and Human Development, 4, 133–161.
- Sidebotham P, Heron J. (2006). Child maltreatment in the “children of the nineties”: A cohort study of risk factors. Child Abuse & Neglect, 30, 497–522. doi:10.1016/j.chiabu.2005.11.005.
- Smith M, Calam R, Bolton C. (2009). Psychological factors linked to self-reported depression symptoms in late adolescence. Behav Cogn Psychother, 37:73-85.
- Smyke AT, Dumitrescu A, Zeanah CH. (2002). Attachment disturbances in young children ,I:The continuum of caretaking casualty, Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 41:972-82.
- Sosyal Araştırmalar Merkezi (SAM), (2011). SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi, Nihai Rapor, Ankara.
- Stith SM, Liu T, Davies LC, Boykin EL, Alder MC, Harris JM, Dees JEMEG. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. Aggression and Violent Behavior, 14, 13–29. doi:10.1016/j.avb.2006.03.006.
- Stoltenborgh M, Bakermans-Kranenburg MJ, Alink LR, Van IJzendoorn MH. (2015). The prevalence of child maltreatment across the globe: Review of a series of meta-analyses. Child Abuse Review, 24, 37–50. doi:10.1002/car.2353.
- Strathearn L. (2011). Maternal neglect: Oxytocin, dopamine and the neurobiology of attachment. Journal of Neuroendocrinology, 23(11), 1054-1065.

- Stravynski AR. and Franche EL. (1989). Perception of early parenting by patients diagnosed avoidant personality disorder: a test of the overprotection hypothesis, *Acta Psychiatrica Scandinavica* Volume80, Issue5 November, Pages 415-420.
- Sümer N, Gündoğdu-Aktürk E, Helvacı E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Sümer N. (2012). Ana babalık ve bağlanma. İçinde M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Ed.), *Ana babalık: Kuram ve araştırma* (1. baskı). (s. 169-190). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Syzdek MR, Addis ME, Green JD, Whorley MSR, Berger JL. (2014). A pilot trial of gender-based motivational interviewing for help-seeking and internalizing symptoms in men. *Psychology of Men and Masculinity*, 15(1):90-94.
- Şanlı D, Öztürk C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4), 240-246.
- Şen Ü. (2018). Çocuk Evleri Sitesinde Kalan Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek ve Beklentileri. <http://dspace.kocaeli.edu.tr:8080/xmlui/handle/11493/2318>
- Şen Davulcu Ü, Mert K. (2019). Çocuk evleri sitesinden birinde kalan çocukların algıladıkları sosyal destek ve gelecek beklentileri. *HEAD*.16(3):210-216.
- Şenocak H. (2005). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Şimşek Z, Erol N, Öztop D. ve Özcan Ö. (2008). Kurum bakımı: Çocuk ve Gençlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örnekleme Karşılaştırmalı bir Araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3): 235-246
- Tizard B, Rees J. (1975). The effect of early institutional rearing on the behavior problems and affectional relationships of four-year old children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 16:61-73.
- Tops M, Koole S, IJzerman HI, Buisman-Pijlman FTA. (2014). Why social attachment and oxytocin protect against addiction and stress: Insights from the dynamics

- between ventral and dorsal corticostriatal systems. *Pharmacology, Biochemistry and Behavior*, 119, 39-48.
- TUİK. (2015). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21544> (son erişim tarihi: 19.05.2020).
- Tuncer M, Demiralp M. (2014). Psikososyal Beceriler.İçinde: Psikososyal Hemşirelik: Genel Hasta Bakımı için. Öz F, Demiralp M. (Eds.), 3. Basım, Akademisyen Tıp Kitabevi, Ankara, s:15-32.
- Turgut AŞ. (2018). Türkiye’deki Kurum Bakımında Büyümüş Bireylerin Psikolojik Dayanıklılık (Yılmazlık) Düzeylerinin İncelenmesi, yüksek lisans tezi.
- Türköz Y. (2007). Okul öncesi çocuklarda bağlanma örüntüsünün kişilerarası problem çözme ve açık bellek süreçlerine etkisi (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tüzün O ve Sayar K. (2006). Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji, *Düşünen Adam*; 19(1):24-39.
- UNICEF. (2010). Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması, <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> (son erişim tarihi: 19.06.2017).
- Ural O, Güven G, Sezer T, Efe Azkeskin K, Yılmaz E. (2015). Okulöncesi dönemdeki çocukların bağlanma biçimleri ile sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitim Kongresi, 11-13 Mayıs 2015, “Erken Müdahale” Sözel Bildiri. Sayı:1, Hacettepe Üniversitesi Kültür Merkezi, Ankara. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/88892>.
- Üstün E ve Akman B. (2002). “Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısının İncelenmesi”, H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 23, s. 229233.
- Vacaru VS, Sterkenburg PS and Schuengel C. (2017). Self-concept in institutionalized children with disturbed attachment: The mediating role of exploratory behaviours. *Child: Care, Health and Development*, 44(3), 476–484. doi:10.1111/cch.12521.
- Verschueren K and Marcoen A. (2005). Perceived security of attachment to mother and father: Developmental differences and relations to self-worth and peer

- relationships at school. K. A. Kerns ve R. A. Richardson, (Ed.), Attachment in middle childhood içinde (212-230). New York: Guilford Press.
- Victoria N. Mutiso Christine W. Musyimi AT and David M. (2017). Ndetei, Epidemiological patterns and correlates of mental disorders among orphans and vulnerable children under institutional care, *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* volume 52, pages 65–75.
- Vorria P, Papaligoura Z, Dunn J, Van IJzendoorn M, Steele H, Kontopoulou A, Sarafidou E. (2003). Early experiences and attachment relationships of Greek infants raised in residential group care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44, 1– 14.
- Wang X, Ling L, Su H, Cheng J, Jin L and Sun YH. (2014). Self-concept of left-behind children in China: a systematic review of the literature, Article (PDF Available) in *Child Care Health and Development* 41(3) · August 2014 with 1,028 Reads , DOI: 10.1111/cch.12172.
- Warren SL, Huston L, Egeland B, Sroufe LA. (1997). Child and adolescent anxiety disorders and early attachment. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 36:637-644.
- Watson D. (2002). Positive affectivity: The disposition to experience pleasurable emotional states, In C.R. Synder & Shane J. Lopez (Eds), *Handbok of Positive Psychology* (pp. 106-119). NY: Oxford University Press.
- Wazni L, Gifford W. (2017). Addressing Physical Health Needs of Individuals With Schizophrenia Using Orem’s Theory. *J Holist Nurs*, 35(3):271-279.
- WHO, ISPCAN. (2016). Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43499/1/9241594365_eng.pdf (son erişim tarihi: 05/05/2020)
- Wu C. (2009). The relationship between attachment style and self-concept clarity: The mediation effect of self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 47(1), 42–46. doi:10.1016/j.paid.2009.01.043.
- Yaşar Ö, Dağdelen N. (2013). Korunmaya Muhtaç Çocukların Yetiştirilmesinde Çocuk Yurtlarından Çocuk Evlerine Geçişin, *Çocukların Sosyo-Kültürel Ve*

- Psikolojik Gelişimlerine Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Isparta Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:18.
- Yavuz C. (2016). Korunmaya Muhtaç Çocukların Korunma Altına Alınma Nedenleri, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yavuzer H. (1994). Çocuk psikolojisi. İstanbul, Remzi Kitabevi, sf; 43-62.
- Yavuzer H. (2003). Çocuğu Tanımak ve Anlamak. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Yazıcı E, (2014). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar. Çankırı Karatekin Üniversitesi Çankırı Karatekin University İktisadi ve İdari Bilimler Journal of The Faculty of Economics Fakültesi Dergisi and Administrative Sciences. Cilt 4, Sayı 2, ss.247-270.
- Yektaş Ç, Tufan AE ve Yazıcı M. (2018). Düzce İli Çocuk Evlerinde Kalan Çocuk ve Ergenlerin Klinik ve Sosyodemografik Özellikleri, Konuralp Tıp Dergisi, 10(3): 298-304.
- Yıldırım T. (2013). 3-6 yaşında olup anaokuluna giden çocukların annelerinde algıladıkları ebeveynlik biçimleri ile çocuk yetiştirme tutumları ve erken dönem uyum bozucu şemaların etkisi, <http://hdl.handle.net/20.500.12473/1149>.
- Yılmaz H. Atatürk Çocuk Yuvasında Kalan İlkokul Çocuklarının Beslenme Durumunun Saptanması ve Bu Çocukların Boy Uzunluklarının ve Vücut ağırlıklarının Standartlarla Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Toplu Beslenme Sistemleri Programları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.
- Yolcuoğlu İG. (2009). Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. Aile ve Toplum Dergisi. Cilt:5, Sayı: 18.
- Yunger JL, Corby BC and Perry DG. (2005). Dimensions of attachment in middle childhood. In K. A. Kerns & R. A. Richardson (Eds.), Attachment in middle childhood (pp. 89–114). New York, NY: Guilford Press.
- Yurteri Tiryaki A, Baran G. (2015). Kurum Bakımı Deneyimi Olan Kadınların Çocukluk Dönemi Kurum Yaşantıları: Nitel Bir Çalışma. Toplum ve Sosyal Hizmet. Cilt: 26, Sayı: 1.

- Yüksel M, Kurtuluş H. (2016). Okulöncesi dönemdeki 4-5 yaş grubu öğrencilerin benlik kavramı ve bağlanma stillerinin anne davranışları açısından incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 182- 195.
- Yüksel Z, Öncü B. (2016). Geçmişte Kurum Bakımında Kalmış Bireylerin Kurum Bakımı Deneyimlerine İlişkin Özellikleri Ve Bağlanma Biçimlerinin İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. Cilt: 27, Sayı: 2.
- Yükseloğlu EH, Uğraş S, Karamustafalıoğlu KO. (2019). Duygudurum Bozuklukları ve Genetik, Bipolar Bozukluk. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri, p.17-21.
- Zeanah C, Boris N, Lieberman A. (2000). Attachment disorders of infancy. In A. Sameroff, M. Lewis, & S. Miller (Eds) *Handbook of Developmental Psychopathology* (pp 293–308). (2nd edn.). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Zeanah CH, Keyes A, Settles L. (2003). Attachment relationship experiences and child psychopathology. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1008, 1–9.
- Zeanah CH, Smyke AT. (2008). Attachment disorders in family and social context. *Infant Mental Health Journal*, 29, 219–233.
- Zimmermann P, Iwanski A. (2018). Attachment disorder behavior in early and middle childhood: associations with children’s self-concept and observed signs of negative internal working models, *Attachment & Human Development*, DOI:10.1080/14616734.2018.1499212.
- Zoroğlu SS, Tüzün Ü, Şar V, Öztürk M, Kora ME, Alyanak B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2: 69-78.

EKLER

EK 1. ETİK KURUL ONAY FORMU

Evrak Tarih ve Sayısı: 03/01/2019-E.64

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Tıp Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 71522473/050.01.04/313
Konu : Girişimsel Olmayan Etik Kurul
Başvuru Dosyası Hk.

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Gülgün DURAT
Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı

İlgi : 04.11.2018 tarihli 249 sayılı düzeltme başvurunuz.

Destekleyicisi olduğunuz "Sevgi Evlerinde Yaşayan Çocuklarda Bağlanma Tarzları ve Ebeveyn Tutumlarının Duygudurum Profiline Etkisi" isimli çalışmanın ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup; çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen şekilde etik ve bilimsel açıdan sakınca bulunmadığına etik kurul üyelerince karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Hasan Çetin EKERBİÇER
Etik Kurulu Başkanı

Yücel DEMİR
Etik Kurulu Sekr.

Güvenli Elektronik
İmzalı Aslı İle Aynıdır.
03.10.2019

Evrak Doğrulamak İçin : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BE6E425NP>

Fakülte Girişimsel Olmayan Etik Kurulu Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesi
Dekanlığı, Korucuk Kampüsü, Korucuk, Adapazarı/Sakarya
Tel:264 295 6630 Faks:264 295 6629
E-Posta :tip@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ :www.tip.sakarya.edu.tr

EK 2. ETİK KURUL TEZ İSİM DEĞİŞİKLİĞİ ONAY FORMU

Evrak Tarih ve Sayısı: 02/10/2019-E.12258

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Tıp Fakültesi Dekanlığı

Sayı :71522473/050.01.04/ 137
Konu :Girişimsel Olmayan Etik Kurul
Başvuru Dosyası Hk.

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Gülgün DURAT
Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı

İlgi : 21.09.2019 tarihli 317 sayılı değişiklik başvurunuz.

Destekleyicisi olduğunuz "Sevgi Evlerinde Yaşayan Çocuklarda Bağlanma Tarzları ve Ebeveyn Tutumlarının Duygu Durum Profiline Etkisi" isimli çalışmanın ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup; çalışmanın isminin "Çocuk Evleri Sitesi' nde Yaşayan Çocuklarda Bağlanma Tarzları ve Ebeveyn Tutumlarının Duygu Durum Profiline Etkisi" olarak değişmesinde etik ve bilimsel açıdan sakınca bulunmadığına etik kurul üyelerince karar verilmiştir.
Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Hasan Çetin EKERBİÇER
Etik Kurulu Başkanı

Yücel DEMİR
Etik Kurulu Sekr.

Güvenli Elektronik
İmzalı Aslı İle Aynıdır.
02.10.2019

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BE8485U0>

Fakülte Girişimsel Olmayan Etik Kurulu Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesi
Dekanlığı, Korucuk Kampüsü, Korucuk, Adapazarı/Sakarya
Tel:264 295 6630 Faks:264 295 6629
E-Posta :tip@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ :www.tip.sakarya.edu.tr

EK 3. BAKANLIK MAKAM ONAYI

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

Sayı : 24431200-605.01-E.2435965
Konu : Araştırma Talebi(Tuba DAĞ)

01.10.2019

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : 19.04.2019 tarihli ve 5083 sayılı yazınız.

İlgi yazınıza istinaden Enstitünüz Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Tuba DAĞ' ın araştırma talebinin uygun görüldüğüne dair Bakanlığımız Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığının 26/09/2019 tarihli 007 sayılı Bakanlık Makam Onayı yazımız ekinde gönderilmiştir.

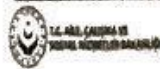
Bilgilerinize arz ederim.

e-İmzalıdır
Bekir YÜMNÜ
İl Müdürü

Ek :
1 - Onay
2 - Liste

İmzalı Elektronik İmza
Aşılı ile Aynıdır
02/10/2019
Vedat ERCAN
Memur

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu çerçevesinde güvenli elektronik imzalı aslı ile aynıdır.

Evrak Doğrulama Kodu : ZROGBXVCPMBCLNMTIGNX Evrak Takip Adres: <https://www.turkiye.gov.tr>
Yenişehir Mahallesi Adnan Menderes Bulvarı No:20
İzmit/Kocaeli
(262)322 17 91
(262)321 70 74

Bilgi için: Ayşegül AKMANOĞLU
Memur

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

26.09.2019

Sayı : 73595336-605.01[605.01]-7
Konu : Bilimsel Araştırma ve Makale Yayın Talepleri

BAKANLIK MAKAMINA

Ekli çizelgede detaylı bilgileri bulunan ve ilgili Genel Müdürlükler tarafından uygun görülen bilimsel araştırma taleplerinin, ilgili Birim koordinesinde, gözetim ve denetiminde, günlük işleyişi aksatmadan, araştırmaya katılanların kişilik hakları ve güvenlikleri gözetilerek, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, iş akışını aksatmayacak şekilde gönüllülük ve gizlilik esasları çerçevesinde, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Bakanlığımızdan izin alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Başkanlığımıza gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilmesi, makale yayın taleplerinin ise bilimsel ve hakemli dergilerde yayınlanabilmesi hususlarını;
Olurlarınıza arz ederim.

Yavuz YAMAN
Daire Başkanı V.

Uygun görüşle arz ederim.

11/2019

Abdül ERDEM
Bakan Yardımcısı

OLUR

Zehra Zümrüt SELÇUK
Bakan

Bakışehir Yolu Söğütözü Mah. 2177, Sak. No: 10/ A Kat: 27
Posta Kodu: 06510 Çankaya/ Ankara
(312)705 57 00
(312)705 57 57

Bilgi için: Cemalettin ULUPER
Sosyal Çalışması

EK 4. GÖRÜŞME FORMU

ÇOCUK İLE YAPILACAK GÖRÜŞME FORMU

1. Yaşınız:.....
2. Cinsiyet:
 - Kadın
 - Erkek
3. Şuandaki eğitim durumu:
 - İlkokul
 - Ortaokul
 - Lise
4. Kardeş sayısı:
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4 ve üstü
5. Kaç yıldır çocuk evleri sitesinde yaşıyorsunuz?
6. Bu evlerde sizden başka kardeşiniz yaşıyor mu?
 - Evet
 - Hayır
7. Yanıt evet ise kaç kardeşiniz ?
8. Yanıtınız evet ise sizinle aynı kurumda mı yaşıyor ?
 - Evet
 - Hayır
9. Ailenizle iletişiminiz devam ediyor mu?
 - Evet
 - Hayır

10. Annenizle iletişiminizi nasıl değerlendirirsiniz?

- Çok iyi
- İyi
- Orta
- Kötü
- Vasat
- İletişim yok

11. Babanızla iletişiminizi nasıl değerlendirirsiniz?

- Çok iyi
- İyi
- Orta
- Kötü
- Vasat
- İletişim yok

12. Bir sorunuz olduğunda ilk olarak kiminle paylaşmak istersiniz?

- Kurumdaki yöneticiler ile
- Öğretmenlerimle
- Kurumdaki bakım personeli ile
- Arkadaşlarımla
- Diğer.....

13. Psikiyatrik tedavi gerektirecek bir rahatsızlığınız oldu mu?

- Evet
- Hayır

14. Yanıtınız evet ise belirtiniz.....

**KURUMA BAĞLI BAKIM PERSONELİ İLE YAPILACAK GÖRÜŞME
FORMU**

1. Çocuk kaç yıldır koruma ve bakım altında yaşıyor ?
2. Çocuğun koruma ve bakım altına alınma nedeni nedir?
 - Ekonomik yetersizlikler
 - Şiddet
 - Anne-baba kaybı
 - Diğer.....
3. Çocuğun annesi sağ mı?
 - Evet
 - Hayır
4. Çocuğun babası sağ mı?
 - Evet
 - Hayır
5. Çocuk ebeveynleri ile görüşüyor mu?
 - Evet
 - Hayır
6. Yanıtınız evet ise nedeni hangisidir?
 - Yasal ve kurumsal olarak izin verilmediği için
 - Çocuk istemediği için
 - Diğer.....

7. Çocuğun annesi ile iletişimini nasıl değerlendirirsiniz?

- Çok iyi
- İyi
- Orta
- Kötü
- Vasat
- İletişim yok

8. Çocuğun babası ile iletişimini nasıl değerlendirirsiniz?

- Çok iyi
- İyi
- Orta
- Kötü
- Vasat
- İletişim yok

9. Çocuk ailesinden biri tarafından arandığında davranışlarında değerlik oluyor mu?

- Evet
- Hayır

10. Cevabınız evet ise çocuğun davranışlarında nasıl bir değerlik oluyor?

- Mutlu davranıyor
- Sinirli ve agresif davranıyor
- Diğer.....

EK 5. ALGILANAN EBEVEYN İLİŞKİSİ ÖLÇEĞİ

Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği	Annem					Babam					
	Kesbik k Kabulmıyorum	Kabulmıyorum	Biraz kabulmıyorum	Tamamen Kabulmıyorum		Kesbik k Kabulmıyorum	Kabulmıyorum	Biraz kabulmıyorum	Tamamen Kabulmıyorum		
Eşyle ilişkisinde											
1. Her şeyin doğrusunu bildiğini iddia eder.	0	1	2	3	0	1	2	3			
2. Dediklerinin olması konusunda ısrarcıdır.	0	1	2	3	0	1	2	3			
3. Dediklerinden ve bildiklerinden yaşmaz	0	1	2	3	0	1	2	3			
4. Eşyle arasında yaşadığı sorunları önemsemmez	0	1	2	3	0	1	2	3			
5. Eşinin sıkıntılarına duyarlıdır	0	1	2	3	0	1	2	3			
6. Eşinin fikirlerini önemsemmez	0	1	2	3	0	1	2	3			
7. Eşi yeni kıyafet aldığında fark etmez.	0	1	2	3	0	1	2	3			
8. Eşi hastalandığında ilgilenmez.	0	1	2	3	0	1	2	3			
9. Eşinin ihtiyaç ve isteklerini anlamaz	0	1	2	3	0	1	2	3			
10. Gün içinde eşinin zamanının nasıl geçtiğini hiç sormaz.	0	1	2	3	0	1	2	3			
11. Eşinin başardığı hiçbir işi takdir etmez.	0	1	2	3	0	1	2	3			
12. Eşini ilgili bir şekilde dinlemez	0	1	2	3	0	1	2	3			
13. Sorunlardan dolayı eşinin incinmesinden aşırı kaygılanır.	0	1	2	3	0	1	2	3			
14. Eşinin zor şeyler yapmasına izin vermez	0	1	2	3	0	1	2	3			
15. Eşinin hep zararlı insanlarla ilişki kurmasını ister.	0	1	2	3	0	1	2	3			
16. Eşine yardımcı olamadığında kendini huzursuz hisseder.	0	1	2	3	0	1	2	3			
17. Eşi mutsuz olduğunda çok endişelenir.	0	1	2	3	0	1	2	3			
18. Eşi sorun yaşadığında hemen müdahale etmeye çalışır	0	1	2	3	0	1	2	3			
19. Onun için eşi ilişkisinin önemli bir parçasıdır	0	1	2	3	0	1	2	3			
20. Eşine saygı gösterir	0	1	2	3	0	1	2	3			
21. Eşyle birlikte zaman geçirebilir	0	1	2	3	0	1	2	3			
22. Eşine özen gösterir	0	1	2	3	0	1	2	3			
23. Eşyle olan ilişkisini ilgilendiren konulara duyarlıdır	0	1	2	3	0	1	2	3			
24. Eşinin değerli olduğunu hissettirir	0	1	2	3	0	1	2	3			
25. Evliliğin devamı için gereken çabayı gösterir.	0	1	2	3	0	1	2	3			
26. Eşini arkadaşlarına tanıtırken gururlanır	0	1	2	3	0	1	2	3			
27. Eşinin tercihlerine saygı duyar	0	1	2	3	0	1	2	3			
28. Eşinin haklarına ve değerlerine önem verir	0	1	2	3	0	1	2	3			
29. Eşinin siyasal ve sosyal tercihlerine saygı duyar	0	1	2	3	0	1	2	3			
30. Eşinin fikirlerini söylemesine müsaade eder											
31. Eşi olmadan bir şey yapamaz											
32. Kendiyle ilgilenmek yerine eşyle ilgilenmeyi tercih eder	0	1	2	3	0	1	2	3			
33. Eşyle ilgilenmekten arkadaşlarına vakit ayıramaz.	0	1	2	3	0	1	2	3			
34. Eşyle çok fazla ilgilendiği için diğer işlerini hep aksatır.	0	1	2	3	0	1	2	3			
35. Eşinin kendisini terk edeceğinden çok kaygılanır	0	1	2	3	0	1	2	3			
36. İş dışında eşi olmadan hiçbir yere gitmek istemez.	0	1	2	3	0	1	2	3			
37. Eşinin onayı olmadan bir şey yapmak istemez.	0	1	2	3	0	1	2	3			

EK 6. ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ

ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1 Karşıdaki insanlar benim kadar değerli değiller.	☐	☐	☐	☐	☐
2 Birisiyle çok fazla samimi olduğumda sorun çıkabileceğinden kaygılanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
3 Karar alırken kimseyi önemsemem.	☐	☐	☐	☐	☐
4 Sorunu olan birisini gördüğümde kendimi onun yerine koyabiliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
5 Başkalarının benim kadar değerli olduklarını düşünmüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
6 İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar az üzülürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
7 Ebeveynimle (anne, baba veya benim bakımı üstlenen bir başkası) iyi anlaşıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
8 İnsanlardan uzak duruyorum çünkü bana acı çektirebilirler.	☐	☐	☐	☐	☐
9 Bir sorun varsa bunun kaynağı genelde karşıdakilerin sorunu olmasıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
10 Kendimi mutlu bir insan olarak tanımlıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
11 Duygusal ilişki yaşadığım kişinin beni gerçekten sevmediğini düşünerek kaygılanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
12 Yalnızca kendime değer veririm.	☐	☐	☐	☐	☐
13 Başkalarının üzüntülerini anlayabiliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
14 Duygusal ilişkilerden uzak duruyorum çünkü terk edilmek istemiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
15 İnsanların görüşleri benim için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
16 Ebeveynlerime (anne, baba veya benim bakımı üstlenen bir başkası) genelde kinci sözler söylemem.	☐	☐	☐	☐	☐
17 İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar mutlu olurum.	☐	☐	☐	☐	☐
18 Başkaları çok da umurumda değildir.	☐	☐	☐	☐	☐

Ölçekte ters madde bulunmamaktadır.

Güvenli Bağlanma Stili	: 4, 7, 10, 13, 16
Kaçınan Bağlanma Stili	: 1, 3, 5, 9, 12, 15, 18
Kaygılı-Kararsız Bağlanma Stili	: 2, 6, 8, 11, 14, 17

EK 7. OLUMLU VE OLUMSUZ YAŞANTI ÖLÇEĞİ

Olumlu ve Olumsuz Yaşantı Ölçeği (OOYÖ)

Lütfen geçtiğimiz bir ay içerisinde yapmış olduğunuz ve yaşadığınız şeyleri düşünün. Daha sonra aşağıdaki duygulardan her birini ne kadar hissettiğinizi 1 ile 5 arasında derecelendirilen ölçeği kullanarak belirtiniz.

	Hiçbir zaman (1)	Nadiren (2)	Bazen (3)	Sık sık (4)	Her zaman (5)
1-Olumlu					
2-Olumsuz					
3-İyi					
4-Kötü					
5-Hoş					
6-Nahoş					
7-Mutlu					
8-Üzgün					
9-Korkmuş					
10-Neşeli					
11-Kızgın					
12-Memnun					

ÖZGEÇMİŞ

I- Bireysel Bilgiler

Adı- Soyadı : Tuba DAĞ
Doğum Yeri ve Tarihi : İzmit - 24.01.1994
Uyruğu : TC
Medeni Durum : Bekar
İletişim Adresi : tubadag8@hotmail.com
Yabancı dili : İngilizce

II- Eğitimi (tarih sırasına göre yeniden eskiye doğru)

2012-2016 Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
2008-2012 Körfez Atatürk Anadolu Lisesi

III- Ünvanları (tarih sırasına göre eskiden yeniye doğru)

2017- devam Hemşire

IV- Mesleki Deneyimi

Kocaeli Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Servisi Mart 2017 - Haziran 2018, KOCAELİ
İzmit Seka Devlet Hastanesi 3. Basamak Genel Yoğun Bakım Temmuz 2018 – Devam ediyor, KOCAELİ

V- Üye Olduğu Bilimsel Kuruluşlar

VI- Bilimsel İlgi Alanları

Yayınları: (Ulusal ya da uluslararası makale, bildiri, poster, kitap/kitap bölümü vb.)

Dağ T, Şen Tepe Ç, Durat G. (2018). Abortus Sonrası Kadınların Anksiyete, Depresyon Ve Yas Durumlarının Değerlendirilmesi/ Evaluation Of Anxiety, Depression And Grief Of Women After Abortus, V. Uluslararası IX. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi (Sözel Bildiri Sunumu) 20-23 Kasım 2018 Antalya, Türkiye (ID 4728).

Dağ T, Şen Tepe Ç, Durat G. (2020). Abortusun Kadın Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri. Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi. (Derleme) DOI: 10.5336/nurses.2020-76051

VII- Bilimsel Etkinlikleri
Ödüller

VIII- Diğer Bilgiler

16-19 Kasım 2017 tarihlerinde 23. Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongresi ve 1. Ruhsal İyileştirim Kongresi'ne katılım.

16-19 Kasım 2017 tarihlerinde 23. Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongresi ve 1. Ruhsal

İyileştirim Kongresi'nde 4 saatlik “Ruhsal Toplumsal Beceri Eğitimi” kursuna katılım.

20-23 Kasım 2018 tarihinde “İyileşme ve İyileştirme Yolunda Birlikte Güçlenme” temalı V. Uluslararası IX. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi'ne katılım.

7-9 Aralık 2018 tarihlerinde 2. Ruhsal İyileştirim Kongresi'ne katılım.

7-9 Aralık 2018 tarihlerinde 2. Ruhsal İyileştirim Kongresi'nde 4 saatlik “Motivasyonel Görüşme” kursuna katılım.

7-9 Aralık 2018 tarihlerinde 2. Ruhsal İyileştirim Kongresi'nde 2 saatlik “Klinik Sosyal Çalışma” kursuna katılım.

10-11 Ekim 2019 tarihlerinde Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi tarafından “Ruh Sağlığı Günleri-I” kapsamında düzenlenen “Psikososyal Beceri Eğitimi ve Psiko eğitim Uygulamaları” programına katılım.

20-24 Kasım 2019 tarihlerinde 3. Ruhsal İyileştirim Kongresine Katılım.